Ferit YÜRÜK

RADYO, SİNEMA VE TELEVİZYON ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

2026

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, SİNEMA VE TELEVİZYON ANABİLİM DALI

DİJİTAL PLATFORMLARDA YER ALAN İSLAMOFOBİK DİZİ İÇERİKLERİNİN DİJİTAL YERLİ İZLEYİCİ PROFİLİNE OLAN ETKİSİ ÜZERİNE BİR ALIMLAMA ANALİZİ: "NETFLİX TÜRKİYE ÖRNEĞİ"

Hazırlayan
Ferit YÜRÜK

Danışman
Prof. Dr. Burak MEDİN

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2026, KAYSERİ

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, SİNEMA VE TELEVİZYON ANABİLİM DALI

DİJİTAL PLATFORMLARDA YER ALAN İSLAMOFOBİK DİZİ İÇERİKLERİNİN DİJİTAL YERLİ İZLEYİCİ PROFİLİNE OLAN ETKİSİ ÜZERİNE BİR ALIMLAMA ANALİZİ: NETFLİX TÜRKİYE ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Ferit YÜRÜK

Danışman
Prof. Dr. Burak MEDİN

Mayıs 2026, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ferit Yürük

İmza

T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Radyo, Sinema ve Televizyon
Program Adı : Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Dijital Platformlarda Yer Alan İslamofobik Dizi İçeriklerinin Dijital Yerli İzleyici Profiline Olan Etkisi Üzerine Bir Alımlama Analizi: Netflix Türkiye Örneği

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 132 sayfalık kısmına ilişkin 04.05.2026 tarihinde ***Turnitin*** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı**: %8'** dir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. (**14.05.2026**)

Danışman	**Öğrenci**
Prof. Dr. Burak MEDİN	Ferit YÜRÜK
İmza	İmza

KILAVUZA UYGUNLUK

"Dijital Platformlarda Yer Alan İslamofobik Dizi İçeriklerinin Dijital Yerli İzleyici Profiline Olan Etkisi Üzerine Bir Alımlama Analizi: Netflix Türkiye Örneği" başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan
Ferit YÜRÜK
İmza

Danışman
Prof. Dr. Burak MEDİN
İmza

Radyo, Sinema ve Televizyon ABD Başkanı
Prof. Dr. Vahit İLHAN
İmza

ÖN SÖZ

Dijital Platformlarda Yer Alan İslamofobik Dizi İçeriklerinin Dijital Yerli İzleyici Profiline Olan Etkisi Üzerine Bir Alımlama Analizi: Netflix Türkiye Örneği isimli bu çalışmada öncelikle danışmanım Prof. Dr. Burak MEDİN'e teşekkürlerimi sunuyorum. Gösterdiği sabır ve aktardığı tecrübeler nedeniyle kendisine çok şey borçluyum.

Tez komitesinde yer alan ve fikirleriyle, dokunuşlarıyla çalışmamın şekillenmesine önemli etkilerde bulunan Doç. Dr. Mehmet KÖPRÜ ve Dr. Abdurrahim YALÇIN'a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamın sürdürülmesinde bana katkılarını esirgemeyen Cizre Meslek Yüksekokulu hocalarından Dr. Öğr. Üyesi Murat GÜMÜŞ'e çok teşekkür ederim.

Beni büyütüp emek gösteren sevgili anneme ve rahmetli babama, çalışma sürecinde desteğini her zaman yanımda hissettiğim hayat arkadaşım Şükran YÜRÜK'e sonsuz teşekkür ederim.

Ferit YÜRÜK, Kayseri, 2026

Rahmetli Babam "Mehmet Reşit Yürük"e İthafen...

DİJİTAL PLATFORMLARDA YER ALAN İSLAMOFOBİK DİZİ İÇERİKLERİNİN DİJİTAL YERLİ İZLEYİCİ PROFİLİNE OLAN ETKİSİ ÜZERİNE BİR ALIMLAMA ANALİZİ: NETFLİX TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Ferit YÜRÜK

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2026
Danışman: Prof. Dr. Burak MEDİN

ÖZET

Batı dünyası, özellikle Ortaçağ sonrası güç kazanarak dünyada hâkim konuma gelmiştir. Batılı ülkeler, o dönemde güçlü bir yapısı olan İslam toplumunu kendisine karşı bir engel ve kazanımlarına bir tehdit olarak algılamıştır. Dünyada son yüzyılda iletişim alanında yaşanan gelişimlerle (TV, radyo, sinema vs.) İslamofobik tutumların varlığı paralel bir seyir izlemiştir.

Netflix, dünyada en fazla üyesi bulunan yeni medya platformudur. İslami değerlere sahip hassas Müslüman bireyler Netflix'te yer alan İslamofobik dizilerin varlığına dair rahatsızlıklarını sıklıkla dile getirmektedir. Bu çalışmada, Netflix içeriklerinde yer aldığı düşünülen İslamofobik söylem ve tutumların belirlenmesine yönelik olarak anket ve derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılacaktır. Dijital Yerli Kuşağı kapsayan bu veri toplama sürecinin analizinde göstergebilimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin anlamlandırılması sürecinde ise, yine aynı kuşakla gerçekleştirilecek derinlemesine görüşmeler ve tematik analiz yöntemi temel alınacaktır. Çalışma, yarı yapılandırılmış sorular aracılığıyla kodlama ve kodaçımlama modeline dayalı olarak yürütülecektir. Araştırma sonucunda, verdiği mesajlar itibariyle çalışmaya konu edilen Netflix yapımlarının İslamofobik tanımlamaya dahil olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Alımlama Analizi, Dijital Yerli, Dijital Platform, İslamofobi, Netflix

AN RECEPTİON ANALYSIS ON THE IMPACT OF ISLAMOPHOBIC SERİES CONTENT ON DIGITAL PLATFORMS UPON THE DIGITAL NATIVE AUDIENCE PROFILE: THE CASE OF NETFLIX TURKEY

Ferit YÜRÜK

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences
Master Thesis, May 2026
Supervisor: Prof. Dr. Burak MEDİN

ABSTRACT

The Western world, particularly after gaining power in the post-Middle Ages period, has come to hold a dominant position in the world. During this time, the West perceived Islamic society, which possessed a strong structure, as an obstacle to itself and a threat to its achievements. In the last century, developments in the field of communication (such as television, radio, cinema, etc.) have progressed in parallel with the presence of Islamophobic attitudes.

Netflix is the new media platform with the highest number of subscribers worldwide. Sensitive Muslim individuals who adhere to Islamic values frequently express their discomfort regarding the presence of Islamophobic series on Netflix. In this study, survey and in-depth interview methods will be used to identify Islamophobic discourses and attitudes that are believed to be present in Netflix content. In the analysis of this data collection process, which covers the Digital Native Generation, the semiotic analysis technique will be employed. In the process of interpreting the obtained data, in-depth interviews conducted with the same generation and the thematic analysis method will be taken as a basis. The study will be conducted based on a coding and decoding model through semi-structured questions. As a result of the research, it has been concluded that the Netflix productions analyzed in this study fall under the definition of İslamophobic based on of the messages they convey.

Keywords: Reception Analysis, Digital Native, Digital Platform, Islamophobia, Netflix

İÇİNDEKİLER

DİJİTAL PLATFORMLARDA YER ALAN İSLAMOFOBİK DİZİ İÇERİKLERİNİN DİJİTAL YERLİ İZLEYİCİ PROFİLİNE OLAN ETKİSİ ÜZERİNE BİR ALIMLAMA ANALİZİ: NETFLIX TÜRKİYE ÖRNEĞİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK ..... **i**
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI ..... **ii**
KILAVUZA UYGUNLUK ..... **iii**
KABUL VE ONAY TUTANAĞI ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
ÖZET ..... **vii**
ABSTRACT ..... **viii**
İÇİNDEKİLER ..... **ix**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xi**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xiii**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE BAĞLAMINDA İSLOMOFOBİ

1.1. İslamofobi Nedir? 7
1.2. İslamofobinin Tarihi 9
1.3. İslamofobinin Sebepleri 11
1.4. Dünya'da İslamofobi 14

İKİNCİ BÖLÜM
DİJİTAL PLATFORM OLARAK NETFLİX VE Z KUŞAĞI

2.1. Dijitalleşme Kavramı ve Yeni Medya 26
2.1.1. İzleme Tercihlerini Etkileyen Faktörler 30
2.1.2. Dijital Platformların Etki Alanları 32
2.1.3. Dijital Medya Platformu: Netflix 35
2.2. Netflix'e Üye Olmayı Etkileyen Unsurlar 40

2.2.1. Z Kuşağı ve Dijital Yerliler 42
2.2.2. Netflix'in Z Kuşağına İlgisi 44
2.2.3. Netflix'in Z Kuşağı Dizileri 47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NETFLİX'İN DİJİTAL YERLİ KUŞAĞA ETKİSİ ÜZERİNE BİRARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu 49
3.2. Araştırmanın Amacı 49
3.3. Araştırmanın Önemi 50
3.4. Araştırmanın Yöntemi 51
3.5. Evren, Örneklem ve Sınırlılıklar 53
3.6. Bulgular 54
3.6.1. Diktatör Film Çözümlemesi 61
3.6.2. Elite Dizi Çözümlemesi 65
3.6.3. Homeland Dizi Çözümlemesi 71
3.6.4. South Park Dizi Çözümlemesi 74
3.6.5. Tematik Analiz 78

TARTIŞMA VE SONUÇ 97
KAYNAKÇA 106
ETİK KURUL ONAYI 112
EKLER 112

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1: Düz Anlam ve Yan Anlam 57
Tablo 3.2: Diktatör Filmi Otel Sahnesi Çözümlemesi 64
Tablo 3.3: Diktatör Filmi Cadde Sahnesi Çözümlemesi 65
Tablo 3.4: Elite Dizisi Müdür Odası 1. Sahne Çözümlemesi 67
Tablo 3.5: Elite Dizisi Müdür Odası 2. Sahne Çözümlemesi 68
Tablo 3.6: Homeland Toplantı Odası Sahne Çözümlemesi 73
Tablo 3.7: South Park Hz. Muhammed ile İlgili Sahne Çözümlemesi 76
Tablo 3.8: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı 78
Tablo 3.9: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı 78
Tablo 3.10: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı 78
Tablo 3.11: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı ... 79
Tablo 3.12: Cihaz Türüne Göre Netflix İzleyici Dağılımı 79
Tablo 3.13: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri Beğenme Durumlarına Göre Dağılımı 79
Tablo 3.14: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, Aile Yapınıza Uygun İçeriklere Sahip Olduğunu Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı 80
Tablo 3.15: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri, Aile Bireylerinize Veya Çevrenize Tavsiye Etme Durumlarına Göre Dağılımı 80
Tablo 3.16: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, Dini ve Kültürel Değerlerinize Karşı Bir Tavır Aldığını Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı 81
Tablo 3.17: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Dini Hassasiyeti Yüksek Olan Bireylerin, Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri İzlemesinin Uygun Olduğunu Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı 81
Tablo 3.18: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Bazı Dizilerin ve Filmlerin, İslamiyet ve Mensuplarını Hedef Aldığını Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı 82

Tablo 3.19: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, İslamiyet'i ve Müslümanları Kötülemek Amacı Güttüğünü Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı 82

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1: Mahkeme Dava Görüntüleri 34
Şekil 3.1: Diktatör Film Afişi 61
Şekil 3.2: Diktatör Filmi Otel Sahnesi 63
Şekil 3.3: Diktatör Filmi Cadde Sahnesi 64
Şekil 3.4: Elite Dizi Oyuncuları 65
Şekil 3.5: Elite Dizisi Müdür Odası Sahnesi 67
Şekil 3.6: Elite Dizisi Müdür Odası Sahnesi 67
Şekil 3.7: Elite Dizisi Ayna Sahnesi 69
Şekil 3.8: Elite Dizisi Sınıf Sahnesi 70
Şekil 3.9: Homeland Dizi Afişi 71
Şekil 3.10: Homeland Toplantı Sahnesi 72
Şekil 3.11: Homeland Toplantı Yakın Çekim Sahnesi 73
Şekil 3.12: South Park Dizi Afişi 74
Şekil 3.13: South Park Dizi Oyuncuları 75
Şekil 3.14: South Park Hz. Muhammed Sahnesi 76
Şekil 3.15: South Park Ayı Kostümü Sahnesi 77
Şekil 3.16: Temalar Gösterimi 84
Şekil 3.17: Netflix'in Dini Hassasiyetlere Uygunluğu Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi 84
Şekil 3.18: Netflix'in Dini Hassasiyetlere Uygunluğu 85
Şekil 3.19: Netflix'in İslam'a Karşı Tutumu Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi 86
Şekil 3.20: Netflix'in İslama Karşı Tutumu 87
Şekil 3.21: Rahatsızlık Duyulan Durum Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi 89
Şekil 3.22: Rahatsızlık Duyulan Durum Teması 90
Şekil 3.23: Tepki Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi 92
Şekil 3.24: Tepki Teması 93
Şekil 3.25: Öneri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi 94
Şekil 3.26: Öneri Teması 95

Şekil 3.27: Kod Bulutu 95
Şekil 3.28: Kod Haritası 96

GİRİŞ

İslamofobi, yoğunluklu olarak 20. yüzyıl başlarından itibaren Batı toplumları tarafından İslama ve bu dine inananlara dair önyargıların, çeşitli hedef koyma biçimlerinin ele alındığı bir mantığa karşılık gelmektedir. İslamofobi; İslamiyet'e yada bu dini benimseyen kişilere karşı nefret ve düşmanlık gütme yada Müslümanlara güvensizlik, İslam dinine karşı korku olarak tanımlanmıştır (Aktaş, 2014, s 36).

Tarihsel olarak incelendiğinde Müslümanlar Endülüs'ün kapılarına dayandığı zaman Hristiyan Avrupa'yı korku salmış, Batılılar bu süreçle birlikte İslam'a ve Müslümanlara farklı yaklaşım sergilemeye başlamıştır. Dolayısıyla kökleri daha eskilere dayansa da İslamofobik düşünce esas olarak 21. yüzyılın başında güç kazanmaya başlamıştır. Özellikle ABD, Fransa, Hollanda gibi bazı Batılı hükümetler kamuda ve açık alanlarda başörtüsü yasağı, Kur'an-ı Kerim'in yakılması, çeşitli materyaller aracılığıyla İslam'ın kötülenmesi yoluyla İslamofobik tutumlar sergilemiştir. Bu durum mültecilere yönelik kurumsal bir dışlama mekanizmasına dönüşerek bireylerin toplumsal entegrasyon süreçlerini sekteye uğratmakta ve uluslararası hukuktan doğan koruma statülerinin işlevsizleşmesine neden olmaktadır. Bu tür eylemlerin artması sebebiyle yükselen İslamofobik düşünce tarzı tehlike arz etmeye devam etmektedir.

2001 de Amerika Birleşik Devletlerinin New York şehrinde meydana gelen 11 Eylül saldırılarında ikiz kulelerin Müslümanlar tarafından yıkılması haberleri Dünyadaki çoğu ülkede yaşayan insanların psikolojilerini kötü etkilemiş ve kitlesel olarak Batı toplumlarının İslamofobik ruh haline bürünmesine sebebiyet vermiştir. ABD'de ikiz kulelerin hedef alınması sonrasında dünya yeni bir şiddet sarmalına girmiştir. Özellikle sözü edilen dönemde Batı dünyasında Müslümanların ayrıma tabi tutulması ve hukuksuzluğa uğraması örneklerine bolca rastlanmıştır. 11 Eylül saldırılarının oluşturduğu nefret sebebiyle Müslümanlar yaşamlarını sürdürdükleri bu ülkelerde

büyük sorunlar yaşamıştır. Bu durumlar siyasi aktörlerin deyimine göre yeni bir "haçlı savaşı" olarak görülmüştür (Demir, 2020, s. 7).

Müslümanlara karşı Hollanda, Fransa, Belçika gibi ülkelerde giderek yaygınlaşan İslamofobinin dikkate alınmasına gerek duyulacak kısmı, medya aracılığıyla keskinleşen ve yaygınlaşan boyutudur. Siyasilerin tutumu bu süreci daha kötü hale getirmektedir. Her ne kadar İslamofobi içeren ayrımcı politikalara karşı duran yöneticiler ve sivil toplum kuruluşları bulunsa da sesleri çok güçlü bir şekilde topluma etki edememekte yada buna engeller konulmaktadır. Müslümanlara yapılan hakaret ve ayrımcılıkların masum olmayan bir eleştiri boyutunda olmasının sebepleri bulunmaktadır. Çünkü yapılan dışlama sebebiyle Müslümanların hayat şartları gittikçe olumsuz bir yöne evrilmekte, bu durum kartopu gibi büyüyecek sorunlar yumağına neden olmaktadır. Batı'da yaşayan sıradan bireylerin, araştırmadan veya onlara inceleme fırsatı verilmeden bu anlayışa karşı koyması da kolay değildir. Medya araçlarıyla empoze edilen bu yaklaşım insanları adeta esir almış ve tartışma imkânı bulmadan kabul edilmesine sebep olmuştur.

Dünyada ciddi bir problem haline gelmiş olan İslamofobik hareketler, günümüz dünyasında yaşanan temel huzursuzluklara geniş bir alan açmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde, iki kutuplu dünya düzeninin sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan jeopolitik boşlukta Batı merkezli stratejik kurguların İslam'ı *'yeni bir hasım odak'* olarak konumlandırdığı iddiasını isimlendiren eski Britanya başbakanı Margaret Thatcher'dir. Bu paradigmatik dönüşüm, İslamofobinin salt bir önyargı olmanın ötesinde, küresel siyasette dinamik bir sorun alanı olabileceğini ortaya koymaktadır.

2000'li yıllardan günümüze kadar gelişen dijital dünya, insanların hayatına giderek daha çok eden bir yapıya dönüşmektedir. Küresel nüfusun her katmanına nüfuz eden dijital araçlar (akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayarlar), toplumsal krizlerin, iktisadi girişimlerin ve siyasi paradigmaların müzakere edildiği yeni nesil bir kamusal alan inşa etmektedir. Bu yeni gerçeklik, güncel tartışmaların mekândan bağımsız bir biçimde küresel ölçekte varlık sahası bulmasına olanak tanımaktadır. Bu sayede insanoğlu, yeni medya araçlarıyla küresel bir oyuncu hüviyetine geçmiş bulunmaktadır. Teknolojik imkânlar aracılığıyla uzak coğrafyalardaki olaylara katılım sağlanması, Marshall

McLuhan’ın kavramsallaştırdığı *'küresel köy'* olgusunun tamamlanma aşamasında olduğunu ve mekânın toplumsal etkileşim üzerindeki engelleyici rolünün asgari düzeye indiğini göstermektedir (Yetkin, 2023, s. 116).

Teknolojik determinizmin ivme kazandığı günümüzde, dijital yerliler ile dijital göçmenler arasındaki teknolojik özümseme hızı farkı, kültürel normların aktarımında kopukluklara yol açarak toplumsal bir yabancılaşma unsuru olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla teknoloji ile güçlü bir bağı bulunmayan yaş kategorisindeki kişilerin değişimleri kabullenmede zorlandıkları söylenebilir. Bu sebeple kitle iletişim araçları daha çok genç nesillerin tercih edeceği şekilde üretilmekte ve pazarlamada bu esaslar dikkate alınmaktadır.

Küresel sinema endüstrisinin merkezinde yer alan Hollywood, ürettiği görsel anlatılar aracılığıyla İslamofobik söylemleri normalleştirerek toplumsal algıyı manipüle etmektedir. Bu tür içeriklere yönelik sergilenen müsamahakâr tutum, İslamofobinin küresel ölçekte kurumsallaşmasına ve yayılımına zemin hazırlamaktadır. Günümüzde görsel araçların etkili olmasıyla birlikte Batı’nın kendisine yakın pozisyonda olmayan ülkeleri hedef gösterdiği tezi üzerinde durulmaktadır.

Dijital evrenin kültür yaratıcılarından olan Netflix ve benzeri şirketlerin Amerikan kültürünü dünyaya dayatma ve toplumları istediği şekilde konumlandırma çalışmaları olduğu fikri sıklıkla dile getirilmektedir. Toplumda Netflix içeriklerinde cinselliği yüksek dozda barındıran, eşcinselliği özendiren dizi/filmlerin toplumları Batı kültür düzenine entegre etmekte olduğu anlayışı hakimdir. Müslümanların 'barbarlık' ve 'zulüm' gibi kavramlarla özdeşleştirilmesi İslam’ı benimseyen bireylerin toplumsal ve siyasal alanlarda marjinalleşmesine yol açmaktadır. Bu tür indirgemeci tasvirler, Müslüman toplulukların kamusal alandaki meşruiyetini zayıflatmakta ve onları sistemik bir siyasi ve sosyal tecrit riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Hollanda, İsveç, Belçika gibi ülkelerde açıkça İslam’a ve kutsallarına hakaretler edilmekte hatta bunları yapan siyasiler önemli konumlara gelebilmektedir. Bu durumda olan politikacıların toplum nezdinde bir karşılık buldukları ve genel nüfuza etkilerinin olduğu bilinmektedir. Avrupa genelinde yükselen yabancı düşmanlığı söylemi, pek çok boyutuyla aslında İslamofobi ile eş anlamlı bir içerik kazanmıştır. Zira dolaşıma sokulan anlatılar Müslüman kimliğini bir *'güvenlik tehdidi'* olarak kurgulamakta ve bu kitleyi birtakım

Batı ülkelerinde toplumsal bütünlüğün dışında tutulması gereken bir *'öteki'* konumuna hapsetmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı; 2001 yılında Amerikalı yazar Marc Prensky tarafından ortaya atılan, bilgi çağının temsilcileri bağlamında *'dijital yerli'* olarak kavramsallaştırılan Z kuşağı izleyicilerinin Netflix platformundaki içeriklerde yer alan İslamofobik temsilleri nasıl anlamlandırdıklarını ve bu anlatıların söz konusu kitle üzerindeki sosyo-psikolojik etkilerini çözümlemektir. Çalışma, yükseköğretim düzeyindeki bireylerin algılarına odaklanarak; Netflix platformu içeriklerindeki İslamofobik söylem ve göstergelerin varlığını, niteliğini ve izleyici üzerindeki etkisini hem nitel hem de nicel araştırma teknikleri ile ortaya koymayı amaçlamaktadır. Hedef grup içerisindeki 100 katılımcıya, İslamofobik olduğu ile ilgili spekülasyonlara sahip *Diktatör (2012), Elite (2018-2024), South Park (1997-2023) ve Homeland (2011-2020)* gibi yapımların İslamofobik yönden uyandırdığı çağrışımlar ele alınacaktır. Yapılan tezin ana sorunsalı, Netflix yapımlarını izleyen Z kuşağı izleyicilerinin İslamofobik tesirler altında kalıp kalmadığını, izlenen içeriklerin bu kuşak bireylerini ne tür çıkarımlara götürmekte olduğunu tespit etmektir.

Bu çalışmada, kolay ulaşılabilir durum örneklemesine uygun olarak; zaman, maliyet ve erişim kolaylığı faktörleri doğrultusunda Cizre Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören Dijital Yerli kuşağı temsil eden (18-24 yaş) katılımcılar belirlenmiştir. Katılımcılara; sosyal medya ve ulusal basında İslamofobik unsurlar barındırdığı yönünde tartışmalara konu olan Diktatör (2012), Elite (2018-2024), South Park (1997-2023) ve Homeland (2011-2020) adlı yapımlardan seçilen belirli kesitler izletilerek veriler toplanacaktır. Araştırmanın örneklemini üniversite öğrencilerinden oluşturma gerekçesi; Söz konusu kitlenin literatürde *'dijital yerliler'* olarak nitelendirilmesinin temel sebebi, bu kuşağın teknolojik gelişmeleri gündelik yaşamlarında en yüksek yoğunlukta kullanan demografik katman olmasıdır. Çalışmada karma araştırma yöntemi benimsenmiş olup; verilerin derinlemesine analizi amacıyla 20 katılımcıyla 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilecektir. Elde edilen nitel bulguların genellenebilirliğini desteklemek maksadıyla, 100 katılımcıdan oluşan bir gruba da 12 soruluk bir anket formu uygulanarak nicel veriler elde edilecektir.

Verilen yanıtlar üzerinden Netflix'in adı geçen yapımlarının dijital yerli kuşağa etkisi analiz edilecektir. Anket ve derinlemesine görüşme sorularında Netflix içeriklerinin geleneksel aile yapısıyla uyumu, dini ve kültürel değerlere yönelik sergilenen tutum ve bu yapımların barındırdığı örtük/açık mesajlar gibi temel değişkenlere odaklanılmaktadır. Bu bağlamda, dijital yerli olarak nitelendirilen Z kuşağının söz konusu içeriklere yönelik algısal perspektifi, çok boyutlu soru formları aracılığıyla derinlemesine analiz edilecektir. Dolayısıyla anket ve derinlemesine görüşme teknikleriyle karma yöntem olacak şekilde niteliksel ve niceliksel verilere ulaşma imkânı elde edilmiş olacaktır.

Çalışmamızda, metodolojik temel olarak göstergebilimsel ve tematik analiz yöntemleri benimsenmiştir. İlgili bölümlerde bu yöntemlerin teorik çerçeveleri ayrıntılı biçimde tanımlanarak uygulama sürecindeki işlevsel rolleri analiz edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE BAĞLAMINDA İSLOMOFOBİ

Günümüzde toplumlar yeni medya denilen dijital dünyada yerini alarak konumlanmaktadır. Bu toplumlar devamlı gelişim sağlayarak dijital çağa ayak uydurmak ve yenilikleri takip etmek durumundadır. Bu bağlamda teknolojinin kaçınılmaz olarak dikkate alınması gerekmektedir. Dünyanın uzak iki köşesinde yaşayan, birbirleriyle soy bağı bulunmayan kişilerin sosyal medyada aynı konu üzerine sohbet etmesi, birbirini etkilemesi veya harekete geçirmesi günümüz dünyasında olası bir gerçekliktir. Bu durum beraberinde negatif söylemlerin çabuk yayılmasına ve nefretin artmasına yol açabilmektedir. Kalabalıkların kolektif bilinç ile hareket ederek lince girişmesi örnekleri, hem ülkemizde hemde dünya genelinde yaygın bir durum arzetmeye başlamıştır. İslamofobi gibi hassas bir konuda kitlelerin etki altında kalarak hareket etmesi (11 Eylül olayları, Suriye Savaşı ve Göçler gibi) bu kavramın daha fazla güç kazanmasına sebebiyet vermektedir.

İslamofobiyi iki farklı çerçeve içerisinde ele almamız gerekmektedir. Bunlardan ilki kavramsal boyut, ikincisi ise kuramsal boyutudur. Kavramsal açıdan incelendiğinde İslamofobinin önyargı, terörizm, ırkçılık, medeniyetler çatışması ve oryantalizm ile ilgili kısmı irdelenmiştir. Kuramsal bağlamda ise, İslamofobinin içerik ve yansımalarının toplum üzerinde nasıl bir etki bıraktığı konusu araştırılmaktadır. Bu iki boyutun veya yolun birbiriyle örtüşen yönleri olduğu ifade edilebilir (Ivanov ve Vertinskiy, 2017).

İslamofobi kavramı, küresel literatürde Batılı toplumlarca kavramsallaştırılan ve günümüzde toplumsal etkileri giderek derinleşen bir olgu niteliği taşımaktadır. Bu

tanımlama kültürel, siyasal ve dini etkileri barındıran bir ifade olduğundan dikkate değerdir. İslamofobinin bir ırkçılık olarak görülmesi ve etkilerinin bu şekilde betimlenmesi mümkündür. Bu ifadenin çatışma, ayrıştırma, şiddet gibi kötücül etkiler içermesi, İslamofobinin negatif bir izlenim bırakması ve hoş karşılanmayan ama son zamanlarda oldukça popüler olan "*öteki*" sorunsalına sebebiyet vermektedir. Global etkilerin her hanede bıraktığı izler sebebiyle bu konuya dikkat edilmesi gerektiği aşikârdır.

Filistin asıllı ABD'li düşünür Edward Said, "Oryantalizm" tanımında Batı ile Doğu arasında farklı iki bakış açısının bulunduğunu ifade eder. Bu fark, Batı toplumlarının oluşturduğu anlayışı tanımlamaktadır. Batı'nın medeni, zengin, rasyonel; Doğu'nun ise cahil, irrasyonel, kültür ve ahlaktan yoksun olduğu düşüncesidir. Said, bu anlayış farkının uzun süredir devam ettiğini, yansımalarının sanatta, kültür ve edebiyat alanında kendini açıkça gösterdiğini belirtmektedir (Said, 1989, s. 12).

Oryantalist bakışa eleştiri sunan bilim insanları da bulunmaktadır. Bunların başında Aijaz Ahmad, Bernard Lewis, Sadlk Jalal al-' Azm, Albert Hourani, James Clifford, John McKenzie, David Kopf gibi isimler dikkati çekmektedir. Said'e yapılan eleştirilerin odak noktası Ahmad'a göre; Batı'nın doğuya kattığı ilericilik olgusunun gözardı edilmesi, Said'in yön bulduğu Foucault'un hümanist bakış açısını referans almadan ilerlemesidir (Ahmad, 1995, s. 187).

1.1. İslamofobi Nedir?

İslamofobi, "*İslam*" ve "*Phobia*" sözcüklerinden türeyen bir kelime olması itibariyle "*İslam korkusu*" anlamını taşımaktadır. Etimolojik olarak bu ifadenin kullanılması 1990'lı yıllarda olsa da bu ifadenin karşılığı olan İslama dair korkunun çok daha eskilere gittiği söylenebilir. İslamofobi, genel itibariyle ötekileştirmeyi ifade eder (Sevinç, 2019, s. 27).

İslamofobi, İslama ve Müslümanlara olan düşmanlığı temsil etmesine karşılık yakın anlamda olan "*Zenofobi*" de yabancı düşmanlığı anlamına gelmektedir. Aslında çok yakın olan bu iki ifade, kişilere inançları sebebiyle fobi duyulması durumunda değişmektedir. Bu durumda yaşanan olay, hangi fobi olduğu ile ilgili olarak aradaki

farkı ortaya çıkaracaktır (Yüksel, 2012, s. 110). Bu iki durumun şöyle anlatılabilmesi mümkündür. İslamofobi, kendi hâkim grubuna üye olmayan kişiye karşı gelişen bir fobi olarak yaşanılan topluma vereceği zarar korkusuyla gösterilen refleksi ifade ederken; Zenofobi ise örneğin Fransa'da yaşayan vatandaşların ülkelerine mülteci olarak gelen Pakistanlı kişilere karşı gösterilen fobiyi açıklamaktadır. Dolayısıyla kendisinden olmayan kişilere karşı özgüven eksikliği ve korku ile bağlantılı durumları da ifade etmektedir (Yavuzcan, 2007, s. 325-326).

Müslüman bireylere ya da İslam dinine karşı hoşgörüsüzlük, olumsuz yargı veya tutumları içeren nefret, bağnazlık, ırkçılık, şeytanlaştırma gibi negatif yaklaşımların tümü İslamofobinin içerik kısmına dahil edilebilir (Richardson, 2009, s. 1). Günümüzde İslamofobinin örtük veya açık şekilde yapılması gibi durumlar yaşanmaktadır. Bunlar; siyaset, sanat, kültür, televizyon, sosyal medya gibi alanlarda işlenebilen dışlama yöntemidir. Bir toplum içerisinde İslamofobi arttıkça insanlar arasında empati kanalı tıkanmakta, buna bağlı olarak hoşgörüsüzlük artmaktadır.

İslamofobinin gelişim ve yayılım göstermesinde yazılı ve görsel medyanın etkisi büyüktür. Özellikle bazı Batı toplumlarında yükselen İslamofobik anlayış, Batı siyasetinde yer edinen liderleri daha fazla güç edinmek için bu konuyu ele almaya yönlendirmektedir. Avusturya, Fransa, Hollanda ve Macaristan gibi ülkelerde siyasetçilerin seçim vaatleri arasında Müslüman toplulukları sınır dışı etmek, ülkelerine sokmamak gibi seçenekler son derece etkili olmaktadır. Aşırı sağın yükselmesi Batı'nın güncel problemleri arasında dururken söylem olarak ifade edilen barış sözcükleri bu gruplar sebebiyle karşılık bulamamaktadır. Yapılan ayrımcılıkların dini motifler içerdiği de açık şekilde belirtilmektedir. Nefret içerikli ifadeler kullanan bazı Batılı siyasetçiler doğrudan görüşlerini destekleyici içerikler sunmaktadır.

Batı toplumlarının kendine düşman yaratmak yoluyla "*öteki*"yi oluşturması yeni bir uygulama değildir. Bunun yapılmasındaki esas gaye bir kimlik üretimi ile ilgilidir. Emevilerin Fransızların kapısına dayanmasıyla yeni bir düşman kazanan Avrupa, sözü edilen ayrımla kendisini korumaya almış, kendisini yeni bir zihinsel düzlem ile geliştirmiştir. Bu sayede yeni oluşan düzene karşı İslamofobinin oluşma zemini aralanmaya başlanmıştır. İslamın düşmanlaştırma yöntemiyle Batı'da nefret kazanması zaman içerisinde bütün dünyaya yayılan bir sonuca ulaşmıştır (Aktaş, 2014, s. 39).

Batı medyasında Avrupa'nın yakında şeriat kanunlarıyla yönetileceğine dair haberler sıklıkla gözümüze çarpmaktadır. Bu korkularının yaşanılan toplum nezdinde karşılık bulmasıyla İslamofobi gittikçe artmaktadır. Siyasal iktidarların, toplumun ontolojik güvenlik ihtiyacını araçsallaştırarak kurguladığı hegemonik söylemlerin medya aracılığıyla kitleselleşmesi, toplumsal rızanın 'korku' üzerinden inşasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, bireyler arası etkileşimi 'tehdit odaklı' bir alana kaydırarak, toplumsal dokunun temelini oluşturan organik dayanışma bağlarını ve güven normlarını aşındırmaktadır. Bu durum Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanları ve dinlerini yaşamaları imkanını negatif yönde etkilemektedir. Sadece siyasi alandan ibaret olmayan; ibadethaneler, yazılı ve görsel medya, kültürel yaşam alanları, eğitim mekânları gibi onlarca yerde karşılaşılan İslamofobik yaklaşımlar insanları farklı sorunlarla karşı kaşıya getirmektedir.

1.2. İslamofobinin Tarihi

Batı'nın İslam ile tanışması, 711 yılında Emevi hanedanlığının İspanya'yı topraklarına katmasıyla başlamaktadır. Batı'nın gözüyle bu ilk buluşma sonuçları itibariyle İslamofobiyi başlatmış ve süregelen zaman içerisinde Hristiyan-Müslüman ayrımı daha net bölünmelere varmıştır. Sonraki yüzyıllarda Haçlı Savaşları ile nefret sürecinin hızlandırılması bir müddet sonra Batı'nın yaşadığı iç problemlerle kesintiye uğrasa da tam olarak kapanmamış ve son yüzyılda bu süreç travmatik bir hal almaya başlamıştır (Türkmen, 2018, s. 21-22).

Hoşgörü ilkesiyle insanlığa tebliğ edilmesi ve kısa zamanda dünyanın uzak coğrafyalarına yayılım göstermesiyle farklı kültürlerle etkileşim içerisine giren İslam dini ve bu dinin mensubu olan Müslümanlar, gidilen ülkelerde yaşayan topluluklarla aralarında bulunan farklılıkları gözlemlemiştir. Batı'da varolan Skolastik düşüncenin aksine İslamın geniş bir perspektife sahip olması Batılı toplulukları korkutmuş bunun sonucunda yeni arayışlara geçmelerine sebep olmuştur. Müslümanların etkili iletişim kanallarıyla kurduğu bağlantılar İslamın geniş alanlara hâkim olmasıyla alan bulurken zaman içerisinde Avrupalı sömürgeci güçler İslamın benzer iletişim bağlantılarını kullanarak sömürge faaliyetlerine girişmiştir (Kalın, 2016, s. 45-47).

Müslümanlar, İslamın çıkışından itibaren kazandıkları yüksek motivasyonla sonraki yüzyıllarda İspanya'yı da içerecek şekilde önemli topraklar fethetmesi ve Avrupa'nın içlerine kadar ilerlemesi sonucu orada yaşayan topluluklar korkuya kapılmışlardır (Edward, 1991, s. 102). Dolayısıyla Batı dünyasında kurumsallaşan İslamofobi olgusunun günümüzde kazandığı tehlikeli boyutlar, tarihsel kökenleri bulunan ve süreklilik arz eden bir sürecin tezahürüdür.

Avrupa'nın İslam bilginleri ve Yunan filozoflarından beslenerek karanlık çağdan kurtulması ve sonrasında Rönesans dönemine geçebildiği ifade edilegelmiştir. Harezmî, Ali Kuşçu, İbni Sina, El Cezeri gibi âlimlerin Kimya, Fizik, Teknoloji ve Astronomi gibi dallarda yüksek gayretleriyle ulaştıkları tecrübeler sayesinde Batı dünyası şimdiki gelişmişlik düzeyine ulaşmıştır. Batılıların önceki bilimsel bilgi ve birikimler sayesinde bu seviyeye gelebildiği, dolayısıyla İslam bilginlerinin Rönesans dönemini zihinsel anlamda sırtladığı çıkarımı yapılmaktadır (Buehler, 2014, s. 125).

Hristiyanlık dinine mensup üyelerin Papalık kanalıyla İslam düşmanlığına başlamaları 9. Yüzyıldan başlamış olsa da Haçlı Seferleri ile zirve yapmıştır. Ortaçağda Hristiyanlık temelli iktidarlar İslamı kendisine hedef kılmış ve yaptıkları akınların yönü sürekli Ortadoğu üzerine olmuştur. Papalık otoritesi altında yaşayan Hristiyan krallıkları kendine düşman yaratma yoluna giderek tahtlarını sağlama almış ve halklarını yaşadıkları sefaletle ilgili olarak iktidarlarına karşı gelme imkânlarını ortadan kaldırmıştır (Bayyiğit, 2024, s. 64).

İslamofobi ile ilgili basında ilk yayımlanmış ifadeler 1985 yılında Edward Said tarafından kullanılmıştır (Richardson, 2012). Medyada yer alan İslamofobik ifadelerin toplumların müsamaha sınırlarını zorlayacak şekilde sunulması sebebiyle İslamofobi tehlikeli bir boyuta evrilmiştir. Özellikle günümüzde İsrail-Filistin meselelerinde ayyuka çıkan ve insan hayatını kendilerine yakın olan ile diğerleri olarak gören zihniyet son derece belirgin şekilde adil olmayan bir tavır takınmaktadır. Bu duruma istisna olarak İspanya ve İrlanda gibi ülkeler örnek olarak verilse dahi kahir ekseriyetin böyle olmadığı açıktır. Batı'nın İslama dair fobisini etkileyen yazar veya siyasetçiler her zaman olmuştur. "*Medeniyetler Çatışması*" isimli kitabında Batı'nın İslam dinini kendilerine tehdit olarak görmesi gerektiğini belirten Huntington gibi isimler hâlihazırda varolan bu fobiyi güçlendirmiştir (Uzun, 2012, s. 13).

İslamofobinin ilk yayılımında kullanılan en büyük silah yazılı medya araçları olmuştur. Gazete, dergi, kitap gibi farklı türden yazılı unsurların devamında tv, radyo, sinema ve diğer görsel medya araçları İslamofobinin küresel ölçekte yaygınlık kazanmasına sebep olmuştur. Bu yayılımın uzun süreler sonucunda geliştiği bilinmektedir. Fakat ötekileştirmenin etki süresi hızlı olmakta ve nefret boyutu gün geçtikçe katlanmaktadır. Günümüz dünyasında Müslüman bireylerin sakallı, takkeli, terörist olarak zihinlerde yer etmesi, medya araçları vasıtasıyla sunulmakta olan görsellerin sunumu sebebiyledir.

İslamofobiyi daha çok "*Müslümanfobi*" olarak gören düşünürler de bulunmaktadır. Halliday'in yorumuna göre, İslam dinine karşı yapılan kötü uygulamalar içerisinde Müslüman topluluklara dönük bir ayrımcılığın ve düşmanlığın olduğu izlenimi doğmuştur. Yazara göre, İslamofobik problemin din eksenli olmayıp farklı Müslüman topluluklara ilişkin olduğu iddia edilmektedir (Mills ve Miller, 2017, s. 3-34).

İslamofobinin yayılması ile birlikte bunun gittikçe normalleşen bir hal alması sebebiyle insanlar korku ve paniğe kapılmaktadır. Bu durum toplumların daha fazla gerilmesine ve huzurun kaybolmasına neden olmaktadır. Çünkü "öteki" hale getirilen insanların reaksiyon göstermesi ve problemin köklerinin derinlere uzaması tehlikesi bulunmaktadır (Güney, 2015, s. 19).

1.3. İslamofobinin Sebepleri

Genel olarak İslam korkusu diye nitelendirilen İslamofobinin üretilmesinde;

- Dini liderlerin ve politikacıların etkisi
- Ekonomik sebepler
- Kültürel ve tarihi sebepler
- Medya etkisi
- Politik sebepler
- Psikolojik sebepler
- Teolojik sebepler
- Trajik sebepler bulunmaktadır (Karslı, 2013, s 79).

Toplum nezdinde itibar sahibi olan bazı kişiliklerin İslamofobinin artmasında katkılarının bulunduğu ifade edilebilir. ABD Başkanı Donald Trump'ın Müslümanların ikiz kulelere yapılan saldırıdan memnun kaldığı ve Müslümanların zararlı bireyler olduğu yönündeki ifadeleri ve imaları İslamofobinin oluşmasına neden olmuştur. 11 Eylül 2001 saldırısı gibi Amerikan toplumunu derinden sarsan bir olay karşısında insanların duygularını suistimal eden bu ifadeler topluma kötü bir yön çizmektedir. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Müslümanlar söz edilen süreçte çeşitli problemlerle karşı karşıya gelmiştir.

Bazı Batılı ülkelerin zaman zaman İslama ve Müslümanlara takındığı tavır, sahip oldukları demokratik tutum ve insan odaklı felsefeyle bağdaşmayacak niteliktedir. 1990'lara kadar devam eden Doğu-Batı blokundaki Soğuk Savaş sonrasında Sovyetlerin çökmesi ile iki kutuplu dünya düzeni yıkılmıştır. Bu süreçte ABD'nin başını çektiği Batı bloğu kendisine yeni bir rakip bulmak amacıyla arayışa geçmiştir. Bir süre sonra Doğu toplumlarının (özellikle İslami topluluklar) hedef olarak görülmesi ve bu ülkelere karşı işgal girişimlerinde bulunulması İslamofobiyi yüksek bir hedef kılmıştır.

ABD, İngiltere, Fransa gibi ülkelerin dünyanın geri bırakılmış ülkelerine karşı son birkaç yüzyılda yaptığı işgal, zulüm ve soykırımlar tarihin not sayfalarına düşülmüş durumdadır. Batı dünyasına dair bakış açısı, kendinden olmayana ikinci sınıf gözüyle bakılmasına kapı aralamıştır. İlerleme ve gelişme ise eski Yunan medeniyetinden kalma bir özellik olarak görülmüştür. Hollywood filmlerinde barbarların doğulu insan tiplemelerinden çıktığına dair bolca malzeme görülebilir. Bu filmlere örnek olarak 300 Spartalı, Mumya, Arabistanlı Lawrence verilebilir.

Sosyal medya, filmler, diziler, gazeteler, tv-radyo gibi araçlarla İslamofobi küresel çapta bir etki alanına kavuşmuştur. Birtakım elitler tarafından her türlü dezenformasyon yapılarak İslam ile Batı medeniyetinin buluşması engellenmeye çalışılmaktadır. Buna bağlı olarak Müslüman kimliğinin dışlanması ve aykırı bir grup olarak gösterilmesi söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla İslamın kötülük yayan bir din olduğu fikrini ortaya atmak ve Müslümanları uyum sağlamayan kötü insanlar olarak göstermek hedeflenmektedir (Kılıç ve Acar, 2022, s. 79).

Günümüz dünyasında İslam dini ve Müslüman kimliği terör, şiddet, savaş ve barbarlık gibi terimlerle ifade edilmektedir. Müslüman kimliğini kan, şiddet, bombalama eylemleri gibi sosyal medyada sıklıkla görülen olaylarla özdeşleştirmek, Müslüman toplumuna mal olacak algılar oluşturulmak istenmektedir. Abartılı olan bu tutumların temelinde bilgisizlik ve ırkçılık bulunmaktadır. İslamofobik olarak güçlü tepkiler veren bireylerin yüksek önyargılar ile yaşadıklarına dair yapılan araştırmalar mevcuttur (Karslı, 2013, s. 86).

Kutsal metinlerin dünya barışına dair sunduğu kapsamlı perspektif göz ardı edilerek, aşırılık yanlısı azınlıkların eylemlerinin merkeze alınması İslamofobik ön yargıların beslendiği hatalı bir temsil biçimi doğurmuştur. İslam'ın insancıl mahiyeti yerine bu yıkıcı faaliyetlerin yarattığı olumsuz imgeler küresel kamuoyunda baskın hale gelmiştir. Bu marjinal kesimler, Müslüman bireylerin oluşturduğu geniş bir kitlenin zarar görmesine neden olmaktadır. Bu durum oldukça ciddi problemlerin yaşanmasına ve kültürel zenginliklerin kaybolmasına yol açmaktadır. 2001'de ABD'de gerçekleşen 11 Eylül saldırısı, 2005 yılında Londra'da yapılan saldırılar ve 2015 yılında Paris'teki eylemler sonuçları itibariyle öfke ve dışlamayı had safhaya yükseltmiştir. Bu olaylarla bağı olmayan ve sade bir hayat yaşamak isteyen milyonlarca insan sempati beslemedikleri bir olayın kurbanları olmaktadır. İslam coğrafyasının kronikleşmiş bir kaos, çatışma ve şiddet sarmalıyla anılması bu inancın barışçıl temelleri ve medeniyet mirası göz önüne alındığında trajik bir paradoks teşkil etmektedir. Sonuç olarak, bu yaşanılan korku ve kaygılar Müslümanların küresel ölçekte zarar görmesine sebep olmaktadır (Döndü, 2021, s. 290). Müslüman bireyler, yapılan ırkçılık ve ayrımcılıklardan dolayı dışlanma, aidiyetin körelmesi ve psikolojik sorunlar yaşamaktadır (Balcı ve Karadeniz, 2021, s. 7).

11 Eylül saldırıları sonrasında El Kaide ile Arap Baharı olaylarında ortaya çıkan Işid gibi terör örgütlerinin yaptığı eylemler ve uyguladıkları şiddet sebebiyle Batı ülkelerinde İslam dininin ve Müslümanların kötü olduğu intibası oluşmuştur. Oysa bu örgütlerin zarar verdiği esas kitle Müslümanlar olurken Batı'da meydana gelen terör eylemleri çok daha sesli şekilde dile getirilmiştir. Fransa, Belçika, Rusya gibi ülkelerde meydana gelen olayların sonrasında Müslümanlara baskılar artmıştır. Avrupa'da camilere saldırı olayları, ırkçı yaklaşımlar, dışlama ve kin gütmeler daha fazla nefretin

yayılmasına sebep olmuştur. Batı'da aşırı uçlarda yaşayan siyasi figürler İslama dair nefret bildirimi yapmakta ve o ülkelerde yaşamakta olan Müslüman bireylerin deport edilmesi gerektiğini sıklıkla dile getirmektedirler. Dolayısıyla bu durum İslamofobinin artması ve gençler arasında radikalleşme sonucunu doğurmuştur.

Politik araçlar kullanılarak halkın korkuları ve önyargıları üzerinden güç elde etmeye çalışan bazı siyasetçiler, İslamofobiyi yayarak yaşadıkları toplumun Hristiyan geleneklerini sürdürmeyi ve demokratik yapılarının devamlılığını temel amaç edindiklerini iddia etmektedir. Toplumsal önyargıların artmasına sebep olan bu tür çalışmalar, siyasetçilerin "*korku*" kanalını kullanması sebebiyle etkili olmaktadır. Hristiyan çoğunluğun bulunduğu ülkelerde İslami terör ve terörist gibi ifadelerin sıklıkla gündeme gelmesi boşuna değildir (Aslan, 2023). İsveç, Danimarka ve Hollanda gibi ülkelerde aşırı sağcıların Kuran-ı Kerim'i yakmaya dönük girişimleri "*nefret*" içerikli gündemin canlı kalması için yapılmaktadır.

Avrupa'da en dikkati çeken İslam karşıtı kişi olan Hollanda'daki aşırı sağcı siyasetçi Geert Wilders'in 2000'lerin başından itibaren yaptığı siyasi çalışmalar ciddi kitlesel eylemlere neden olmaktadır. Kuran-ı Kerim'i yakma girişimleri Müslümanların protestolarına neden olurken Wilders ve onun yolundan giden diğer siyasi figürler, Avrupa'nın aşırı sağcı siyaset zeminine kaymasına sebep olmaktadır. Toplumsal kaosa yol açan bu tür girişimlerin Avrupa hatta dünya genelinde İslamofobinin yayılmasına ve yeni nesillerde İslam karşıtlığına temel oluşturduğu görülmektedir.

1.4. Dünya'da İslamofobi

Haçlı Seferleri'nin temel motivasyon dinamiğini, askeri eylemlerin dini bir vecibe olarak addedilmesi ve bu faaliyetlerin kutsal bir sorumluluğun ifası şeklinde anlamlandırılması oluşturmuştur (Demirkent, 1994, s. 66). Bahsedilen dönemdeki Batı toplumunun derin bir sosyo-ekonomik sefalet içerisinde bulunmasına karşın, Haçlı Seferleri'nin dini referanslar ekseninde şekillendiği görülmektedir. Bu süreçte Papalık makamı, toplumsal kitleleri kendi otoritesi etrafında konsolide etme gayesi gütmüştür. Bu strateji ile mevcut ekonomik krizlerin yarattığı toplumsal huzursuzluğun ikincil plana itilmesi ve kilisenin siyasi/ruhani nüfuzunun tahkim edilmesi amaçlanmıştır.

Dünya üzerinde kendine yer bulan İslamofobik düşünce biçimi Müslümanlarla ilgili olarak genellikle 3 başlıkla bağlantılı sorunları ortaya koymaktadır (Hafez ve Bayraklı, 2017):

- Terör saldırıları,
- Sığınmacı krizi
- Politik söylemlerde İslamofobinin kullanılmasındaki artış.

Kimi siyasetçiler tarafından kullanılan ifadeler, yaşadıkları toplumda karşılık bulmakta ve yerleşik İslamofobik korkuları her zaman harekete geçirebilecek katalizör görevi üstlenmektedir. İslamın ve Müslümanların aşırıcı oldukları ve terörist eylemleri yapmak için fırsat kollamaya çalıştıkları paranoyası ayrıştırma ve anti demokratik tutumlara örnek gösterilebilir. Bu tarz fikirler sadece Avrupa yada Amerika'da değil Hindistan'dan Sri Lanka'ya özellikle Müslümanların azınlıkta olduğu pek çok ülkede kullanılmaktadır.

Avrupa'da sürekli olarak İslamın kendilerine hâkim olacağı korkusunu diri tutan Hristiyan din adamları halkta panik havası oluşturmaktadır. Popüler bir söylem olan "Avrupa'nın İslamlaşması" ifadesi kullanılarak Müslüman kitleye karşı her zaman için kullanabilecekleri ırkçı ve ayrımcı bir yol bulan politikacılar bu sayede kitleleri ellerinde tutabilecekleri ve harekete geçirebilecekleri sağlam bir kaynak oluşturmuştur. Bu yanlış siyasetin meali, kendisinden olmayanı kötü ve düşman görmek olarak ifade edilebilmektedir (Arslan, 2019, s. 8).

11 Eylül saldırıları, tam olarak kimlik kazanamamış İslamofobiye güçlü bir karakter kazandırmış ve İslam dinine inanan bireylerin dünya genelinde birçok problemle yüzyüze kalmasına sebep olmuştur. Daha önce İslama ve Müslümanlara dair düşmanca tavırlar sergilenmesine rağmen İslamofobi için yapılan tanımlar güçlü bir temele dayanmazken ABD'nin başını çektiği ülkelerin yaptıkları saldırılar, giriştikleri eylemlerle mağdur edilen ve hukuksuzluğa uğrayan geniş bir Müslüman kitlesi meydana gelmiştir. Terör eylemleriyle herhangi bir bağı yada sempatisi olmayan milyonlarca İslam dini mensubunun zan altında kaldığı bir iklim oluşturulmasından dolayı son derece trajik sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Nefret söylemindeki artışın, Müslüman bireylerin toplumsal ve kamusal alanda karşılaştığı sistematik sorunları tetiklediği ve bu durumun çeşitli hak ihlallerine zemin hazırladığı tespit edilmiştir. Bu problemler şu şekilde sıralanabilir;

- Müslümanlara ait olan evlerin ya da işlerinin (çoğunlukla işyerlerinin) kundaklanması,
- Müslüman nüfusun yoğun olduğu yerlere İslamofobik söylemlerin duvarlara yazılması,
- Müslümanlara dönük devlet iş ve işlemlerinde zorluklar çıkarılması,
- Müslümanların farklı yollar aracılığıyla tehdit edilmesi ve belirli alanların dışına çıkmanın tehlikeli hal alması,
- Mektuplar aracılığıyla tehdit etme,
- E-posta aracılığıyla tehdit etme,
- Camilere ya da Müslümanların düzenli gittiği yerlere domuz kafasının koyulması,
- Telefonlar aracılığıyla Müslümanların sürekli bir biçimde tehdit edilmesi ve düzenli tacize maruz kalması şeklindedir (Van der Valk, 2017, s. 12).

Suriye İç Savaşı ile beraber yaşanan göç krizi, Batı toplumlarının yerleşik korkularını üst seviyeye çıkarmıştır. Avrupa, kontrolsüz bir şekilde artan sığınmacı krizi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu yaşanan yeni durumlar, birtakım güçleri harekete geçirerek İslamofobiyi yaymak, birlikte yaşayan toplumları düşman hale getirmek ve kriz ortamını kötüye kullanmak için fırsata dönüştürmüştür. Bugün de Avrupa'da bir takım aşırıcı unsurlar, Müslümanlara karşı önyargılı ve alaycı tutumla aynı bakışı sergilemektedir. Modernitenin temeli sayılan bu ülkelerde ırkçı yaklaşımlar görülebilmektedir.

AB ülkelerinde yaşayan Müslümanlar, cami kundaklamaları, evlerin ateşe verilmesi, ibadethane çalışmalarına izin verilmeme durumları, ötekileştirme, hakaret ve ayrımcılık gibi türlü sorunlar yaşamaktadır. Bu ülkelerin çoğunluğunda Hristiyanlık'tan sonraki en çok inananı bulunan din İslam'dır. Son dönemlerde Kuran-ı Kerim'i yakma olayları, Müslümanların hedef olma ve kötü gösterilmesi konusu sözü edilen ülkelerde azınlık konumunda olan Müslümanlar için en büyük tehdit durumundadır (Kepenek, 2016, s. 5-6).

Dünya'da artan İslamofobinin Müslümanların hayatını tehdit boyutu gittikçe artmaktadır. İslamofobik hareketlerin günümüzde popülist bir yanı vardır. Politikacı, Youtuber, aşırıcı din adamlarından her türlü eleştirel boyutu aşan hakaret içerikli ifade ve çalışmalar adı geçen kişilerin ön plana çıkmasını sağlamakta ve gündemi işgal etmesine neden olmaktadır. Müslümanların azınlıkta olduğu coğrafyalarda sıradan hayatları olan bireylerin yaşadığı ayrımcılıklar ve uğradıkları şiddet olayları gün geçtikçe daha travmatik bir hal almaktadır. Kendilerine haksızlık yapıldığına inanan bu ailelerin bireyleri olan gençler ise radikal eğilimlerin kucağına itilmektedir. Böylelikle problemin çözüme kavuşması bir yana daha geniş bir sorunlar yumağına kapı açılmış olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL PLATFORM OLARAK NETFLİX VE Z KUŞAĞI

Z Kuşağı, günümüz gençlerini temsil eden bir tanımlamadır. Bu kuşağı öncekilerden ayıran önemli unsurların başında teknolojiye olan bağımlılık ve kullanım alışkanlıkları gelmektedir. Bu bireylerin günümüz dünyasında çok hızlı cereyan eden tüketim modelini benimsedikleri ve dijital dünyaya entegre bir süreçten geçtikleri görülmektedir. Bu şekilde hayatını sürdüren bireyler, kendilerine teknolojik ürünleri kullanma becerisi kazandırmaktadır. Söz konusu yetkinlikler, motivasyonel süreçler açısından bu kuşağı diğer nesillerden farklılaştıran temel unsurlardır**.** Teknolojinin bu kuşak gençlere kattığı en önemli şey, birden fazla alana ilgi duymalarını sağlama imkânını geliştirmesidir (Berkup, 2014, s. 223-224).

Z Kuşağı, günümüzde teknolojinin baş döndürücü hızıyla birlikte farklı bir kimliğe bürünmüştür. Kuşağın yaşanan değişimlerin etkisiyle birlikte şu özelliklere sahip olduğu ileri sürülebilir;

- Küresel kuşaktır.
- Toplum ve dünya adına farkındalık seviyesi yüksektir.
- Markalara karşı yoğun bir ilgi ve sevgi duyar.
- Etnik çeşitlilik ve farklılıkları önemsemeyen kuşaktır.
- Teknolojiye bağımlı dijital kuşaktır.
- Görsel medya içeriğine yönelimlidir.
- Ciddi kaygıları olan kuşaktır (Havas People, 2014).

Hızlı büyüyen, hızla değişerek gelişen ve bilgi bombardımanıyla yetişen bir nesil olan Z kuşağının çocukluktan ergenliğe de geçişi erken olmaktadır. Özellikle dijital kanallar

aracılığıyla sürekli bilgi ve yeniliklerden haberdar olan bu nesil, bütün kuşak ve dönemlerden çok farklı bir yetişme ve bilgi edinme kültürü edinmektedir. Yeniliklerin yön verdiği bu değişim çağında bilginin yayılım hızı ciddi bir ivme kazanmıştır.

Z kuşağının kitap okumak yerine dijital araçlarla internet ortamında dizi, film ve oyunlara yönelmesi; bu neslin kendi dijital dünyasında bireysel vakit geçirmeyi tercih ettiğine işaret etmektedir (Mercan, 2016, s. 65). Bireyin kendi kabuğunda oluşturduğu bu yeni dünyası, Z kuşağının önceki bütün kuşaklardan farklı bir yapı arz ettiğini gözler önüne sermektedir. Daha önce geleneksel olanın hakim olduğu ve kültürel değerlerin değişime sık maruz kalmadığı bir sürecin yerini internet çağının hızlı değişimleri takip etmiştir. Bu dönemde yetişen çocuklar ve onların hızlı değişimlere tepkileri dikkati çekmektedir. Bu sebeple Z kuşağının hareket ve davranışlarında inceleme başlangıç noktasının önceki kuşaklar olması yerine yeni bir metot ile bu bireylerin ele alınması gerektiği ifade edilebilir.

Z kuşağının yeni yüzyılın ilk kuşağı olması onları diğer kuşaklardan ayırmaktadır. Bu yeni kuşağın toplumsal yaşamda yer alan farklı din, dil ve ırk gibi unsurlara karşı hoşgörülü ve anlayışlı bireyler olduğu söylenebilir (Aydın ve Başol, 2014, s. 4). Sosyal medya platformları vasıtasıyla farklı kültürlerden edindikleri arkadaşlıklardan dolayı birbirlerine karşı empati yetenekleri gelişmiştir.

Bilgi çağı olarak adlandırılması mümkün olan bu çağın dezenformasyonlarla dolu içeriklere sahip olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Bilginin hızla tüketildiği günümüzde, kaynakların güvenilirlik ve tarafsızlık düzeyindeki eksiklikler yeni bir problem alanıdır. Kesinliği kanıtlanmamış bilgilerin sosyal medya üzerinden yayılımı bireylerin hatalı çıkarımlara yönelmesine zemin hazırlamaktadır. Bu süreç, bireylerin benzer dezenformasyon kaynaklarından beslenmesi sonucu düşünsel bir tektipleşme doğurmaktadır.

Yeni nesil gençliğin bilinçsiz tutumları sebebiyle toplumsal sorunlara neden olmaları beklenebilir. Bilgi edinme yollarının çeşitli olmasından dolayı yeterli düşünsel anlayışın oturmadığı ve eleştirel bakışın az olduğu dijital ortamlarda kişilerin tehlikeli kalabalıklar halini alması olasılığı her zaman mümkündür. Çünkü bireylerin ortak zaman geçirdiği kişi ve alanların varlığı bilinçsiz ortak zemini doğurabilmektedir.

Böylelikle aynı düşünce etrafında birleşen bu insanlar linç yada zarar verici farklı girişimlere sebep olabilmektedir.

Z Kuşağının içinde bulunduğu çıkmazı Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer'in birlikte geliştirmiş olduğu "*kültür endüstrisi*" kavramı ile açıklayacak olursak, kitlelerin tüketimi daha çok sağlamasına dönük planlı çabalar gösterilerek hareket edildiği ve bunların toplumsal kültüre etki ettiği hakkındaki ifadeleri dikkate değerdir (Adorno, 2016, s. 109). Modern toplumların ortaya çıkması ile gelişen teknoloji, bireyselliği ve tektipleşmeyi ortaya çıkarmaktadır. Önceki toplumsal yapılar, bireylerin özgür düşünce ve bağımsız karar alma mekanizmalarına sahip olduğunu göstermektedir. Ancak günümüzde bu dinamikler evrilerek bireyin seçimlerini dışsal faktörlerin şekillendirdiği bambaşka bir boyuta taşınmıştır. Kültür Endüstrisi tanımını oluşturan Adorno ve Horkheimer'a göre, modern toplum yapısı ile tüketim artmış ve insanlar aynı şeylerden beslenerek farklılıklarını kaybetmişlerdir (Varol, 2011, s. 120).

Teknolojik gelişmelerin artması ile kişinin bireysel ve toplumsal yalnızlık yaşaması durumu ortaya çıkmıştır. Kendi odasında dijital araçlarla izole bir dünya inşa eden ve sanal gerçeklikte yaşayan Z kuşağı bireyleri, fiziksel olarak tek başına olsalar da dijital ağlar üzerinden paradoksal bir kalabalık içerisinde yaşamlarını sürdürmektedir. Dijital dünyada uzun süre vakit geçiren gençlerin, bu mecralarda kendileri için sürekli bir haz kaynağı ve vazgeçilmez bir ekosistem oluşturdukları gözlemlenmektedir. Kitle iletişim araçlarının güçlü etkisi bu kuşağın bağımlılık kazanmasına ve dış dünyaya kapanmasına sebep olmaktadır.

Modern toplumda artan dijital yayın araçlarının geliştirilmesi çabası zamanla bireyselliği meydana getirmiş, yalnızca kendisini düşünen, yalnız kalmayı seven ve topluma dair geniş bir bakış açısına sahip olmayan bireyi önümüze sermiştir. İnsanın kendi ürettiği ile ilgili olması ve koruması çabası onu bencil hale getirmiştir. Bu sebeple insan daha önce varolduğu suje özelliğinden ayrılarak obje haline gelmiştir (Fromm, 1990, s. 138).

Z kuşağının birey hakkında olan fikirleri kişisel yabancılaşma değerine atıfta bulunmaktadır. Kendi şartlarını oluşturan, kararlardan yoksun, herhangi bir değer ölçütüne tabi olmayan ve anlamsız bir biçimde boşluklara dahil olan kişiyi ifade

etmektedir (Seeman, 1959). Seeman'ın yabancılaşmayı sınıflandırdığı öz yabancılaşma hali, bireyin kendisini mutlu edecek herhangi bir davranış içerisine girememesi ve huzurlu olamaması ile ilişkilendirilebilir (Tezcan, 1985, s. 122).

Dünya, teknolojik olarak son 30 yılda büyük değişimler yaşamıştır. Yaşanan bu değişimlerin etkilerinin en fazla görüleceği kitle 2000'li yılların başında doğmuş olan Z kuşağı olmaktadır. İnsan doğası gereği küçük yaşta büyük merak içindedir. Merakını da gidermek için etrafında olan materyallere ilgi duymaktadır. Bu doğal sürecin bir sonucu olarak gençlerin, kendilerine sunulan ürünleri yoğun bir şekilde kullanmakla kalmayıp geliştirme süreçlerine de dahil olmaları, onların teknolojiye yön veren stratejik bir kitle olduklarını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla günümüz dünyasında mobil şekilde yaşayan gençlerin platformlarda buluşmaları çok daha kolay bir hale gelmektedir. Dijital cihazlar aracılığıyla gerçekleşen etkileşimler, bağımlılık literatüründe yeni türlerin doğmasına yol açmış, eski ile yeni arasındaki farkı keskinleştirerek toplumsal bir dönüşümü tetiklemiştir. Z kuşağının bu araçları kullanım sıklığı onları adeta bağımlı kılmış, zamanla sağlık sorunlarının oluşmasına sebep olmuştur. Günümüz dünyasında kitlelerin adeta tek bir bilinç düzeyine doğru gittikleri ve aynı düşünce deneyimine sahip oldukları görülmektedir. Bu durum, yeni neslin kendini keşfetmesi ve etkili birey olabilmesi için önündeki engelleri aşması noktasında ciddi bir sınav niteliği kazanmaktadır. Özellikle Z kuşağının teknoloji ile yoğun bir mesai içerisinde oluşu ve bunun hayatının merkezinde yer alması sebebiyle bu tutulumun hem günümüzde hemde ilerleyen süreçlerde psikolojik olarak sorun oluşturacak bir dönüşüme sebebiyet vermesi beklenmektedir. Toplumun okumayan, yazmayan ama sosyal medya araçları ile aktif paylaşımlar yapıp özgüven kazanan bireyleri ortaya çıkmıştır. Eğitim düzeyi düşük olmasına rağmen her konuda yorum yapma refleksi gösteren ve vaktinin çoğunu internette tüketen bu kitle, dijital çağın yarattığı yeni bir toplumsal figür haline gelmiştir. Okuma kültürünün zayıflaması kitlelerin cahil kalmasına neden olan başlıklardan biridir. Dolayısıyla görsel medyanın kişiyi yazılı olana karşı tembel hale getirmesi, toplumsal yalnızlığı ve körleşmeyi arttırmaktadır.

Bilgi deryası denilen fakat bilgi kirliliği olarak adlandırılabilecek geniş bir dağarcığa sahip olan bazı platform içeriklerinin ne kadarının sağlıklı amaçlara konu edinebileceğini kestirmek güçtür. Genellikle kâr amacı güden şirketlerin elinden çıkan

bu üretimler, bireyleri ve toplumları değişime zorlayan nitelikte ürünler olmaktadır. Bu durumun yol açacağı toplumsal kargaşa ve iletişim problemleri görmezden gelinmektedir. Bu kaosun sebebi topluma sunulan içeriklerin kitleler tarafından hazmedilmesi konusu olmaktadır. Toplumsal değişimin doğası, kültürel dinamiklerin zamana yayılan ve evrimsel bir süreç dahilinde dönüşmesine olanak tanımaktadır. Fakat dijital platformlar onlarca hatta yüzlerce yıl sürecek değişimleri çok kısa zamanlara indirgeyerek bunu hayatın doğal akışına uygun bir parçaymış gibi sunabilmektedir. Bu paylaşımların/içeriklerin aksi yönünde hareket edilmesi yanlış bir tutummuş gibi görülebilmektedir. Bazı dijital platformlarda yer alan ve gençleri 'cinsiyetsizlik' temasına yönlendirdiği savunulan yapımlar, içinde bulunduğumuz toplumun kültürel kodlarıyla uyuşmamaktadır. Ama zaman içerisinde bu düşünsel anlayışın değişmesi ve kabul görmesi imkanı mümkün hale gelecektir. Bu tarz durumların karşısında en sert duran birey tipi, dijital platformlara uzak olan gerek dini ve gerekse toplumsal yönüyle ortaya çıkacak ani değişimlere kapalı olan geniş halk kitleleri olmaktadır. Bu kitlelerin sosyolojik yönden değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü geleneğin ve kültürün yakın bir zamanda icat edilmiş olan internet aracılığıyla kısa bir zaman dilimi içerisinde toplumu bu denli değiştirmesinin beklenmesini doğru bulmak zordur. Kültürel unsurların dönüşümü genç nesil ile yaşanan uyumsuzlukları ve yapısal kırılmaları beraberinde getirerek kuşak farkını derinleştirmektedir. Söz konusu değişim süreci, toplumsal dokuda yeni gerilim hatlarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Z Kuşağının yaşadığı temel problemlerin başında siber zorbalık gelmektedir. Siber zorbalık, bilişim araçları kullanılarak düşmanca hareketler yapılması olarak tanımlanmaktadır (Belsey, 2007). Teknolojik imkânlarla icra edilen bu faaliyetler, bireylerin çeşitli sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Bu tür siber suçların failleri bazen kimliklerini gizlemekte bazen de eylemlerini açıkça gerçekleştirmektedir. Tehdit, iftira ve her türlü zorlama gibi yöntemlerle somutlaşan bu fiiller, teknoloji araçları veya alternatif metotlarla kişisel hakların ihlal edilmesi sürecini kapsamaktadır.

Teknolojinin gittikçe geliştiği günümüz dünyasında bireylerin hak ihlalleri konusu ülke gündemlerini meşgul edecek hale gelmiştir. Kişisel verilerin gizliliği ile ilgili paylaşımlar sebebiyle zaman zaman bazı süreçler hükümetlerin müdahalesini gerekli kılmaktadır. Uluslararası nitelik kazanan kişisel veriler ile ilgili ihlal durumları

insanların gizli verilerinin satılmasına kadar gidebilmiştir. Teknolojilerin insan hayatına bu denli müdahale edecek boyuta gelmesi kullanıcıları yenilikler karşısında temkinli olmaya ve güvensiz bir duruşa götürmektedir. Dijital araçların dezenformasyon veya manipülasyon gibi art niyetli faaliyetlere alet edilmesi toplumsal bağları zayıflatmakta ve bireylerde derin bir güvensizlik duygusu uyandırmaktadır. Bunun engellenebilmesi adına devletlerin siber birimlerinin kurulduğu, emniyet güçlerinin problemlere müdahale ettiği bilgileri sıklıkla televizyonlarda gösterilmektedir. Medyada üçüncü sayfa haberlerinde özellikle gençlerin ve çocukların siber zorbalığa maruz kaldıkları haberleri yoğun şekilde işlenmektedir. Siber zorbalık, failin mağduru doğrudan görmeden gerçekleştirdiği saldırganlık eylemlerini kapsarken; geleneksel zorbalık, tarafların fiziksel olarak karşı karşıya geldiği bir türü ifade eder. Zorbalık eylemi, failin mağdur üzerinde kurduğu hâkimiyetten haz almasına dayanır. Bu süreçte karşı tarafın yaşadığı acı veya travma, zorba için bir tatmin kaynağına dönüşür (Dursun vd., 2020, s. 469).

Geleneksel zorbalıkta eylemin "*şaka*" veya "*oyun*" olarak nitelendirilmesi yaygın bir söylem olsa da mağdur tarafın bu durumu benzer şekilde algılamadığı görülmektedir. Aksine bu tür eylemler; birey üzerinde psikolojik, ruhsal ve hatta fiziksel düzeyde ciddi tahribatlara yol açmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu söylemlerin/eylemlerin aslında bir *"savunma mekanizması"* olarak ambalajlandığı ve bu yolla yapılan eylemin meşru bir zemine oturtulmaya çalışıldığı görülmektedir. (Willard, 2006, s. 55-56).

Hegel'e göre yabancılaşma, insanın kendisini keşfetmesine imkan tanıyacak ve özüne dönmesine yol açacak bir tarifi oluşturmaktadır. O, İnsan bilincini ortaya çıkaracak olan şeyin yabancılaşma olduğu fikri üzerinde durur. Hegel, "*tin*" üzerinde durmaktadır. Ona göre, doğa ve dünya ekseninde bir tanımlama yapılarak bireyin kendisinden uzaklaştığı ne varsa bunun onu yabancılaştırmaya götüreceğini belirtir (Ekinci, 2020, s. 74). Karl Marx ise, Hegel'deki sürecin aksine; ekonomik, kültürel ve toplumsal canlanma olarak görünen bu aşamayı bireyin kendi varlığının yok oluşuna izin verdiği bir yabancılaşma süreci olarak görmektedir. (Binbirçicek Akdeniz, 2017, s. 25). Kapitalizm ekseninde yabancılaşmayı ele alan Marx, insanın gelişmesi ile birlikte yabancılaşmasının da o oranda artacağını, aklın ve bedenin zarar göreceğini dile getirmiştir (Tolan, 1981, s. 142).

Günümüzün yeni iletişim teknolojisi kapitalizmin dönüşmesine yol açmıştır. Geleneksel olarak tanımlanan emeğin yerini iletişim, bilgi, bilişim, sosyal, psikolojik ve duyuşsal üretim kanalları gibi faktörlerle içeriklerin oluşturulması almıştır. Kapitalizmin sosyal medya araçları ile emek üretimine dönüşmesi sınıf, sömürü ve emek gibi tanımların tarifini yeni bir yaklaşımla ortaya koymamızı gerekli kılmaktadır (Kaymas, 2016, s. 351). Kapitalist bakış açısı ile şekillenen dijital platformlar, üretim araç ve politikalarını yeni duruma göre şekillendirmektedir. İnsan psikolojisi ve deneyimini kullanarak oluşturulan içerikler sayesinde insan duyguları metalaştırılmaktadır. Bir başka deyişle duyguların kontrol edilmesi gayesi ekonomik sebeplere bağlanmaktadır.

Z kuşağı denilen, 2000'li yılların başlarında doğmuş olan yeni neslin yaşamakta olduğu yabancılaşma hissi, diğer kültürleri tanımak ve onlarla kaynaşmak amacıyla farklı kodları öğrenmesi sebebiyle gerçekleşmektedir. Teknolojik araçların kullanımı, bireyin sosyalleşme ve dünyayı tanıma isteğini yeni boyutlara taşıyarak, onu köklü toplumsal değişimlerin bir parçası haline getirir. Bu durum kişinin kendi kültüründen sıyrılarak başka kültürlerin etkisine geçmesine ve dolayısıyla kültürel yabancılaşma sürecine dahil olmasına neden olmaktadır (Karagülle ve Çaycı, 2014, s. 8).

Kültürel yabancılaşma, sadece zararlı yönleri olan tek boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmemelidir. Çünkü bu sayede farklı yapı ve kültürlerin keşfedilmesi imkanı doğmaktadır (Kırık ve Arvas, 2015, s. 146). Ama esas kastedilen şey, kültürel yabancılaşmanın getirdiği yozlaşma sürecidir. Bu sürecin zararları olduğu, bireyi kültüründen uzaklaştırdığı ve kişinin yabancılaşma yaşadığı pratikleri üzerinde durulmaktadır.

Frankfurt Okulu temsilcilerinden Marcuse, "*tek boyutlu insan*" olarak nitelendirdiği yabancılaşmanın Adorno ve Horkheimer'deki karşılığı ise "*Kültür Endüstrisi*" olmaktadır. Adorno, kapitalizmin önemli başlıklarından olan medya ve eğlencenin bu tanımlama içerisine girdiğini belirtir. Adorno'ya göre kültür endüstrisi, mevcut düzene tam uyum sağlayan, halinden memnun ve eleştirel düşünme yetisini kaybetmiş tek tip tüketici kitlesi türetmiştir. Bu yaklaşım, bireyin özünden uzaklaşarak yabancılaşmasına yol açan temel etkenin, kültür endüstrisi aracılığıyla özgün düşünceyi bastıran ve tüketimi sürekli körükleyen kapitalist ideoloji olduğunu vurgulamaktadır (Yaylagül, 2016, s. 106).

Kültürün birbirine benzeyen ürünler meydana getirdiğini, bunun sosyal, siyasal ve ekonomik yapıda görülebildiğini belirtmek mümkündür. Filmlerin, kitapların, radyo ve televizyonların aynı düşünce pratiği içerisinde hareket ettiğini ve birbirine benzeyecek insan modelini meydana getirmek için çaba gösterdiğini ifade etmektedir. Bütün bunların tek amacının insanları birarada tutarak kontrol edebilmek için yapıldığı görüşü savunulmaktadır (Adorno, 2009, s. 47-49).

Küreselleşme ile birlikte toplumların ekonomik, kültürel, teknolojik ve politik olarak benzer yapıların meydana geldiğini ileri süren Giddens'a göre homojen bir kültürel oluşum meydana gelmiştir. Modern Batı diye nitelendirilen şeyin gelişen süreç ile toplumları birbirine yakınlaştırdığı üzerinde durulmaktadır (Giddens, 1994, s. 62-63). Küreselleşmenin yoğun etkisi altında olan toplumların en çok şikâyet ettiği alanın kültürel değişim olması beklenmektedir. Yerel kültür, bugün küreselleşmenin getirdiği ve sınırları tam belirlenemeyen devasa bir kültürel kuşatmanın tam merkezinde yer almaktadır. Bu değişimler dil, örf, adet, gelenek-görenekler, sanat vb. alanlarda kendisini göstermektedir (Yücekök, 2019, s. 86). Dolayısıyla medya araçları vasıtasıyla küresel bir kültürün inşası için mücadele verilmektedir. Bütün araçların hedeflenen amaca doğru yönlendirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Dijital medyanın küreselleşme süreçlerine eklemlenmesiyle birlikte, bireyin toplumsal bağlardan ziyade kendi dijital evreninde tek başına kalma eğilimi, yükselen bir değer haline gelmiştir. Bir nevi kendi evrenini oluşturan kişinin varlığı, toplumsal gelişme ve birlikteliğin karşısında kocaman bir karadelik oluşmasına sebep olmaktadır. Bireyin kendi yalnızlığından zevk almaya başlaması nihayetinde onu kendisine de yabancı kılacak etmenleri meydana getirecektir.

Globalizasyon; fikir veya ürünlerin, ihtiyaçların, sosyal, siyasi ve kültürel etkilerin ortak bir pazara yönelmesi anlamı taşımaktadır. Glokalizasyon olarak nitelenen ve küresel olanın yerele uyarlanması durumu ise daha çok ekonomi ile bağlantılı olmaktadır. Bu uyarlanma önemli bir pazarlama mantığını oluşturmaktadır. Bu şekilde ihtiyaç kanalları gözetilerek ürünlerin yerel motifler dahilinde küresel anlam kazanması mümkün hale gelmektedir. Kişisel verileri işleyerek içerik önerilerini özelleştiren dijital mecralar, izleme alışkanlıklarını derinleştirmek ve kullanıcı bağlılığını en üst seviyeye çıkarmak için algoritmik stratejiler kullanmaktadır. Bu algoritmalar gittikçe yayılım oluşturacak

şekilde kullanım sahası elde etmektedir. Uluslararası marka değeri olan bir şirketin yerel konu ve oyuncularla bir ürün ortaya koyması Ramon Lobato'nun klasik tanımına uyan bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. İç içe geçerek harmanlanan bu dinamikler, küresel ölçekte bir görünürlüğü de beraberinde getirmektedir. Bu durumu, yerel değerlerin küresel düzlemde başarı kazanması veya karşılık bulması olarak nitelendirmek mümkündür.

Dijital algoritmaların sunduğu sonuçlar, kullanıcıların tercihlerini manipüle ederek onları içeriklere bağımlı hale getirmeyi hedefleyen veri odaklı bir stratejinin ürünüdür. Platformların çoğunluğu bu algoritmik sistemi yapay zeka destekli olarak geliştirmektedir. Bunun yansıması daha fazla izleyiciye/kitleye ulaşma şeklinde olmaktadır.

Dijital yayıncılık yakın zaman içerisinde küresel ölçekte toplumların çoğuna hâkim olmaya başlamış ve gün geçtikçe etki alanını genişleten farklı yapıda platformlardan oluşmaktadır. Türkiye'de *Netflix, MUBI, Exxen, HBO Max, GAİN, Amazon Prime, Disney+, beIN Connect/TOD* gibi milyonlarca abone ve izleyici sayısına ulaşan platformlar aracılığıyla geleneksel yayıncılık ilkeleri yıkılmıştır. Dijital platformların sunduğu yoğun içerik çeşitliliği, bireylerin yerel sınırları aşarak farklı coğrafyalara ait üretimleri ortak bir mecrada tüketmesine ve bu yolla hibrit bir izleme deneyimi yaşamasına olanak tanımaktadır. Dijital platformların sunduğu zengin içerik havuzu, bu mecraların yaygınlaşmasını sağlarken aynı zamanda eğlence odaklı tüketim alışkanlıklarını da derinleştirmektedir (Mazıcı, 2023, s. 138).

Dijital çağda özellikle genç kuşakların dijital platformlar üzerinden tükettiği içeriklerin zihinsel, psikolojik ve fizyolojik düzeyde çeşitli dezenformasyon ve travmalara yol açtığı gözlemlenmektedir. Şiddet ve müstehcenlik içeren yapımlara yoğun maruziyet bireylerin kimlik inşa süreçlerinde ve bu olumsuz etkilerle baş etme mekanizmalarında yapısal zorluklar doğurmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla deneyimlenen bu şiddet sarmalı dijitalleşmenin beraberinde getirdiği sosyo-psikolojik tahribatın somut bir göstergesidir.

2.1. Dijitalleşme Kavramı ve Yeni Medya

Yeni medyanın küresel ölçekteki etkisi ve beraberinde getirdiği yapısal dönüşümler, içinde bulunduğumuz yüzyılda büyük bir ivme kazanarak analog dünyayı kapsamlı bir dijital değişime tabi tutmuştur. Bu süreç, toplumsal pratiklerin ve iletişim kodlarının geleneksel yöntemlerden dijital platformlara evrilmesiyle sonuçlanmıştır. İnternet ve bilgisayarlar aracılığıyla neredeyse girilmedik hane ulaşılamaz insan kalmamıştır. Bu sürecin kısa bir zaman içerisinde olması ve yaygınlık kazanması dikkate değerdir. Buna bağlı olarak insanın ekrana tutsak olduğu düşüncesi hakimdir.

İnternetin yaygınlaşmasıyla artan dijitalleşme, geleneksel medyanın yerini yeni tür medyaya bırakmıştır. Bireyin daha önce tüketici olarak kullandığı medya (geleneksel) yerini içerik sunabildiği ve üretim sağlayabildiği bir yapıya (yeni medya) dönüşmüştür. Radyo, gazete, tv gibi geleneksel medya yapısı karşısında dijital olarak fotoğraf, müzik, ses gibi eklentileri daha kolay aktarabilen ve değişim-dönüşüme katkıda bulunma becerisi olan yeni medya türü ortaya çıkmıştır. Bu sayede kullanıcıların isteklerini gerçekleştirebildikleri, beğenilerini sunabildikleri, internet aracılığıyla paylaşım yaptıkları hızlı tüketimin kapısı aralanmıştır. İnsanlar, özellikle sosyal medya platformlarında gündemi oluşturan konulara dahil olma imkanına kavuşmuşlardır (Medin, 2017, s. 53).

Dijital teknolojiler, son çeyrek asırda küresel ölçekte stratejik bir önem kazanmış olmakla birlkte toplumun her kesimini dönüştüren dinamik bir alan teşkil etmiştir. Latince ’de “digitus” olarak ifade edilen “*parmak*” sözcüğünden gelmektedir. Dijitalin kullanım alanı 1970’lere dayansa da esas becerisi 1990’larda ortaya çıkmaya başlamıştır (Dilmen, 2007, s. 114). Dijital değişimler aracılığıyla sağlanan dönüşümlerle insan hayatı bambaşka bir yönelime geçmiştir. Teknolojide yapay zekâ, veri madenciliği, siber güvenlik benzeri ürünlerin ortaya çıkmasıyla birlikte bunların dijital kullanım alanlarına katkı sunması beklenmektedir. Dijital ürünlerin hayatımızda yer etmesi ile toplumsal değişimin hız ve etkisi artmaktadır. Nitekim, teknolojik inovasyonların yarattığı etki toplumsal değişim hızını aştığında toplumun bu sürece reflektif uyum sağlayamaması sonucu bir kanıksama veya teslimiyet durumu ortaya çıkabilmektedir. Dijitalleşmeye uyum sağlayan toplumlar küresel ölçekte gelişimlerini sürdürürken, bu sürece kapalı kalan yapılar kaçınılmaz bir gerileme dönemi yaşamaktadır. Dolayısıyla,

dijital adaptasyon kapasitesi ülkelerin küresel güç dengesindeki konumunu doğrudan tayin etmektedir. (Baloğlu, 2023, s. 1191).

Dijitalleşme, ciddi anlamda ilk kullanım sahasını sinemada kazanmıştır. 1970'lerde ABD'de film kurgusu için bilgisayarın kullanılmaya başlanmasıyla sinemaya dahil olan dijitalin 1990'lara gelindiğinde sektöre hakim olması ve sonrasında post prodüksiyon çalışma alanına eklenmesi dijitalleşmenin vazgeçilemez ve geri dönülemez safhaya ulaşmasına neden olmuştur. Günümüzde kameralar, stüdyolar ve kurguya varıncaya değin çoğu aşama dijital ürünler ile işlevsel hale gelmektedir. Dijitalin görüntü kopyalama, format değişikliği, filmlerin dağıtım, kontrol işleri ve iletim bölümlerinde ciddi kolaylık sağladığı bilinmektedir (Medin ve Kaymak, 2022, s. 42-43). Dijitalin sinema ile bağlantısı güçlü bir bağ kurmakta iken bu gelişmenin en büyük kaynağı da teknolojik ilerleme olmaktadır.

Dijitalin teknoloji ile anlam kazanması boşuna değildir. Dijital medya; e-kitap, e-dergi, e-gazete, çevrimiçi eğitimler vs. ile birlikte pratik bir yöntemle geniş çaplı bir ürün potansiyeline ulaşma imkânına kavuşmuştur. Bu ürünlere ulaşmak için kullanılan telefon, tablet ve bilgisayar gibi teknolojik araçlar da dijital dönüşüme ayak uydurmaktadır.

Dijitalleşme ülkelerdeki gelişmişlik ile paralel gitmektedir. Bu yüzden günümüzde bütün ülkeler için bu yeni sürece dahil olmak adına çalışmalar yürütülmektedir. Yaşadığımız yeni yüzyıla da "*dijital çağ*" nitelendirmesi yapılmaktadır. Günümüzde devletler bu yeniliği geliştirmek, pazar payı kazanmak, çağı yakalayabilmek için teşvikler çıkarmaktadır.

Toplumların dijitalleşme ile birlikte kişilerin ekranla daha çok zaman geçirmeye başladıkları ifade edilebilir. Özellikle 2000'lerden bu yana çok hızlı cereyan eden bu süreç, bireylerin gittikçe bu yeni zemine adeta hapsedilmesine ve "*boş zaman*" denilen mefhumunun dijital ürünler ile doldurularak ekran önünde zaman geçirme sürelerinin artmasına sebebiyet vermiştir. Dijital platformları kullanan bireyler farklı teknolojik araçlarla internetin sınırsız dünyasına bağımlı hale gelmektedir.

Kamu kurumlarının dijital platformlara entegrasyonu vatandaşların bürokratik süreçlere erişimini kolaylaştırırken, karmaşık işlemlerin optimize edilerek daha şeffaf ve hızlı bir şekilde çözümlenmesine olanak tanımaktadır. Bu dijitalleşme süreci, kamu hizmetlerinde verimliliği artırarak geleneksel bürokrasinin hantal yapısını minimize etmektedir. Bazı kurumların e-okul, e-devlet, e-imza gibi dijital yollarla çalışmalarını sürdürmesi teknolojinin pratik kullanımlarına örnek olarak verilebilir. Dijitale ilgi arttıkça devlete olan güven ve hesap verilebilirlik artmaktadır. Bu durum toplumun aktif bir katılım ile kurumlara ve araçlara ulaşımını sağlamaktadır (Olcay, 2018, s. 92).

Bilgiye ulaşma ve bilgiyi aktarma yolu olarak akıllı cihazların kullanımı ve "e" tabanlı işlemlerin gittikçe artması hayatın normal akışında kalite ile karşılaşılmasını sağlamıştır. İletişimin bu tür bir yeniliğe ulaşması, kişiyi bilgiyi taşıyan ve aktaran olarak görmemiz gerektiği alışkanlığını kazandırmaktadır. Birey, taşıyıcısı olduğu bu yenilik ile birlikte dijitalleşmenin hem geliştiricisi hemde yürütücüsü konumundadır (Nasiri, 2020, s. 5).

Dijitalleşme ile birlikte dijital medya kavramı da ortaya çıkmıştır. Medyanın kendisini dijitale dönüştürmesi, dijital ürünlerin ortaya çıkışından hemen sonra olmuştur. Aslında bu durumun gerçekleşmesi hem zorunluluk hemde kaçınılmaz bir gerçeklik ile bağdaşmaktadır. Dijital dünyaya geçiş yapılması sonrası insanların medyaya ulaşımının mobil hale gelmesi oldukça pratik ve kullanışlı görülmüştür. Dijitale geçiş ile video üretmek, makale yazmak, film ve diziler izlemek, haber aktarmak çok daha basit bir hale gelmiştir.

Dijitalleşme ile birlikte görüntülü ve sesli medya, e-tabanlı yayınlar, video medyası, sosyal medya gibi alanlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan en fazla kullanım alanı geniş olanı şüphesiz ki sosyal medya olmaktadır. Facebook, X, İnstagram gibi uygulamalar sosyal medyanın en gözde ve bilinen uygulamalarını oluşturmaktadır. Diğer kullanım alanı yüksek olan tür ise, video medyası denilen Youtube, Netflix, Tiktok gibi metin ve video içerikleri barındıran oluşumları kapsamaktadır. Farklı teknolojik araçlarla günlük hayatımızda sıklıkla kullanılan bu uygulamalar yaşadığımız çağın Bilgi Çağı yada Dijital Çağ diye nitelendirilmesine neden olmuştur.

2.1.1. İzleme Tercihlerini Etkileyen Faktörler

İzleme geleneği insan varlığının başlangıcından günümüze değin süren bir etkinliktir. Bebek yaşta izleme kültürünü alışkanlık haline getiren bireyin bunu anlamlandırma ve boyutunu geliştirme süreci, hikâyelerden, masallardan, şiir ve romanlardan hatta görsel materyal sayılan bütün unsurlardan bağımsız değildir. Yaşadığımız yüzyılda dijital kuşak ile birlikte izleme kültürü bambaşka bir seviye atlamış ve hayatımızın olağan akışında yer alan en önemli unsurlardan biri olmuştur. Bireyler; bankalar, e-hizmetler, kamu-özel işletmeleri uygulamalarını kullanmakta, bu sayede bireylerin üretkenliği artmaktadır. Kamusal görevlerden bireysel ihtiyaçların giderilmesine kadar neredeyse bütün sahalarda meydana gelen yenilikler çağımızın kültürü ve pratikleriyle bağlantı halindedir. Dijital mecralara yönelim, zaman içerisinde tüm faaliyet alanlarının dijital platformlara taşınmasını ve bu platformlar üzerinde yeniden yapılandırılmasını öngören bir paradigmanın temelini oluşturmaktadır.

Günümüzde izleme pratikleri kamusal ve özel alan ayrımını ortadan kaldırarak; eğitim kurumlarından dinlenme alanlarına kadar her mekâna nüfuz etmiştir. Yüksek hızlı internet bağlantıları ve taşınabilir dijital cihazlar sayesinde; dizi, film ve haber gibi içeriklere erişim, mekânsal sınırlamalardan azade bir biçimde her yerde mümkün hale gelmiştir. İnsanların bu kadar kolay izleme yapabilmesinden dolayı bu izleme kültürü hanelerden kamusal alana tevdi etmiştir (Medin, 2018, s. 148). İnsanların konfor alanını terk etmeden izleme noktasında tatmin olması çağımızın önemli gelişme trendlerinden birini oluşturmaktadır.

İzleme kültürünü gerçekleştirirken bireylerin aşırı izleme içerisinde bulunma nedenleri arasında arkadaşlarından geri kalma korkusu, bireyin bağımlılıktan ileri gelen otokontrol sağlayamama sorunu, gerçek hayattan kopuş, eğlence mekanizması gibi sebepler sıralanabilir. Genç bireyler arasında sosyalleşme isteği "*kullanımlar ve doyumlar*" yaklaşımını ortaya koymuştur. Medya etkisinin zayıf olduğunu, kişinin bazı ihtiyaçlarını karşılamak için bu aracı kullandığını iddia eden "*kullanımlar ve doyumlar*" yaklaşımı zaman zaman aşırı izleme davranışını açıklamak için de kullanılmıştır (Ersin, 2023, s. 43). Eğlencenin geliştirilmesi, boş zamanının değerlendirilmesi ve bireysel konforun arttırılması bu konu bağlamında düşünülmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 1990, s. 110).

İzleme tercihini etkileyen unsurlar hakkında görüş belirten Frankfurt Okulu, kapitalist dünya görüşünün insanları tektip hale getirmek için yoğun bir mücadele verdiğini ifade etmiştir. Bunu yapabilmek için insanların etkilendiği medya gücüne dikkati çekmiştir. Frankfurt Okulunun kültür endüstrisi ve kitle toplumu hakkındaki çalışmaları medyanın gücünü fark etmemizi sağlamıştır. Günümüzde medyanın etki gücü hayatın her alanına hâkim konumdadır. Medya izlenirliği üzerinden toplumların zekâ seviyesi bile ölçülebilir hale gelmiştir.

İnsanlar, kitle iletişim araçları vasıtasıyla birbirleriyle iletişim kurmaktadır. Hayatın bütün safhalarında kullanım sahası olan bu araçların, kişilerin izleme kültürüne dair yönelimlerini belirlediği, araştırma-kullanım becerilerini sağladıkları, hayatın olağan akışını düzenledikleri söylenebilmektedir.

Dijital platformlar içerisinde en fazla üye sayısı olan Netflix, içeriklerinde yer alan film, dizi, belgesel vs. yapımların istenilen zaman ve yerde izlemesinin gerçekleştirilebilmesi, platformun durma ve tekrar başlatma seçeneklerinin olması, istenilen bölüm ve kesitlerin izlenebilmesi gibi avantajlar bu platformu son derece cazip kılmaktadır. Hatta bu durumun meydana getirdiği aşırı izlemeden dolayı bireyler sağlık yönünden çeşitli sorunlarla başbaşa kalabilmektedir. Kontrol edilemeyen bu durumun bağımlılıkla bir ilişkisi olduğu unutulmamalıdır. Bağımlılığın ilerleme kazanması durumunda ise tedavi gerektiren bir sürece ihtiyaç duyulabilmektedir. Yaşanılan problemlere dair bir çözüm bulunamaması halinde bu durumlar sosyal, ekonomik ve psikolojik yıkımlara sebep olacaktır.

İzleme kültürü, çoğu ülkenin tabi olduğu kanunlar yoluyla güvence altına alınmıştır. Fakat bu güvence her zaman kişinin izleme farkındalığını geliştirmemektedir. Bilinç noktasında yetersiz olan bireyin dijital içerikleri rasyonel bir süzgeçten geçirmeleri mümkün görünmemektedir. Bu bilinç yetersizliği, izleyicinin sunulan mesajları sorgulamadan içselleştirmesine ve dolayısıyla sağlıklı bir alımlama süreci gerçekleştirememesine neden olmaktadır. İzleyici politiği bağlamında kullanıcıların internet çağında ne kadar tarafsız ve bağımsız hareket edebildikleri tartışmalıdır. Dizi izlemek isteyen insanların gördüğü yayınlar, yapımların tartışıldığı platformlar, fragmanlar ve benzeri türde akışlar izleme pratiğimizi ve izlenen yapımlarla ilgili karar verme yetimizi etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, bireylerin izleme profilini meydana

getiren unsurlar sebebiyle tek başına bir karar verici olma pozisyonunda olmadığını göstermiştir. Kişiyi etkileyen farklı bağlamlar sebebiyle izleme deneyiminin sağlıklı bir yönelim kazanamayacağı görülmüş dolayısıyla bireylerin özgür harekete tabi olmadığı belirlenmiştir (Medin, 2018, s. 56).

2.1.2. Dijital Platformların Etki Alanları

Dijital dünyanın başlangıcı, 1970'lerde bilgisayarın icadıyla başlamış olsa da yoğun bir şekilde hayatımıza girmesi 2000'li yıllardan itibaren olmuştur. Dijitalleşme ile birlikte insan hayatı çok büyük kolaylık ve faydalar görmüştür. Bu dönemle birlikte insanlık adeta yeni bir çağ atlamıştır. Google, Facebook, Twitter (X), Netflix gibi platformlar dijitalleşmeyi sadece bir araç olarak değil pazarın kendisini yeniden inşa etmek için bir kaldıraç olarak kullanmışlardır. Bununla birlikte coğrafi sınırlardan bağımsız, ulus-ötesi dijital yapılar meydana gelmiştir.

İnsanın sürekli yenilikler ve güncel olanı arama isteği zihinsel olarak bireyin yorulmasına ve tükenmesine sebep olmaktadır. Özellikle iletişim teknolojileri aracılığıyla hayatın akışını yakalamak isteyen insanın bilişsel olarak yorgunluk ve psikolojik sorunlarla karşılaşması mümkün hale gelmektedir.

Dijital dünyanın gelişmesi ile birlikte bireyin otokontrol mekanizması azalmıştır. Her taraftan insanı kuşatan teknolojik gelişmeler bu yenilikleri kullanmaya insanı mecbur bıraktırmıştır. Kişiyi diğer bireylerden ayıran ölçüt, daha çok dijitalleşen bireyin tanımı ile ilişkili hale gelmiştir. Oysa dijitalleşme, bir yandan bireye sınırsız gelişim imkânı sunarken diğer yandan bu gelişimi denetleyecek otokontrol mekanizmalarını zayıflatmakta ve yıkıcı bir rekabet kültürü üzerinden bireyin psikolojik bütünlüğünü tehdit etmektedir. Bu yapısal problemin aşılması, bireyin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirerek başarıyı bir gelişim süreci olarak yeniden tanımlamasına bağlıdır.

Bireylerin özellikle sosyal medya araçlarıyla linç kültürüne girişmesi ve kişiye karşı zor kullanmaları dijital platformların zararlı yönleri arasında sayılabilir. Öfkeli kalabalıkların sosyal medya kanalları aracılığıyla istenmeyen sonuçlara sebep olması sıkça konu edilen durumlar arasındadır. Dijitalleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan

"*teşhir kültürü*" bireysel mahremiyet ve masumiyet sınırlarının bulanıklaşmasına yol açmıştır. Bu süreçte yaşanan sistematik hak ihlalleri, kullanıcılar ile dijital platformlar arasındaki güven sözleşmesini temelinden sarsmaktadır.

Dijital araçlara olan ilgi sebebiyle insanlar aynı mekân içerisinde birbirleriyle adeta konuşamaz hale gelmiştir. Bireylerin fiziksel mekân paylaşımı sırasında dijital araçlarla olan etkileşimi sosyal etkileşim önceliklerinin yer değiştirdiğini göstermektedir. Söz konusu olgu, kişiler arası doğrudan iletişimin niteliksel kaybına yol açarak geleneksel ikili ilişkilerin yerini teknoloji tabanlı ve çok katmanlı etkileşim biçimlerinin almasına sebebiyet vermiştir. Günümüzde insanoğlunun en mahrem arkadaşı kullandıkları cep telefonları olmuştur. Bunun kişiye yansıması ise yalnızlık ve kendine ait bir dünya kurarak bunun içine kapanma şeklinde bir geçiş olmuştur. Psikolojik problemler, özgüven eksikliği ve sağlık sorunlarının meydana gelmesi bu durumun sonucu olarak yaşanmaktadır. Dolayısıyla geçici hazların artmasına sebep olarak genç bireylerin sosyalleşme anlayışını değiştiren platformların kitleleri etkileme gücü yadsınamayacak şekilde artmaktadır (Kırık ve Şengül, 2021, s. 12-13).

Bireylerin saatlerce bir zamansal denkleme tabi olmaksızın internet aracılığıyla sosyal medyada zaman geçirmesi uyku düzenini bozmaktayken türlü huzursuzluklara da neden olmaktadır. Aile içi sorunlar, kişilik bozuklukları, boşanmalar, ilgisizlik gibi farklı türden ağır travmalara yol açabilmektedir. İnsanın otokontrol mekanizmasının gelişmesine engel olan türden çok fazla yayın içeriği ve dolaşım alanı ile internet dünyası tam bir kaos ortamıdır. İnternetin bağlı bulunduğu bütün dijital araçlar kişinin koca bir gezegen ile irtibatını sağlamakta ve bu kolaylık dipsiz bir mağarada iz aramaya benzemektedir. Kendisini bu keşif yolunda herhangi bir amaç olmaksızın dolaştıranların kötü sürprizlerle karşılaşması olasılıklar dâhilindedir.

Dijital platformların tehlike arzeden başlıklarından birisi mahremiyet konusu olmaktadır. Kişilerin telefon, bilgisayar, tablet gibi teknolojik araçlar içerisine depoladığı özel bilgi, fotoğraf, video benzeri içeriklerin üçüncü kişilerin eline geçmesi tehlikesi her zaman mümkündür. Haberlerde sıklıkla konu edildiği üzere veri hırsızlığı yoluyla her yıl milyonlarca insanın bilgileri çalınmakta ve reklam verenlere satılmaktadır. Dijital platformlardaki gizlilik açıkları ve veri sızıntıları, genellikle ekonomik kayıplar (finansal dolandırıcılık, hesap ele geçirme vb.) üzerinden

değerlendirilse de asıl yıkıcı etki bireyin mahremiyeti, güvenliği ve psikolojik bütünlüğü üzerinde gerçekleşmektedir. Hükümetlerin bu hususta çeşitli yasal düzenlemeleri hayata geçirmesine karşın sorunun köklü çözümüne yönelik somut ve nihai bir netice elde edilememektedir.

Dijital platformların toplulukları harekete geçiren bir yönü bulunmaktadır. X(Twitter), Facebook, Tiktok gibi platformlar aracılığıyla kalabalıkların birleşmesi ve harekete geçmeleri mümkün olabilmektedir. Turuncu Devrim, Arap Baharı gibi büyük ölçekte olayların süreç içerisinde büyüme trendi kazanması sosyal medyada çok işlenmesiyle bağlantılı olmuştur. Zaman zaman X'te gündem olan başlıkların kalabalıkları ne kadar etkilediği günümüzde bilinen bir gerçektir. Dijital mecralarda gerçekleşen linç olayları, bireyi hukuk dışı bir cezalandırma pratiğiyle karşı karşıya bırakarak demokratik toplum düzenini tehdit etmektedir. Bireylerin savunma hakkının elinden alınması ve medya eliyle damgalanması, sadece kişisel bir mağduriyete değil aynı zamanda kolektif bir adalet krizine de yol açmaktadır.

Şekil 2.1: Mahkeme Dava Görüntüleri

Yakın zaman önce ABD'de görülen bir davada ünlü film oyuncusu Johnny Deep ile eski eşi Amber Heard arasında gerçekleşen boşanma davası magazin gündemini uzun süre meşgul etmiştir. Amber Heard eski eşinin kendisini taciz edip şiddet uyguladığını beyan ettiğinde ünlü oyuncu Johnny Deep, X (Twitter) ve Tiktok paylaşımlarında gösterilen tepkiler sonucunda oldukça zor durumda kalmıştır. Kariyeri bitme noktasına gelen ve sinema sektöründe kara listeye alınan oyuncu, verdiği uzun uğraşlar sonucu

kendisini aklayarak iftiraya kurban edildiğini ispatlayabilmiştir. Hatta mahkeme jürisi Amber Heard'ın 15 milyon dolar ceza ödemesine karar vermiştir (Amber Heard-Johnny Depp davası, 2022). Bu tür karalamaların kolay olması yada eleştirilerin sansasyonel hale gelmesi sebebiyle sosyal medya platformlarının yeri geldiğinde linç alanına dönüşebildiğini göstermiştir.

Eleştirel söylemlerin kamusal alandaki etkisini sınırlamak amacıyla bazı otoriter yönetimler, ulusal güvenlik riski teşkil ettiği gerekçesiyle X, Facebook ve Tiktok gibi sosyal medya platformlarına yönelik erişim kısıtlamalarına başvurabilmektedir. Küresel ölçekte bu tür uygulamalar *'dijital sansür'* olarak nitelendirilse de ilgili platformlar, kamu düzeninin korunması ve dezenformasyonla mücadele gibi gerekçelerle geçici askıya alınma veya tamamen kapatılma yaptırımlarına maruz kalabilmektedir.

2.1.3. Dijital Medya Platformu: Netflix

1997 yılında ABD'de girişimci Reed Hasting ve Marc Randolph tarafından California'da kurulmuş olan Netflix, bir yıl sonra da "*Film Kiralama Şirketi*" olarak çalışmaya başlamıştır. Kurulduğu dönemin şartlarına bakıldığında henüz videoların yayınlanması noktasında internette emekleme döneminde olduğu ve internet ağının da geniş bir yelpazede kullanıma girmediği bilinmektedir. Youtube gibi video yayınlama platformlarının piyasaya 2005'te girdiği göz önüne alındığında platformun oldukça zor dönemlerden geçtiği düşünülebilir (Osur, 2016, s. 2). 1999 yılında abonelik sistemine geçen Netflix, 2005 yılında 4,2 milyon aboneye ulaşmayı başarmıştır. Kullanıcılarının telefon, tablet, tv, bilgisayar gibi araçlarla istediği yerden dizi veya film izleme imkânı elde edebildiği bu platformun 2013 yılında kendi orijinal dizi ve filmlerini sistemine eklediği bilinmektedir. 2016 yılına geldiğimizde Netflix'in 190 ülkede hizmet sağlama potansiyelini kazanmış olduğu görülmektedir. Dizi ve film projelerinin Emmy ve Oscar gibi prestijli ödüllere layık görülmesi nitelikli yapımlara olan talebin süreceğine ve üretim süreçlerinin bu kalite standardı ekseninde devam edeceğine dair önemli bir göstergedir. (Ulukan, 2019).

Netflix, görece kısa sayılabilecek bir zaman diliminde dünya genelinde milyonlarca abone sayısına ulaşarak çok uzun süredir devam eden karasal ve uydu televizyon yayıncılığını oldukça düşük seviyelere indirerek yayıncılığı küresel ölçekte farklı bir

noktaya taşımıştır. Teknolojik gelişmeleri referans edinen bu platformun gittikçe daha büyük çapta popülerlik kazanarak internet tabanlı yayıncılığı geliştirmesi beklenmektedir. Netflix, genç neslin izleme kültürünü değiştirmiş ve özellikle bu kitle içerisinde trend bir hal almaya başlamıştır (Yalınız, 2025, s. 60).

Netflix'in dünya genelinde çok beğenilmesinin sebepleri arasında geniş içerik alternatifleri, erişilebilirliğinin kolay olması, abonelik fiyatının makul düzeyde tutulması, sıklıkla gündem olan popüler dizi veya filmlerin bulunması gibi etmenler gösterilebilir. İnsanların hayatın yorucu ve sıkıcı tarafından uzaklaşmak, bir nebze olsa kendine ait bir dinlenme alanı açmak için Netflix platformuna yönelmesi tercih edilme nedenleri arasında yer almaktadır. Kullanımlar ve Doyumlar yaklaşımı çerçevesinde, bireylerin bu platformlara yönelimi bir "*gerginlik giderme*" ve "*stres yönetimi"* stratejisi olarak okunabilir. Yüzlerce yapım arasından yapılan kişisel tercihler, bireye dijital dünyada bir konfor ve kontrol alanı sağlamaktadır. Gündelik yaşamın koşuşturmacasından bir "*kaçış*" alanı sunan bu platformlar, bireyin psikolojik rahatlama elde etmesine yardımcı olan bir dinlenme aracı olarak işlev görmektedir. Kısa fragmanlarla özetleri görme imkânı sağlayarak izleyicilerine bir fikir vermesi bu yapımların izlenmesine ortam hazırlamaktadır. Kategorize edilen bu yapımlarla ilgili olarak kısa yazı özetinin eklenmesi ve bunun beğenilere sunulması platformun kolay erişim özellikleri arasında sayılabilmektedir (Nas, 2024, s. 58).

Netflix içeriklerinin güncel olması ve dikkat çekici şekilde sunulması izlenmesini arttıran bir etmendir. Dijital platformlar, kullanıcı tabanını genişletmek ve "*sadık*" bir izleyici kitlesi oluşturmak amacıyla gençlik dizilerini birer kaldıraç olarak kullanmaktadır. Bu içerikler, genç neslin (Z kuşağı) kimlik inşası, sosyal aidiyet ve popüler kültür arayışlarına hitap ederek yüksek etkileşim oranları yakalamaktadır. Gençlik dizileri, sadece birer eğlence metaı değil aynı zamanda platformun kültürel sermayesini ve pazar payını artıran stratejik varlıklar haline gelmiştir. Bazı dizi veya filmlerin fısıltı gazetesi denilen ve toplumda bireylerin sohbet kanalıyla birbirine aktardığı şekliyle süregelen bir haber verme boyutuyla yayılım kazanmaktadır. Bu sayede birçok dizi/filmin rağbet görmesine ve doğal olarak Netflix platformunun daha çok kişiye ulaşmasına etki etmektedir.

Netflix'in abonelik ücreti konusunda ülkelerin ekonomik şartlarını göz önünde bulundurarak bir fiyat politikası belirlemesi ayrı bir gündem konusu olmalıdır. Çünkü sinema salonuna gitmek gibi pahalı sayılabilecek bir etkinliği gerçekleştiremeyecek kişilerin ev, iş yada okulda hatta istediği yerde izleme yapabilme imkanına ulaşabilmesi büyük bir olanaktır. Üstelik bir sinema bileti sayılabilecek ücretle bir aylık Netflix üyeliğinin alınabilmesi ekonomik şartları yetersiz olan kişilere bile makul bir ücretlendirme olarak görünebilmektedir. Abonelik fiyatlarının piyasadaki koşullara uygun şekilde arttırılması ise kullanıcıların toplu bir şekilde abonelikten çıkmasına engel olmaktadır. Çünkü fiyat istikrarı toplumun platforma üyelik anlayışını etkileyebiliyor iken sürdürülen bu politika ile abonman sayısının düşmesi yerine gün geçtikçe artışa geçmesine imkan tanımaktadır.

Türkiye'de yer alan izleme platformları arasında en çok ürün barındıran şirketin Netflix olması kullanıcıları etkileyen önemli bir unsurdur. Platformun içerisinde yüzlerce dizi, film ve belgeselin olması istenilen yapımın bulunmasını kolaylaştırmaktadır. Ülkemizde çekilen sadece Netflix'te yayınlanan orijinal formatta dizilerin olması ve sinema salonlarından ayrıldıktan sonra bir sürü filmin içeriğe eklenmesi bu platformun cazibesini arttırmaktadır. Bu sayede ücretinin yüksek olmasından dolayı sinema salonuna gidemeyen kişilerin kendi konfor alanında bu yapımları izleyebilmesi ve tekrar tekrar seyretme imkânının oluşu dikkate değer bir farkı ortaya koymaktadır. Son zamanlarda büyük bütçeli prodüksiyonlar yapan Netflix bu sayede benzer platformlara karşı bir adım öne geçmektedir.

Geleneksel yayıncılıktaki reklam müdahalelerinin izleyici deneyimi üzerindeki olumsuz etkisi yerini dijital yayın platformlarının sunduğu kesintisiz izleme konforuna bırakmıştır. Bu platformların sunduğu zengin içerik çeşitliliği ve sezonluk toplu yayın modeli izleyiciyi pasif bir alıcı olmaktan çıkarıp yoğun tüketime teşvik etmekte; bu durum ise kullanıcı nezdinde teknolojik bir bağımlılık unsuru haline gelmektedir.

Gençler arasında popülerlik kazanan dizilerin yoğun rağbet görmesi Netflix'in abone sayısını artırmasındaki temel faktörlerden biridir. Z kuşağı bireylerinin sosyal çevrelerinden soyutlanmamak ve akran grupları içindeki güncel paylaşımların gerisinde kalmamak adına bu platformları yakından takip ettikleri gözlenmektedir. Özellikle sanatsal ilgi ve yetkinliklerini bir statü göstergesi olarak sunma çabası, popüler diziler

üzerine konuşmayı bu kuşak arasında bir moda haline getirmiştir. Bu yönelim, bireyin sosyal ortamlarda kendine duyduğu özgüvenle ilişkilendirilebileceği gibi bir onaylanma takıntısının sonucu olarak da değerlendirilebilir.

Adorno'nun Kültür Endüstrisinde ele aldığı başlıklar, toplumun kullanımına sunulan Netflix içerikleri ile doğrudan ilintilidir. Ona göre, içerik sunumu yapılırken kullanıcıların daha çok talepte bulunması ve en çok izleyiciye ulaşarak yapımların sayısının arttırılması bu endüstrinin kültürü yok etmesiyle bağlantılı olmaktadır. Dijital platformların, yerel kültürün hâkim dinamikleri yerine genç kuşağın küresel taleplerine odaklanan içeriklere öncelik vermesi, Adorno'nun kavramsallaştırdığı *'Kültür Endüstrisi'* ile doğrudan ilişkilidir. Bu durum, sanatsal üretimin meta haline getirilerek kitlesel tüketim için standartlaştırılmasını ve gençliğin beğeni algısının bu endüstriyel mekanizmalar aracılığıyla manipüle edilmesini simgelemektedir. Platformların, tüketimi büyük bir hızla gerçekleştiren, bireyi yok sayan anlayışla çıkar ilişkisine dayalı bir düşünceye uyarladığını görmekteyiz (Kartal, 2012).

Platform içeriklerinin topluma yerleştirdiği algıya göre moda süreçleri takip edilmektedir. Böylelikle kültürel değerlerin yok sayılarak gençlerin dizi ve filmlerde yer alan karakterlerin kıyafetleri, davranışları, görünüş biçimlerine uygun bir tarzda hareket ettikleri ve bunlara dair tüketim modelini oluşturdukları görülmektedir. Rol model alınan karakterlerin genellikle toplumdan bağımsız bir yapıya sahip olduğu, kültürel olarak aykırı denilecek bir duruş içerisinde bulundukları görülmektedir. Dolayısıyla, popüler kültür ürünü olan dizi ve film içeriklerinin; ergen ve genç yetişkinlerin psiko-sosyal gelişim süreçlerinde riskli davranış eğilimlerini tetikleyebileceğine dair argümanlar, akademik ve kamusal mecralarda güncelliğini koruyan önemli bir tartışma odağı teşkil etmektedir.

Netflix içeriklerine yapılacak eleştirilerden biri de ürünlerin tüketimi üzerine olabilir. Çünkü yapım şirketlerinin temel sorunu ekonomik değerlerle ilişkili olduğu için yapılan işlerin erken tüketilmesi ve yerine yenisinin gelmesi temel problem halini almaktadır. Yeni çıkan bir dizinin yerini ondan sonra gelen farklı bir akışı olan başka bir dizi almaktadır. Sıklıkla değişen beğenilerin sonucu olarak sinema salonlarının kişiye vereceği hazzı platformların veremediği görülmektedir. Netflix yapımlarının sezonlar halinde ve tüm bölümleriyle eş zamanlı olarak erişime sunulması, bir sezonun bitiminin

hemen ardından yeni bir sezonun veya farklı bir yapımın bölümlerini tüketme beklentisini ön plana çıkarmaktadır. Bu durum, izleyici üzerinde sürekli bir içerik tüketme döngüsü yaratarak platformun kullanıcıyı ekrana bağlı tutma stratejisinin bir parçası haline gelmektedir. Bununla birlikte, sözü edilen dizi veya filmlerin karakterlerinin kullandığı kıyafetler, saç şekilleri, takılar ve diğer aksesuarlar hızlı tüketim sarmalı üzerinden kısa süreli moda halini almaktadır.

Netflix tarafından sunulan dijital izleme deneyimi bazı bireyler için geleneksel yayıncılığın sınırlarını aşan yenilikçi bir özgürlük alanı olarak algılanırken, bazıları için bu durumun aksine işleyen bir kısıtlılık barındırmaktadır. Platformun sunduğu ara yüz dahilinde içerik planlaması yapan ve algoritmik izleme önerilerine tabi olan bireylerin gerçek anlamda özgür olmadıkları aksine sunulan sınırlar içerisinde hareket eden pasif birer tüketici pozisyonuna indirgendikleri savunulmaktadır. Bazı düşünürler bunun bireyin tercihini yönetmek anlamına geldiğini, kültür endüstrisi anlayışına göre bağımlılığa götüren bir süreç olduğunu ve sahte bir farkındalık yaratan oyun sahasına girdiklerini savunmaktadır (Kaya, 2023). Netflix yapımlarının hızlı bir düşüş veya yükseliş yaşayarak yerini başka bir dizi yada filme bırakması popüler kültürün moda kısmına girer. Bu durum, popüler kültürün hızlı tüketim ve değişen moda algısı ile ilişkilidir. Tıpkı Netflix Top10 listesinde yer alan bir dizinin kısa bir zaman sonra bu sıralamadan kaybolması ile yerini başka bir yapıma bırakması gibi (Coşgun, 2012).

Netflix içerikleri için daha önce yapılan çalışmalarda izleyicilerin çoğunluğunun komedi veya aksiyon izlediği ortaya çıkmıştır. "*Red Notice"* isimli aksiyon filminin gösterime girdiği günden itibaren uzun süreler en çok izlenen yapımlar arasında kalmaya devam ettiği görülmüştür. Yaklaşık iki buçuk saat süren uzunluğuna rağmen filmin bu kadar tutulması sebebiyle kültür endüstrisi bağlamında incelenmesi gerekmektedir. Talebin bu tarz yapımlara daha fazla olması ile birlikte ekonomik yönü güçlü olan film/dizilere yapım şirketinin öncelik verdiği görülmüştür (İliç, 2024, s. 69).

Kültür endüstrisi, kitle iletişim araçları ve popüler kültür ürünleri aracılığıyla bireylerin eleştirel düşünme kapasitelerini pasifize ederek toplumsal bilincin manipüle edilmesi ve mevcut statükonun yeniden üretilmesi sürecinde profesyonel bir işlevsellik sergilemektedir. Adeta hissettirmeden kişileri kendine çekerek onları bağımlı hale getirmektedir. Netflix gibi platformlar, önerdikleri içeriklerin göze hoş gelmesini, bunu

zevkli ve özgür zaman değerlemesi olarak toplumun hafızasına yerleştirmeyi başarabilmektedir. Kültür endüstrisi mekanizmalarına tabi olan bireylerin söz konusu içeriklerle kurdukları ilişkiyi bir *'özgürlük alanı'* olarak tanımladıkları gözlemlenmektedir. Ancak bu durum, bireyin aslında kendisine önceden belirlenmiş ve standartlaştırılmış içerik sınırları dahilinde hareket ettiği gerçeğini gölgelemektedir. Dolayısıyla sunulan bu sahte seçenekler paradigması, özneyi gerçek anlamda bir otonomiden mahrum bırakarak onu sistemin pasif bir alıcısı konumuna indirgemektedir. Popüler kültürün etkisi altına giren genç neslin eğlence kültürünü temel alarak hareket ettiği görülmektedir. Hazzı bir kontrol nesnesi olarak gören, bu düşünceye bağlanmış bireyler, içerisinde bulundukları tuzaktan bihaber kendilerine empoze edilmiş olan fikirlerin etkisi altına girmektedir (Karşal, 2022).

Netflix'te kişilerin etken olma yerine edilgen durumda olduğunu söylemek abartılı olmaz. Çünkü etkilenen konumunda olan ve eğlenceyi esas alan yapımlar platforma hâkim konumdadır (Alizade, 2022). Her ne olursa olsun ve hangi tür içerikler izleniyorsa izlensin bunun tüketim ile ilişkisi bulunmaktadır. Sonuç olarak insanlar hızlı tüketim sağlayarak yeni ve farklı olana geçiş yapmaktadır. Söz konusu kitlesel tüketim eğiliminin temelinde toplumun geniş kesimlerinin benzer beğeni kalıpları etrafında homojenleşmesi yatmaktadır. Bunun anlamı, kültür endüstrisinin yalnızca yeni pazar alanları elde etmekle kalmayıp aynı zamanda kendi sürekliliğini teminat altına alacak hegemonik bir güç projeksiyonuna sahip olduğunu da tescillemektedir.

2.2. Netflix'e Üye Olmayı Etkileyen Unsurlar

Günümüzde küresel bir dijital yayın mecrası olarak milyonlarca haneye nüfuz eden Netflix, sunduğu zengin dizi ve film kataloğuyla popüler kültürün ve dijital yayın dünyasının merkezinde yer almaktadır. Bireylerin bu platforma yönelim göstermelerinde; nitelikli zaman yönetimi ihtiyacı, psikolojik rahatlama arayışı, akran grupları içerisinde bir statü göstergesi olarak *'farklılaşma stratejisi'* ve teknolojik bağımlılık gibi çok boyutlu saikler rol oynamaktadır. Nihayetinde Netflix, yalnızca bir içerik sağlayıcı değil, popüler kültürün üretim ve tüketim kodlarını belirleyen dinamik bir ekosistem olarak varlık göstermektedir.

Dijital Medyada yer alan Netflix ve türevi platformlar, daha önce sinema salonlarına gidebilmek için belli bir mesafe ve zaman harcamak zorunda kalan bireylere artık ev konforunda nitelikli film/dizi izletmektedir. Platformların ülkemizde ve dünyada pik yaptığı dönem 2019 sonrasında küresel ölçekte bir salgına dönüşmüş olan Covid-19 pandemisi ile gerçekleşmiştir. İnsanlar bu dönemde daha çok kendi hanelerinde kalmaları gerektiğinden geçen zamanı değerlendirebilmek adına dijital platformlarda zaman geçirmişlerdir. Özellikle genç bireylerin (Dijital Yerli) Netflix gibi platformlara abone olması sinema salonlarının geleceği açısından değerlendirilmiş olup pandemi sonrası nelerin olacağı üzerine tartışmalar yapılmıştır. Dijital platformların içerik kütüphanelerini sürekli güncelleyen dinamik yapıları ve bu içerikleri yüksek etkileşimli sunum teknikleriyle kullanıcıya ulaştırmaları yayıncılık modellerinin gelecekteki dönüşümü üzerine akademik bir tartışma zemini oluşturmaktadır. Buna göre platformların yönünü belirleyecek olanın dijital yerli kuşak olması beklenmektedir (Medin ve Kaymak, 2022, s. 147-148).

Özellikle Z kuşağı bireyleri, günlük yaşamda, parklarda, okul sıralarında, kantinlerde sosyal medya araçları vasıtasıyla yaptıkları sohbetlerde Netflix içerikleri arasında yer alan dizilerin bolca reklamını yapmaları ve adeta bir yarış yapar gibi dizileri sezonluk bitirme şeklinde izleme trendine geçmeleri göstermektedir ki gençlerin kendi aralarında edindikleri izleme alışkanlıkları bu kuşak içerisinde önemli bir paylaşım unsuru olmaktadır. Bu kuşağın kitleleri kanalize etme noktasında güçlü konumda olduklarını da ortaya koymaktadır. Ergenlik çağında olan bu kuşağın erotizmi, sevgiyi, adrenalini kısacası keşfetme merakını harekete geçiren bu platform, içeriklerini psikolojik bir temel üzerine bina etmektedir. Genç bireylerin olayları ve durumları muhakeme etme veya sağlıklı bir çıkarım yapma kabiliyeti zaman zaman zaafa uğramaktadır. Bu durum onların mantıklı düşüncelere ve yorumlara tabi olmalarını engellemektedir. Bazı dizilerin gençlerin duygusal kırılmalarını arttırması, temelsiz ve gereksiz beklentilere girmelerini, psikolojik yönden yıkım yaşamalarını sonuç verme ihtimali yüksektir. Cinselliğin önemli bir sacayağı olduğu bazı dizilerin (Elite) toplumsal örf, adetlerimize göre değil Batı toplumlarında yer alan kültürel farklılıklarla açıklanması daha doğru olacaktır. Dizide yer alan erotik sahneler, ergenlik dönemini yaşamakta olan bireylerin gelişim aşamalarına uygun hareket etmelerini engellemektedir. İçerik üreticilerinin yetişkinlik evresindeki bilişsel yetkinliklerine karşın; izleyici kitlesinin özellikle de

gelişim çağındaki bireylerin henüz olgunlaşmamış dünya görüşleri sunulan iletilerin içselleştirilme biçimini değiştirmektedir. Bu durum, medyanın etkileme potansiyelini izleyicinin gelişimsel evresine göre asimetrik hale getirmektedir. Sözü edilen dönemi geçirmiş olanların, olaylara ve durumlara bakış açısı daha mantıksal olup duygusal beklentileri genç nesil gibi derin ve anlamsız olmamaktadır.

Sinema, reklam ve görsel medya ürünleri, popülerliği belirli tüketim kalıplarına indirgeyerek gençlere idealize edilmiş yaşam formları sunmaktadır. Medyanın bu teşvik edici rolü, gençlerin toplumsal kabul görebilmek adına popüler kültür nesnelerine atfettiği değeri artırmaktadır. Bu noktada popüler kültür, sadece bir eğlence aracı değil sosyal hiyerarşide yer edinmeyi sağlayan bir sembolik sermaye haline gelmiştir.

2.2.1. Z Kuşağı ve Dijital Yerliler

Z kuşağı ifadesi, 2000'li yılların başında doğanlara verilen dönemi tarif etmektedir. Bu kuşak, dünya genelinde yaşanan sorunlara karşı duyarlı ve etkili bir tavır takınmaktadır. Küresel sorunların yol açtığı kargaşalara karşı farkındalık beslemekte ve problemleri çözme noktasında sosyal medya araçlarıyla birbirleri arasında güçlü bir bağ kurdukları görülmektedir. Özgürlük yanlısı olan bu bireyler ortaya çıkan ırkçılık, savaş, terör, cinsiyet ayrımcılığı, dini problemler karşısında bilinçli hareket etmektedir. Z kuşağının kendilerinden önceki kuşaklarla anlaşmazlıklar yaşadıkları ve onlardan farklı bir yol izledikleri görülmektedir.

Z kuşağının küresel krizler karşısında farkındalık kazandıklarını belirten psikologlar, bunu yaşadıkları döneme denk gelen krizler vasıtasıyla öğrenmişlerdir. Bu kuşak bireylerinin sorunların varlığına dair farkındalık hissi ile diğer insanlara yardımcı olmaları beklenen bir durumdur (Sönmez, 2016, s. 110). Daha fazla insana yardımcı olabilmek için mücadele gösteren ve insanlığa katkı sunmak isteyen bu bireylerin bilinçli kitle olarak düşünülmeleri gerekmektedir.

2000'li yılların başından itibaren dijital teknolojilerin içine doğan kuşak literatürde Marc Prensky tarafından *"Dijital Yerli"* olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler için dijital araçlar, sonradan öğrenilen birer aygıt değil; dünyayı anlama, sosyalleşme ve kimlik inşa etme süreçlerinin merkezinde yer alan doğal birer uzantıdır. Bu durum,

gençlerin akran etkileşimlerini fiziksel mekândan dijital uzama (sosyal medya) taşımıştır. Bunun sonucunda teknoloji kullanımını üst safhada çözümleme becerisine sahip olan bu bireylerin önceki nesilden farkını "*Dijital Yerli*" ve "*Dijital Göçmen*" diye sınıflandırmıştır. Ona göre doğar doğmaz teknolojiyi görüp ona göre yetişen bireyler ile sonradan bu tecrübeyi edinmiş olan bireyler arasında fark vardır. İlkine dijital yerli, ikincisine ise dijital göçmen isimlendirmesi yapılmıştır. 1980 yılından sonra doğanların dijital yerliler, öncesinde doğanların ise dijital göçmenler olarak tanımlanmasındaki en büyük neden telefon, internet, bilgisayar gibi dijital teknoloji kullanımının olduğu zaman içerisinde bulunmuş olmalarıdır. Z kuşağı dijital dönemin en büyük kullanıcısı konumundadır (Işık, 2019, s. 1).

Dijital yerlilerin kendi aralarında kullandıkları internet dili bulunmaktadır. Bu dilin kısaltmalar ve özel anlamları olan şekil ve ifadeleri vardır. Z kuşağı dışında bulunan kuşakların bu dili bilmesi güçtür. Çünkü sonradan edinilen ile içindeyken öğrenilen bir olmamaktadır. Yetişme çağından sonra teknoloji ile bağ kuran kişilerin yani dijital göçmenlerin kendi aralarında böyle bir dil kullanması pek mümkün görünmemektedir (Çakır ve Topçu, 2005).

Dijital yerliler birbirileri ile güçlü bir iletişim kurmaktan çekinmezler. Bu bağın internet ortamında mesajlaşma, telefonla konuşma, oyunlarda sohbet etme gibi farklı türde bağlantı kurma araçları mevcuttur. Buna karşın Z kuşağının kitaplarla arası zayıf durumdadır. Yeterince yazılı eserler okumadıkları gibi daha çok görsel kaynaklarla ilgilendikleri görülmektedir.

Z kuşağının tarih sahnesi içerisinde yer almış önceki nesillerden en büyük farkı en çok şımartılan kitle olmalarıdır. Ailelerin adeta prens ve prensesi konumunda olan bu çocukların her türlü istekleri yerine getirilmekte ve ihtiyaçlarından fazlası onlara sunulmaktadır (Stein, 2007). Bu şekilde büyütülmeye başlanan ve her türlü beklentileri yerine getirilen çocukların ilerleyen yaşlarında ne tür zorluklarla hayata devam edecekleri hakkında büyük bir muamma bulunmaktadır. Çünkü hayatını şımartılmış olarak sürdüren bu bireylerin daha sonra karşılaşacağı zorluklar onları farklı problemlere karşı zayıf duruma düşürecektir. Sorunlarla mücadele pratikleri, parayı kullanma biçimi, tüketim anlayışı gibi süreçler X kuşağında tutarlı bir anlayışla devam

ederken bu kuşağın çocukları konumunda olan Z kuşağında ise kontrolsüz bir biçim almaktadır.

Günümüzde geniş aileden çekirdek aileye dönen aile yapılarının ataerkil toplumlarda bulunan kalabalık yapıyı dönüştürdüğü görülmektedir. Önceki yüzyılla başlayan ve gittikçe küçülen aile yapısı günümüzde neredeyse tek ebeveyne dönmüş durumdadır. Bu sebeple ailenin içerisinde yetişen çocuk veya çocuklar önceki nesillerden farklı olarak daha az sayıda olmasına rağmen artan bir ilgiyle büyütülmektedir. Bu sevginin artışı kontrolsüz bir duruma evrildiğinde çocukta kullanılmaya elverişli bir güç halini almaktadır. Çocuklar ebevynlerine ait sevgi açlığını anne-babaya karşı bir silah olarak kullanmaktadır.

Ekonomik sorunların yol açtığı toplumsal problemlerin çözümü için çaba gösteren Z kuşağı yine de kendi içinde birtakım korkulara sahip olmaktadır. Yetişme döneminde oyunlar, sınavlar, türlü yarışmalar ile stres yaşayan gençlerin psikolojik sorunlarla boğuştuğu ifade edilmektedir. Bu yüzden Z kuşağının önceki kuşaklardan daha stresli bir dönem geçirme potansiyeli yüksek görünmektedir (Sladek ve Grabinger, 2013, s. 8).

2.2.2. Netflix'in Z Kuşağına İlgisi

Netflix'in Z kuşağına olan ilgisi tüketim anlayışı ile ilgilidir. Kapitalist dünya görüşüne göre hayatını idame eden bireyler aşırı tüketme ve hızlı yaşama kültür döngüsü içerisinde bulunmaktadır. Bu durum onların kısa süreli haz alma ve sürekli yenilik arayışlarına sebep olmaktadır. Netflix, ürettiği gençlik dizileri ile ilgi çekici yayınlar yapmayı ve özellikle genç kullanıcılarını arttırmayı hedeflemektedir. Çünkü yeni nesil bütün toplumlarda her zaman lokomotif güç halini almaktadır. Bu gücü arkasına alarak hareket etmek isteyen medya platformları arasında yer alan Netflix'in içeriklerine baktığımızda popüler olan dizilerinin çoğunun gençlik dizileri olduğunu görmekteyiz. *Elite, Aşk101, Sex Education, Locke Key* gibi Netflix dizileri bunlara örnek verilebilir.

Dijital yerliler olan Z kuşağının, hızlı tüketim anlayışı ile odaklandığı konu bağlamında bireyin doyuma ulaşması ve kendini gerçekleştirme arzusu vardır. Bireyin saygın olma, statü sahibi olma ve güç kazanma isteği onu birtakım şeylere bağımlı kılar. Netflix, yaptığı içeriklerle gençlerin isteklerine giden aşamaların nasıl olması gerektiğini

gösterme yoluna girerek bir nevi yeni nesil bireylere yol göstermekte ve onları yeni durumlara hazırlamaktadır. Yeni dönem "*kaplumbağa terbiyecisi*" rolüne giren bu platformun gençleri ne derece olumlu bir şekilde yönlendirmekte olduğu veya psikolojilerinde ne derece tahribat oluşturacağı araştırmaya açık bir konudur. Dijital yerli olarak tanımlanan genç kuşaklara yönelik yapımların cinsellik, etik değerler ve aile kurumuna yönelik tutumlar bağlamında yerleşik kültürel normlardan uzaklaştığı savunulmaktadır. Bu içeriklerin uzun vadede toplumsal yapı üzerinde deformasyon yaratabileceğine ve değerler erozyonuna yol açabileceğine dair görüşler literatürde önemli bir yer tutmaktadır.

Hızlı tüketim anlayışı, bireyin hiçbir şeyden memnun olmamasına ve haz aldığı şeyden çabuk vazgeçip başka arayışlara girmesine neden olmaktadır. Mutlu olmayı tüketimi hızlandırmakla eşdeğer gören Z kuşağının duygularında tesis etmek için bir huzur arayışı içerisinde olduğu görülmektedir. Bu boşluğun getirdiği tatminsizlik hissi bireyi yalnız olmaya ve üretim noktasında verimsizliğe götürmektedir.

Netflix, dijital pazarlama kanallarıyla gençlere ulaşma yolunu tercih etmektedir. Bunu tercih etmesindeki etmen, bu bireylerin dijitalleşmeyi başarmış olmalarından ileri gelmektedir. Daha önce değinildiği üzere önceki kuşaklar dijital göçmen olarak adlandırılırken yeni nesil Z kuşağı dijital yerliler olmaktadır. Bunun Netflix gibi dijital bir yapım şirketine katkısı daha fazla abone talebi olarak ortaya çıkmakta ve ekonomik gelir şeklinde kendisini göstermektedir.

Netflix, kullanıcı sayısını yükseltmek ve kendisine bağlı aboneleri elinde tutabilmek için sosyal medyada güçlü olmak zorundadır. İnstagram, Facebook, X, Tiktok gibi platformlar kendilerine ait resmi sayfalarda sürekli olarak paylaşımlar yaparak ve reklam şirketleriyle işbirliği halinde tanıtımlar/kampanyalar düzenleyerek etkili bir çaba gösterdikleri görülmektedir. İnteraktif şekilde sürekli gündem oluşturarak pazarlama süreçlerini devam ettirmektedir.

Kullanıcılara yerel ögeler kullanarak içerikler sunan Netflix Platformu kişilerin aitlik hissi duymalarını sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin; Türkiye'de gösterdiği dizileri gençlerin duygularını harekete geçirecek ve onları platforma bağlayacak şekilde ele

almaktadır. Son dönemde Netflix'te yerli oyuncuların oynadığı diziler oldukça revaç kazanmıştır. Bunların dışında kültürel olarak bağımsız içerikler de sergilenmektedir.

Dijital medya pazarlamasında bireyleri yönlendirme ve toplumsal değerleri etkileme gücünün bütün dünyada kalıcı izler bıraktığı günümüz dünyasında platformların ellerinde bulunan gücü kaptırmamak ve devamında bunu ilerletmek için gençler üzerinde söz sahibi olmaları önem arz etmektedir. Genç nesiller, toplumların entelektüel mirasını devralacak ve gelecek umutlarını somutlaştıracak temsilcilerdir. Dijital dünyanın etkisiyle şekillenen Z kuşağının toplumsal değişimdeki öncü rolü göz önüne alındığında bu bireylerin gelişim süreçlerinin merkeze alınması bir zorunluluk teşkil etmektedir. Platformların bireyleri etkileme isteğinin altında yatan sebep tam olarak burada şekillenmektedir. Z kuşağının alacağı tavır toplumun gideceği yolun özeti durumundadır. Bu bağlamda Netflix gibi dijital yayın platformları sundukları içeriklerin genç bireylerin sosyalleşme süreçleri üzerinde olumsuz etkiler yarattığı ve yerel kültürel dinamiklerle uyumsuzluk teşkil ettiği gerekçesiyle yoğun eleştirilere maruz kalmaktadır. Söz konusu platformların ideolojik ve kültürel kodlarının toplumun geleneksel normatif yapısıyla çeliştiği ve bu durumun bir *'kültürel aşınma'* riski barındırdığı tezi akademik ve sosyal çevrelerde sıklıkla savunulmaktadır. Son dönemde gençlerin cinsiyetsizleştirilmesi, çıplaklığın özendirilmesi, aile yapısını zedeleyecek şekilde içeriklerin sunulması Netflix'in eleştirildiği konu başlıkları arasında yer almaktadır.

Yeni neslin hayata bakış açıları, tutumları, anlayış çerçevesi günümüzde dijital dünyadan edindikleri kurallardan oluşmaktadır. Netflix'te yer alan dizi ve filmler, izleyenlerin duygularını, davranışlarını, hayata bakışını etkilediği için dikkate değer göstergeler içermektedir. Kapitalist zihniyeti temsil etmesi sebebiyle Netflix kültürel kodların taşıyıcısı durumundadır. Frankfurt Okulu düşünürlerinin daha önce iddia ettikleri gibi modern dünyanın toplumlara sundukları veya dayattıkları ürünler kapitalist ögeler içermektedir. İnsanların bu aracı yapılardan etkilenerek daha fazla tüketmesi, egemen yapıların ekonomik, kültürel, siyasal düzenini devam ettirmesi gayesini oluşturmaktadır. Bunu yapabilmek için de kültürel olanı değiştirmek hatta dünyada insanları birbirine benzer hale getirmek hedeflenmektedir. Bu anlayışı yerleştirmenin en kolay ve hızlı yolu gençleri her yönden kuşatarak algılarını değiştirmektir. Netflix birkaç ülke hariç bütün dünyada ücretli yayın yapan en fazla üyesi bulunan dijital

medya konumundadır. Netflix'teki dizi ve filmler küresel ölçekte değer kazanarak yeni yapımlara yön vermektedir.

2.2.3. Netflix'in Z Kuşağı Dizileri

Netflix, genç kullanıcılara yönelik hazırladığı film ve dizilerle yoğun şekilde içerik üretmektedir. Platformun gençler üzerindeki nüfuzunun artan bir ivmeyle güçlendiği fark edilmektedir. Netflix'in küresel bir medya aktörü olması farklı coğrafyalarda üretilen içeriklerin aynı ağ üzerinden eş zamanlı dolaşımına ve uluslararası izleyici kitlesine ulaşmasına olanak tanımaktadır. Yüzlerce yapımın varlığından dolayı platformda içerik bombardımanından söz edilebilir. Kullanıcılar, güncel dizi ve filmlerle kendilerine uygun yapımları keşfetmektedir. Bu dizilerden bir kısmını özetlemek gerekirse;

Elite: İşçi sınıfından gelen üç genç, İspanya'daki seçkin bir özel okula kaydolunca onlarla zengin öğrenciler arasında başlayan çatışma bir cinayete yol açar.

Meteor Garden: Dong Shancai hayalindeki üniversitede başarılı olmaya kararlıdır. Burada başarılı, popüler tiplerden oluşan elit bir gruba rastlayarak aşkı onların arasında bulur.

Bambaşka Bir Yaz: Okuldan atılıp Avustralya'ya sürgüne giden New York'lu asi bir genç kız, genç bir sörfçünün yakın çevresinde dalgalanmalar yaratır ve ardında bir karmaşa bırakır.

Aşk 101: Öğretmenlerinin bir basketbol koçuna âşık olmasını sağlamaya çalışan dört isyankâr ve bir örnek öğrenci birlikte arkadaşlığı, aşkı ve kendileri olma cesaretini öğrenir.

Sex Education: Özgüvensiz Otis, terapist annesi sayesinde cinsel tavsiyeler hakkında her şeyi bilmektedir. Öyle ki asi Maeve ona okulda bir seks terapisi kliniği açmayı teklif eder.

The End of the Fucking World: Çizgi romandan uyarlanan bu kara komedi dizisinde, yeniyetme bir psikopat ile maceraya aç bir asi, talihsizliklerle dolu bir yolculuğa çıkıyor.

Geek Girl: Sosyal becerileri gelişmemiş biri olan ergen yaştaki Harriet, Londra'daki önemli bir model ajansı tarafından keşfedilir ve bazı insanların göze çarpmak için yaratıldığını öğrenir.

Locke & Key: Babalarının öldürülmesinin ardından anneleriyle birlikte atadan kalma bir eve taşınan üç kardeş, güçleri ve sırları açığa çıkaran sihirli anahtarları keşfeder.

Yaban Çiçeği: Mütevazı bir liseli kız olan Jan-di, okulun en güçlü grubundan zengin şımarık bir çocuğa kafa tutar ve sonunda ona âşık olur.

AlRawabi School for Girls: Prestijli AlRawabi kız lisesinde zorbalığa uğrayan öğrenciler, intikam için riske girmeyi göze alarak kendilerine eziyet edenleri alaşağı edecek planlar yapar.

Chilling Adventures of Sabrina: Yarı insan yarı cadı Sabrina, aile mirası Gecenin Kilisesi ile ölümlü gençlerin dünyası arasında kendine yer bulmaya çalışırken sihir ve haylazlıklar bir araya geliyor (Netflix, 2024).

Netflix internet sitesinde yer alan yüzlerce diziden gençlik konusunu işleyen bir kısım dizi derlemesinden belli başlı birkaçı paylaşılmıştır. Verilen örneklerde yer alan içerikler gençlerin ilgi alanına giren konulardan oluşmaktadır. Dizilerde aksiyon, cinsellik, ırk ayrımcılığı, şiddet gibi temel konuların işlendiği görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NETFLİX'İN DİJİTAL YERLİ KUŞAĞA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu

İslamofobi, tarihsel süreçte İslam'ın doğuşuyla eş zamanlı bir gelişim gösterse de kavramın dünya genelinde yaygınlık kazanması 21. yüzyılın başındaki gelişmelere tekabül eder. 11 Eylül sonrası ABD liderliğindeki koalisyon güçlerinin müdahaleleri, İslamofobik söylemlerin kökleşmesine ve Müslüman kimliğinin birincil hedef konumuna yerleşmesine yol açmıştır.

Medyanın gücünü bilen kişi veya kurumlar, yeni nesil medya aracılığıyla açık veya örtülü şekilde topluma mesajlar iletmektedir. Sistematik olarak genişletilen ve yayılım kazandırılan İslamofobik çalışmalar esas gücünü medyadan almaktadır. Netflix'te yer alan bazı film/dizilerde benzer İslamofobik ögelerin var olup/olmadığı da tartışmalıdır. Bu çalışmada, anket ve derinlemesine görüşme çalışması yapılarak nitel ve nicel bulgular analiz edilecektir. Z kuşağı bireylerin verecekleri yanıtlar, İslamofobinin bazı Netflix içeriklerinde yer alıp almadığına ışık tutacaktır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Nitel ve nicel verilerin birlikte ele alındığı karma yöntemin benimseneceği bu çalışmanın; Şırnak Üniversitesi Cizre Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 18-24 yaş aralığındaki öğrencilere uygulanması planlanmaktadır. Araştırmada, Patton tarafından tanımlanan *'kolay ulaşılabilir durum örneklemesi'* yöntemi benimsenmiştir. Bu yöntem sayesinde, uygulama mekanının yakınlığı avantajı kullanılarak zamandan

tasarruf sağlanmış ve veri toplama süreci pratik bir şekilde tamamlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 113). Öğrencilere sorulacak anket soruları ve yapılacak derinlemesine görüşme çalışmaları ile Netflix platformu içeriğinde bulunan dizi/filmlerin İslamofobik ögeler taşıyıp taşımadığına dair probleme cevap aranmaya çalışılacaktır. Katılımcılara sorulacak sorular kanalıyla aşağıdaki problemlere yanıtlar aranacaktır. Bunlar;

- Katılımcılara göre Netflix Platformu, bireyi ve toplumu olumsuz şekilde etki altına almaya çalışmakta mıdır?
- Netflix içerikleri, bireyleri tektipleştirme veya yönlendirme amacı gütmekte midir?
- Netflix'in birey ve/veya toplumu dönüştürme yada uyuşturma potansiyeli olduğu düşünülmekte midir?
- Katılımcılar, Netflix'i İslamofobik bulmakta mıdır?
- Katılımcılara göre Netflix aileler için bir risk teşkil etmekte midir?
- Dijital kuşağın (Z kuşağı) platform olarak Netflix'e bakış açısı nedir?

3.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzün 'global dünya' gerçekliğinde bilgi edinme, kültürel etkileşim ve haber alma pratikleri geleneksel sınırlarını yitirmiştir. Bu durum, topluluklar ve özellikle *"Dijital Yerli"* olarak tanımlanan 2000 sonrası kuşak için bilgiye erişimi kolaylaştırırken aynı zamanda bu süreci çok katmanlı ve karmaşık bir boyuta taşımıştır. Dünya, herkesin benzer bilgiyi edindiği, aynı gerçeğe inandığı bir yönelim ve iletişim hızının arttığı bir geçiş süreci içerisindedir. Bu bağlamda, toplumların daha kolay bir şekilde dijital platformların etki alanına girdiği ve kaçınılmaz olarak bir etkileşimin ortaya çıktığı ifade edilebilir.

Netflix dijital platformunda yer alan bazı dizi/filmlerin İslamofobik ögeler taşıyıp taşımadığına dair yapılan bu çalışma, karma araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilecektir. Nitel ve nicel olarak yapılacak ölçümler neticesinde Z kuşağının kesitleri sunulacak dizi ve filmlerin içeriklerine ne tepki vereceği, hangi yorumlarda bulunulacağı üzerinde durulacaktır. Cizre özelinde Yükseköğretim düzeyini temsil eden temel kurumun Meslek Yüksekokulu olması hasebiyle örneklem; entelektüel birikim ve medya okuryazarlığı kapasiteleri bakımından yüksek potansiyel taşıyan 18-24 yaş aralığındaki üniversite öğrencilerinden seçilmiştir. Dijital yayın platformu Netflix

bünyesindeki içeriklerin bu demografik grup tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve bu içeriklere yönelik geliştirilen alımlama pratikleri, çalışmanın temel sorunsalını teşkil etmektedir. Anket yoluyla 100 kişiye 12 soru sorulacak ayrıca 20 kişiye derinlemesine görüşme teknikleri kapsamında 9 soru yöneltilecektir. Verilen yanıtlar ile dijital bir portal olan Netflix'e ait dizi/filmler üzerinden ne tür mesajlar verilmek istendiği hakkında incelemeler yapılacaktır. Böylelikle Netflix'in dijital yerli kuşak üzerinde ne tür etkide bulunduğu ortaya konularak elde edilecek verilerle Netflix'in İslamofobik olup olmadığı tartışılacaktır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Günümüz medya ekosisteminde Z kuşağı arasında yaygın bir tüketim ağına sahip olan dijital yayın platformu Netflix, kültürel temsillerin inşasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu çalışma, literatür taramasından elde edilen veriler ışığında Netflix bünyesindeki seçili dizi ve film içeriklerini Roland Barthes'ın göstergebilimsel yöntemiyle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın özgün değeri, söz konusu içeriklerdeki ideolojik kodların dijital okuryazarlığı yüksek ve kültürel çeşitliliğe duyarlı olarak tanımlanan Z kuşağı tarafından nasıl alımlandığını ve bu temsillerin kuşağın algı dünyasındaki karşılığını incelemesinden kaynaklanmaktadır. Sözü edilen kuşak için bu dizi/filmlerin yüklendiği anlamlar ve öğrencilerin bunlara dair çıkarımları yapılacak çalışma ile ortaya çıkarılacaktır.

Teknolojik gelişmelerin değişimle birlikte izleyicinin pasif bir alıcıdan, içerik üzerinde anlam üreten aktif bir özneye dönüşmesi, Stuart Hall'un iletişim kuramının merkezinde yer almaktadır. Hall'a göre alımlama süreci, bir mesajın göndericisi tarafından kurgulanan anlamın, alıcı tarafından her zaman aynı şekilde deşifre edilmediği dinamik bir alandır (Güngör, 2020, s. 134). Bireyin konumu, mesleği, cinsiyeti gibi etmenlerin kişinin alımlamasına etki eden unsurlar olacağını belirtilmektedir. Stuart Hall'un kod açımı modelini ampirik çalışmalarla derinleştiren David Morley, izleyici alımlamasının yalnızca bireysel/psikolojik bir süreç değil aynı zamanda sosyo-kültürel bir pratik olduğunu savunmaktadır. Morley'e göre anlamlandırma süreci, bireyin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik sınıf, eğitim düzeyi ve ait olduğu kültürel topluluklar gibi toplumsal kodlar tarafından şekillendirilmektedir İzleyicinin bu kodları okuması ve yorumunu aktarması bireyin edilgen yapıda olmadığını göstermektedir (Turner, 2016, s.

158-159). David Morley, izleyici kitlesinin monolitik bir yapı olmadığını vurgulayarak metinler üzerinde toplumun her kesimi için geçerli, sabit ve tekil bir anlamlandırmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla bireylerin bulundukları topluluktan farklı okumalarının mümkün olması beklenebilir (Güngör, 2020, s. 136-137; Mutlu, 1999, s. 104).

Bu tez çalışması kapsamında ele alınan dizi ve filmlerin alımlanma süreçleri izleyicinin bu yapımları nasıl anlamlandırdığı ve çözümlediği ekseninde incelenmektedir. Birey, içerisinden yetiştiği toplumun kültürel kodlarıyla inşa edilen toplumsal bir öznedir. Dolayısıyla izleyicinin medya metinlerini alımlama pratiği; aile yapısı, gelenekler, dini inanışlar ve iktisadi konum gibi yapısal etmenlerin şekillendirdiği bir *'kültürel süzgeç'* aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda izleyici, medya metnini pasif bir şekilde tüketen bir alıcı değil; aksine, kendi toplumsal sermayesi ve kültürel birikimi doğrultusunda içeriği yeniden inşa eden aktif bir öznedir. Bireyin aile ortamında edindiği ilk değerler, dini inançların getirdiği ahlaki çerçeve ve içinde bulunduğu iktisadi sınıfın sağladığı yaşam pratikleri, izleme eylemi sırasında birer *"anlamlandırma filtresi*" işlevi görür. Dolayısıyla, Netflix gibi küresel platformlarda sunulan içerikler, yerel ve bireysel kodların çeşitliliği nedeniyle her izleyici grubunda farklı sosyolojik karşılıklar bulmaktadır. Bu durum, alımlama analizini sadece bir *"izleme süreci"*" incelemesi olmaktan çıkarıp izleyicinin toplumsal kimliğinin bir yansıması haline getirmektedir. Bu noktada alımlama analizi, bireyin sahip olduğu bu toplumsal ve kültürel sermayenin medya metniyle karşılaştığı andaki *"kod açımı"* sürecini inceler. İzleyici, Netflix gibi küresel platformlar aracılığıyla sunulan içerikleri sadece tüketmekle kalmayıp onları kendi değer yargıları çerçevesinde yeniden üretir. Örneğin, aile ve din gibi kurumların belirlediği ahlaki sınırlar, izleyicinin bir dizideki çatışmayı "*haklı*" veya "*haksız*" bulmasında temel kıstas haline gelir. Dolayısıyla alımlama süreci, metnin sunduğu 'baskın anlam' ile izleyicinin toplumsal kimliğinden süzülüp gelen *"özgün yorum"* arasındaki bir müzakere alanıdır. Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde, katılımcıların dijital içerikleri çözümlerken sergiledikleri yaklaşımlar onların sosyo-kültürel arka planlarının ekrandaki temsilleri (güç, şiddet veya kaba sembolizm gibi) nasıl anlamlandırdığını ortaya koymaktadır.

Şırnak ili Cizre ilçesinde bulunan Cizre Meslek Yüksekokulu öğrencilerine yapılan anket ve derinlemesine görüşme süreci sağlıklı bir şekilde sonuca ulaştırılmıştır. Karma araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada 100 katılımcıya anket uygulanmıştır. Veri toplama sürecinde, evrendeki her birimin seçilme şansının eşit olduğu ve birimlerin tarafsız bir şekilde belirlenmesine olanak tanıyan basit rastgele örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Kılıç, 2012, s. 45). Çalışma yaptığımız Önlisans öğrencileri arasında yapılan uygulama sözü edilen şekilde gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma kısmında 20 kişiyle yapılan çalışmada yarı yapılandırılmış sorularla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşme, araştırmacı ile özne arasında çalışma yapılacak konu bağlamında sözlü iletişime dair veri toplama tekniğidir (Uslu ve Demir, 2023, s. 290). Araştırmada derinlemesine görüşme ve anket tekniklerinin bir arada kullanılmasıyla veri çeşitliliği sağlanmış, böylece elde edilen bulguların geçerliliği ve güvenilirliği güçlendirilmiştir. Bu iki çalışma yöntemi tezimizin temel yapısını oluşturmaktadır. Derinlemesine görüşmeden elde edilen veriler alımlama analizi yoluyla çözümlenmiştir. Analizin temel veri seti Barthes ve Hall'un kuramsal yaklaşımları doğrultusunda yapılandırılan 1'den 20'ye kadar numaralandırılmış bir kod dizininden meydana gelmektedir.

Bulgular kısmında yer alan araştırmanın nicel verileri SPSS yazılımı, nitel verileri ise MAXQDA programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzde dağılımlarını kapsayan tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerden yararlanılmıştır**.**

3.5. Evren, Örneklem ve Sınırlılıklar

Araştırmanın evrenini Netflix kütüphanesinde yer alan tüm dizi ve film içerikleri oluşturmaktadır. Evrenin tamamını kapsayan bir analizin operasyonel güçlükleri ve çalışmanın sınırları göz önünde bulundurularak, içeriğinde İslamofobik temsiller barındırdığı öngörülen *Homeland* (2011-2020), *Elite* (2018-2024), *South Park* (1997-2023) ve *Diktatör* (2012) adlı yapımlar, amaçlı örnekleme yöntemiyle inceleme kapsamına alınmıştır. Bu yapımlar, araştırma sorunsalıyla doğrudan ilişkili tematik içerikleri nedeniyle örneklem havuzuna seçilmiştir. Seçilen içerikler, Netflix'in dünya genelinde çok izlenen ve genç kuşak üzerinde etkisi yüksek olan yapımlarından oluşmaktadır.

Dijital mecranın sürekli gelişmesinden dolayı araştırma yaptığımız konu önem kazanmaktadır. Bu araştırmanın temel çerçevesini, *"dijital yerli"* olarak tanımlanan Z kuşağı mensuplarının Netflix bünyesindeki *South Park, Elite, Homeland* ve *Diktatör* gibi yapımlarda yer alan İslamofobik temsillere yönelik geliştirdikleri algı ve tepkiler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, Cizre Meslek Yüksekokulu öğrencileri örneklemi özelinde şu temel sorulara yanıt aranmaktadır:

- Dijital platform içeriklerinde İslamiyet ve mensuplarına yönelik ön yargılı bir temsil stratejisinin varlığı bulunmakta mıdır? Var ise kullanıcılar tarafından nasıl anlamlandırılmaktadır?
- Netflix içeriklerinde sistematik bir İslamofobik duruşun sergilendiğine dair izleyici algısı ne yöndedir?
- Katılımcıların perspektifinden, dindar bireylerin söz konusu içeriklerle kurduğu ilişki ve platform kullanımının *"uygunluk*" düzeyi nasıl değerlendirilmektedir?

Bu sorular aracılığıyla dijital içeriklerin yerel ve dini değerlerle kurduğu ilişki analiz edilecektir. Yapılacak anket ve derinlemesine görüşme teknikleri ile elde edilecek bulguların zengin veriler sunması beklenmektedir. Yapılacak alımlama analizi ile genç kuşağın Netflix platformuna dair öngörüleri için çözümleme imkânı elde edilecektir.

Araştırmanın temel sınırlılığını, örneklem grubunun demografik ve coğrafi açıdan Şırnak Üniversitesi Cizre Meslek Yüksekokulu bünyesinde öğrenim gören 18-24 yaş aralığındaki öğrencilerle kısıtlı tutulmuş olması oluşturmaktadır. Katılımcıların analiz edilen içeriklere yönelik aşinalık düzeyi, veri toplama sürecinde karşılaşılabilecek potansiyel bir risk faktörü olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu metodolojik kısıtı minimize etmek ve araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla anket ve derinlemesine görüşme aşamalarında katılımcıların *"aktif Netflix kullanıcısı"* veya *"platform abonesi"* olması kriteri bir ön koşul olarak belirlenmiştir. Bu stratejinin elde edilecek verilerin analiz edilebilirliğini ve bilimsel doğruluk payını güçlendireceği öngörülmektedir.

3.6. Bulgular

Çalışmamızın temelini oluşturan anket ve derinlemesine görüşme soruları için Cizre Meslek Yüksekokulu öğrencilerinden 100 kişiye anket ve 20 kişiye derinlemesine

görüşme soruları yöneltilmiştir. Anket soru sayısı 12 olarak belirlenmiş, Cizre Meslek Yüksekokulunda eğitim görmekte olan öğrenciler tarafından bu sorulara verilen cevaplar kayıt altına alınmıştır. Derinlemesine görüşme için Cizre Meslek Yüksekokulunun boş bir sınıfında çalışma yapılacak öğrencilerle birebir görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcılara; *Elite, South Park, Homeland* ve *Diktatör* adlı yapımlardan derlenen, toplam 9 dakika 18 saniye uzunluğundaki kesitler izletilmiş ardından katılımcıların verdiği cevaplar kayıt altına alınmıştır.

İslamofobik söylem ve eylemler barındırdığı varsayılan bu spesifik bölümlerin tercih edilme gerekçesi, sosyal medyada ve çeşitli dijital mecralarda bu tartışma konusu olmasıdır. Amaç, Z kuşağı tarafından bunların nasıl alımlandığını ve ne tür tepkilerle karşılandığını ampirik bir düzlemde incelemektir. Araştırma kapsamında incelenen yapıtlardan seçilen kesitlerin teknik dökümü şu şekildedir: *Elite* dizisinin birinci sezon birinci bölümünden üç farklı sekans (10:35-11:33, 17:51-18:14 ve 19:19-19:28) derlenerek toplam 1 dakika 30 saniyelik bir içerik oluşturulmuştur. *South Park* dizisinden; beşinci sezon üçüncü bölüm ile on dördüncü sezonun 200 ve 201. bölümlerinde yer alan Hz. Muhammed'in temsil edildiği sahnelerden toplam 60 saniyelik bir kesit alınmıştır. *Homeland* dizisinin beşinci sezon birinci bölümünden 4 dakika 13 saniyelik (09:42-13:55) bir kısım ve *Diktatör* filminden 2 dakika 35 saniyelik (11:17-13:52) bir sekans analize dahil edilmiştir. Toplamda 9 dakika 18 saniye süren bu görsel materyaller, katılımcıların algı ve tepkilerini ölçmek amacıyla veri toplama sürecinde kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilere yapılan derinlemesine görüşme için gönüllü olduklarına dair belge imzalatılarak sürecin doğru bir çerçevede sürdürülmesi sağlanmıştır. Anket ve derinlemesine görüşme için oluşturulan sorular tez çalışmasının son bölümüne ek olarak dahil edilmiştir. Günümüzde "*Diktatör*" filmi ve *"Homeland"* ve "*Elite*" dizisi platform sunucularında bulunmaktadır. "*South Park"* dizisi ise ülkemizde gösterimden çekilmiştir.

Bu çalışmada, göstergebilimsel ve tematik analiz olmak üzere iki temel yöntem benimsenecektir. İlgili bölümlerde bu yöntemlerin teorik çerçeveleri detaylı olarak tanımlanacak ve uygulama süreçlerindeki işlevleri incelenecektir.

Göstergebilimsel yöntem, işaretler yoluyla herhangi bir ifadenin dile getirilmesidir. Gösteren ile gösterilen arasındaki bağın oluşturulması olan "*anlamlama*" yoluyla

göstergeler meydana gelmektedir. Göstergebilimsel çalışmada, anlamlama'nın düz ve yan anlam olarak iletişim kanalı olarak her türlü mimik, hareket, film afişi, şehir, yol, ülke haritaları, duvar yazıları, şehir planı, şarkı bestesi vs. kullanılmaktadır. Bu dizgelerin varlığına genel olarak göstergebilim denilmektedir. Bu bilimi ilk isimlendiren kişi John Locke olmuştur. Ama Göstergebilimin kuruluş tarihi için 20. yüzyılın başlarına işaret edilmektedir. ABD'li düşünür Charles Sanders Peirce ve İsviçreli Ferdinand de Saussure, farkında olmaksızın aynı zaman diliminde göstergebilimin temelini ortaya koymuşlardır. Göstergelerin mantıksal boyutunu ele alan Pierce'in aksine Saussure bu göstergelerin toplumsal işlevleri üzerinde durmuştur (Çeken ve Arslan, 2016, s. 509). Roland Barthes'in ele aldığı göstergebilimsel yöntem modeli yaptığımız çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Barthes'in düz anlam ve yan anlam teorileri çalışmada ele alınan film afiş ve sahne alıntılarından görseller yoluyla incelemeye konu edilecektir. Bu yöntemin kullanılmasının sebebi, film ve dizilere dair bir perspektif oluşturularak araştırılacak yapımların detaylı incelemesini sağlamaktır.

Göstergebilim, gösterge halini almış olan sembolleri incelemektedir. Bu semboller el, kol, yüz hareketleri, çizelgeler, trafik işaretleri gibi gösterge olarak nitelendirilebilecek herşey bu alanın konusuna dahil olmaktadır. Bu tür simgeler insanın kendisini ve etrafındaki düzeni keşfetmesi adına önemlidir. Kişinin kendi ürettiği sanat içeriğini öncelikle yine kendisi tarafından eleştiriye tabi tutması gerekmektedir. Bu eserlerin özgün bir yapıt olarak kayıt altına alınması ancak göstergebilim yoluyla mümkün olabilecektir (Efe, 1993, s. 13).

Bu çalışmanın metodolojik iskeletini oluşturan göstergebilimsel analiz, seçilen film ve dizi kesitlerinin anlamsal inşasını "*gösteren*" ve "*gösterilen*" arasındaki ilişki düzleminde çözümlemektedir. Örneğin, "*South Park"* dizisinde Hz. Muhammed figürünün bir Ayı kostümü içerisinde resmedilmesi, semiyotik bağlamda stratejik bir işaretleme pratiğidir. Burada ayı kostümü fiziksel bir imge olarak "*gösteren*" konumundayken; bu imgenin izleyicinin zihninde uyandırdığı "*kabalık*", *"estetik yoksunluk"* ve "*saldırganlık*" gibi kavramlar dizisi "*gösterilen*" katmanını oluşturur. Bir doğa unsuru olan Ayı imgesi, toplumsal ve kültürel kodlar aracılığıyla nezaketten yoksunluk ve kontrolsüz şiddetin bir yan anlamı olarak kodlanmıştır. Dolayısıyla, görsel sanatlarda bu tür bir temsilin tercih edilmesi tesadüfi bir mizah unsuru olmanın ötesinde

kutsal bir figürün kasıtlı olarak "kaba" ve "tehditkâr" bir göstergeyle eklemlenmesi anlamına gelir. Bu durum, alımlama sürecinde izleyicinin sahip olduğu kültürel bagaj ile metnin sunduğu ideolojik kodların çarpışmasına zemin hazırlar. Sonuç olarak, dijital platformlarda sunulan içeriklerin bu tür çok katmanlı gösterge sistemleri üzerinden irdelenmesi, modern kültür endüstrisinin anlamı nasıl inşa ettiğini ve bireylerin bu sembolik şiddeti veya mesajı nasıl deşifre ettiğini anlamak açısından zorunludur.

Herhangi bir nesneye anlam isnat edilmeden önceki herşey göstergebilime konu olabilir. Bir ses, haykırma, bakış, sözlü ifade gibi görülmesi veya duyulması mümkün olan herşeyi kapsamaktadır. Bu yüzden farklı duyu organları ile harekete geçirilen ve en az bir göstereni olan hareketleri oluşturmaktadır. Bu tür eylemlerin varlığı göstergebilimin çözüm kanalları ile bir anlam kazanmaktadır (Mutlu, 2012, s. 119). Gösterenin zıddına, gösterilen şey nesnenin zihinsel bir ürünü olmaktadır. Aslan kelimesinin gösterileni hayvanın kendisi değil zihinde yerleştiği yer olan imgesel anlamıdır. Dolayısıyla gösteren, göstergeyi kullanan kişinin bundan anladığı "şey"dir (Barthes, 2005, s. 50).

Göstergebilim, gösterilen unsurun açıklanması ve dışavurumudur. Bu anlamlandırma süreci, ayrıntılara dikkat edilmesi ve sunum özelliklerinin ifade edilmesiyle bağlantılıdır. Anlamlı bir bütün halinde değerlendirmek ancak bu çözüm yöntemi ile mümkün olmaktadır. Dolayısıyla göstergebilimin dayandığı unsurlar içeriği anlamamıza ve bir çıkarım yapmamıza olanak sağlamaktadır.

Temel ve yan anlamlar film aracılığıyla düzenlemeye konu olurken bu iki koldan ilerleme sağlanması gerekmektedir. Temel anlamı oluşturan filmin ses ve görüntüsü için bir karmaşa gerektirmeden tanımlama yapılabilmesidir. Bunun olabilmesi sinema sanatının kabiliyeti ile ilgilidir. Çünkü sinemanın gerçek hayatla güçlü bir bağı vardır. Yan anlam ise daha geniş bir açıya girmektedir. Film tekniğini oluşturan süreçlerden bağlantılı kültürel ögelere kadar olan dokunuşları açıklamaktadır (Monaco, 2001, s. 157).

Tablo 3.1: Düz Anlam ve Yan Anlam

	Düz Anlam	**Yan Anlam**
Gösteren	Çekim Biçimi (Kamera açıları, Işık)	Düz anlamın gösteren ve gösterileni
Gösterilen	Karanlık ve boş ev	Korku

Yukarıda gösterilen tabloda bir korku filminde geçen sahnenin karanlık ve boş bir evde geçmesi düz anlamın gösterileni iken yan anlamı da "*korku*" olmaktadır. Filmlerde yer alan içerikler kodlardan oluşmaktadır. Göstergebilimsel yöntemin yaptığı şey bu kodları anlamlandırmak ve çözebilmektir.

Tematik yöntem, verilen temaların anlamlandırmasını sağlamak, yapılan araştırmaya katkı sağlamak ve konuya bir anlam yüklemek demektir. Yani konunun özetlenmesi sadece görünen kısmı niteliyor olsa da tematik analiz bundan daha fazlasıdır. Bu analizin betimleyici özelliği bulunmaktadır. Konu edilen olgu yada olayın gerçekçi yaklaşımı yapılması gereken durumunu oluşturmaktadır. Tematik analiz; bireylerin deneyimlerini, anlamlandırma süreçlerini ve gerçekliğe dair yaklaşımlarını temel alan gerçekçi bir perspektifle uygulanabileceği gibi bu gerçekliklerin ardındaki anlam inşasını ve toplumsal etkilerini sorgulayan yapısalcı bir yöntemle de ele alınabilmektedir. Bu iki yaklaşımın düz bir çizginin iki ucunda olduğunu varsayarsak bunların ortasında duran ve bireylerin deneyimlerini eleştirel bir yorumlama ile ele alan yapısalcı yaklaşımda farklı bir bakış açısı olabilir. Tematik analiz altı aşamadan oluşmaktadır;

- Verileri tanımak,
- Başlangıç kodları oluşturmak,
- Temaları aramak,
- Temaları gözden geçirmek,
- Temaları tanımlama ve isimlendirme
- Yazma ve rapor haline getirmektir (Braun ve Clarke, 2006). Yaptığımız çalışmada Z kuşağı ile yapılan derinleme görüşme verileri için tanımlama, kodlar oluşturma, tema gösterme, bu temaları gözden geçirme, bunlar için başlık oluşturarak yorumlama işlemi yapılmıştır.

1970'lerde yaklaşım olarak ortaya çıkan tematik analiz psikoloji alanında farklı versiyonlarda kullanılmaktadır. Bu analiz, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemi ifade etmektedir. Bazı düşünürler tematik analizin ayrı bir metot olarak değerlendirilmesi gerektiğinden söz etmektedir. Onlara göre metodolojik olarak ayrı bir sınıfa girmesi ve yardımcı bir metot olarak görülmemesi gerekmektedir. Tematik

analizin düzgün yapılarak kesin bir şekilde elde edilmesi bulguların sağlam ve kullanışlı olmasını sağlamaktadır (Braun ve Clarke, 2006).

Tematik analiz açık olan ifadelerle yetinmez, örtülü açıklamalara da değinerek onları tanımlamamıza olanak sağlamaktadır. Salt bir görüntüye odaklanmaz o görüntünün arka planında yer alan esas mesaja da değer vermektedir. Böylelikle kullanıcı veya araştırmacının görmesini sağladığı şeyin gerçekler olmasına imkan tanımaktadır.

Tematik analizin çeşitleri şu şekilde sıralanabilir;

- Tümevarımsal tematik analiz
- Teorik tematik analiz
- Anlamsal tematik analiz
- Gizil tematik analiz
- Özcü/realist ve Yorumlamacı tematik analiz. Çalışmamızda Tümevarımsal tematik analiz uygulanmıştır. Bu analiz çeşidi veri odaklı bir yapıdadır. Araştırma çerçevesi ve kodlama süreçlerine takılmadan yapılan analiz türüdür. Araştırmacının bakış açısı irdelenmeden veya dikkate alınmadan yapılmaktadır (Çarıkçı, 2024, s. 130).

Tematik analiz, çeşitli araştırma alanları ve teorik perspektifler için uygun ve temel bir yöntem olarak faydalıdır. Çünkü;

- İnsanların deneyimlerinden/anlayışlarından belirli bağlamlardaki fenomenlerin temsili/ inşasına kadar çeşitli anlayışlardan gelen çeşitli araştırma soruları ile çalışır.
- Medya gibi ikincil kaynaklardan odak gruplarının transkriptlerine/görüşmelere kadar farklı veri türlerini analiz etmek için kullanılabilir.
- Küçük ya da geniş veri setleriyle çalışabilir.
- Veri veya teori odaklı analizler üretmek için uygulanabilir (Clarke ve Braun, 2013).

Tematik analizin birçok avantajları bulunmaktadır. Özellikle araştırmalara yeni başlayanlar için teknoloji ve teori bilgisi gerektirmeden uygulanabildiği için kolay bir yöntem olmaktadır. Çok fazla kurala bağlı kalmadan uygulama sahası olan bu yöntemin kişiye kullanım rahatlığı sağlaması beklenmektedir. Tematik Analizin avantajları şu şekildedir;

- Esnektir
- Öğrenmek ve yapmak için nispeten kolay ve hızlı bir yöntemdir.
- Nitel araştırma deneyimi olmayan veya çok az deneyime sahip araştırmacılar için erişilebilirdir.
- Katılımcı araştırmalarda çalışmak için yararlı bir yöntemdir
- Veri gövdesinin temel özelliklerini yararlı bir şekilde özetleyebilir.
- Veri kümesindeki benzerlikleri ve farklılıkları vurgulayabilir.
- Beklenmeyen analizler üretebilir.
- Verilerin sosyal ve psikolojik yorumlarını sağlar (Çarıkçı, 2024, s. 137).

Bu avantajlarına karşılık tematik analizin elbette ki dezavantajları da bulunmaktadır. Literatür eksikliği bulunduğu ve araştırmacılar yeterli bir donanıma sahip olmadığında yöntemin kullanılabilirliği ile birlikte nasıl yapılacağı hakkında yetersizlik durumu gelişebilir. Bu da kullanıcıların basitliğe kaçmasına ve çelişkilere girmesine neden olmaktadır. Tematik analizin aşağıda verilen dezavantajları mevcuttur;

- Tematik analiz konusunda önemli literatür eksikliği vardır.
- Temellendirilmiş kuram, etnografi ve fenomenoloji ile karıştırılmaktadır.
- Acemi araştırmacıların titiz bir tematik analizin nasıl yürütüleceğinden emin olamamaktadır.
- Tematik analiz esnek olmasına rağmen, bu esneklik, araştırma verilerinden türetilen temalar geliştirilirken tutarsızlığa yol açabilmektedir (Çarıkçı, 2024, s. 135).

Çalışmamızda, alımlama analiz kısmında Stuart Hall'ın enconding/decoding modeli kullanılmıştır. Buna göre, mesajların medya kanallarında nasıl üretildiği, dağıtıma girdiği ve ne tür sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Hall'un kuramı iki şekilde ele alınabilir; ilki medya araçlarıyla anlam yüklenen ve benimsenmesi talep edilen "*kodlama*", diğeri ise kitle aracılığıyla anlamlandırılan "*kodaçımı*" şeklindedir (Aktürk, 2019, s. 105). John Fiske ise bu çalışmaları daha ileri taşıyarak alıcının özgürlüğünü ve yaratıcılığını odak noktası haline getirmektedir. Kodlamada bir mesaj belirli bir dil veya işaret kanalıyla gösterilir. Üreticinin niyetini merkeze alan bu durum izleyicinin mesajı tam da tasarlandığı şekilde kabul ettiği tercih edilen okuma biçimidir. Kodaçımlama ise, izleyicinin mesajı kültürel özelliklerine, deneyim ve konumuna göre yorumlamasıdır.

Yani pasif durumda olmayan, izleyici odaklı ve üretici pozisyonundaki bireyi ifade eder (Fiske, 2014, s. 85). Çalışmamamıza konu edilen yapımlar, kodlama ve kodaçımlama yapılarak çözümleme yoluna gidilecektir. Derinlemesine görüşme ve anket verileri elde edildikten sonra kodlanarak bunların kodaçımları hakkında detaylı çalışmalar yapılacaktır.

David Morley, Hall'un kuramını deneysel olarak kanıtlayan ilk bilim insanıdır. Morley, İngiltere'de yayınlanan "*Nationwide"* adlı haber programını farklı sosyal gruplara (işçiler, bankacılar, öğrenciler vb.) izletmiş ve her grubun mesajı nasıl "*kodaçımladığını*" incelemiştir. Bu çalışmanın sonucunda kültürel birikim ve sosyal sınıflara göre aynı haberin farklı yorumlandığını ispatlamıştır. David Morley bu süreci daha çok sosyolojik ve sınıfsal açıdan incelerken; John Fiske, izleyicinin bu kodaçımlama sürecindeki "*yaratıcı direnişine*" ve popüler kültürü nasıl eğlenceye dönüştürdüğüne odaklanır (Morley, 1980, s. 124).

3.6.1. Diktatör Film Çözümlemesi

Şekil 3.1: Diktatör Film Afişi

2012 yılında ABD-Birleşik Krallık ortak yapımı olarak çekilmiş olan "*The Dictator*" filmi döneminin ses getiren yapımlarından biri olmuştur. Sacha Baron Cohen'in başrolde oynadığı film, Anna Faris, Ben Kingsley, John C. Reilly, B.J. Novak, Danielle Burgio, Jim Piddock, Olivia Dudley, Joanna Moskwa, Kevin Corrigan gibi isimlerin de bulunduğu geniş bir kadroyla çekilmiştir. Film, tek adam rejimi ile yönettiği Wadiya Cumhuriyeti isimli ülkesine demokrasi gelmemesi için mücadele veren bir diktatörün

hikâyesini komedi unsurlarını kullanarak işlemektedir. Kaba mizah dili ile anlatım yapan filmde Arap ve Yahudi karşıtlığı ön plana çıkarılmaktadır. Film afişinden de görüleceği üzere sakallı bir adamın resmedilmesi petrol zengini Arap liderleri tasvir etmektedir. Film karakterleri şu şekilde özetlenebilir:

General Aladeen: Wadiya Cumhuriyeti'nin zalim ve despot yöneticisi olan kişiyi tanımlamaktadır. İstediğini yapabilme gücüne sahip, ırkçı ve cinsiyetçi bir karakterdir. Zoey: Amerikalı süpermarket işletmecisidir. Aladeen'in daha sonra âşık olduğu kadındır. Tamir: Hükümdar olan Aladeen'in amcası rolündedir. Hükümdarlık sırası ona gelmişken yeğeninin doğması üzerine yönetime geçememiş, yeğenine uymak zorunda kalmıştır. Nadal: Wadiya Cumhuriyetinde Nükleer Programın başında yer alan isim olan Nükleer Nadal olarak adlandırılan kişidir. Mr. Lao: Amca Tamir ile birlikte hareket eden zengin ve yozlaşmış iş insanı olarak göze çarpmaktadır.

Diktatör filminde General Aladeen'in despot yönetim anlayışı hicivli bir anlatımla sunulmaktadır. Filmde Ortadoğu'da ve Afrika'da yer alan yönetimlerin varlığına gönderme yapılmaktadır. Filmde, petrol ülkesi olan Wadiya'nın içinde bulunduğu geri kalmışlık zihniyeti ile Batı demokrasi anlayışı arasındaki farkları gösteren ipuçları bulunmaktadır. Bunun dışında Batı ülkelerinin petrolün kullanımına bağlı olarak bu yönetimleri kendi ellerinde tutmak adına diktatörlere olan tutumlarıyla ilgili mesajlar da verilmektedir. Nükleer programın "*barışçıl*" amaçlar taşıdığına dair General Aladeen'in beyanları filmde mizahi bir unsur olarak işlenmiştir. Bununla birlikte nükleer silaha sahip egemen güçlerin benzer söylemleri sahnede kurgulanan bu ironinin gerçek hayattaki karşılığını ve tezatlığını açıkça ortaya koymaktadır.

Filmde yer yer Amerikan bakış açısı eleştirilmektedir. Amerika'da çalışan Nadal'ın zorlu koşullarda çalıştığı laptop bilgisayarların temizliği işinde, "*Amerikan Rüyası*" diye birşeyin olmadığı vurgusunun yapıldığı sahne buna örnek olarak verilebilir. ABD'nin diktatör rejimlerini işine gelince görmezden geldiği ama tersi bir durum olduğunda bu yönetimlere etki edecek mekanizmalarını harekete geçirdiğine ilişkin vurgular göze çarpmaktadır. Filmde işkence hakkında Suudi Arabistan'ın "*güvenli*" diye belirtilmesi bu örnekleme için uygun olacaktır.

General Aladeen tiplemesiyle doğulu lider modelinin sinema diliyle absürt şekilde verildiği görülmektedir. Diktatör filminde göstergebilimsel analiz bağlamında Batı medeniyet tasavvuruna ait ipuçlarını görmek mümkündür. Filmdeki lüks tüketim nesneleri ve kadın korumalardan oluşan askeri kortej Aladeen'in mutlak iktidarını simgeleyen temel göstergelerdir. Aladeen'in kentsel mekânda deve kullanması, Doğu-Batı arasındaki zihinsel kopuşu temsil ederken; Batı'nın sadelik ve doğallık atfedilen kimliğinin aksine, Doğu'nun gösterişçi ve eril olarak kurgulanan imajı oryantalist bir perspektifle iki kültür arasındaki mesafe vurgusunu güçlendirmektedir..

Şekil 3.2: Diktatör Filmi Otel Sahnesi

Yukarıda yer alan film sahnesinde, General Aladeen'in BM toplantısı için gittiği ABD'de kaldığı otelin odasına yerleştirilen resimlerin verdiği mesaj görülmektedir. Arka fonda ışığın az olması ile akılda kalıcı bir yansıma oluşturulmuştur. Renklerin uyumu sahneyi bir bütün olarak anlamamıza yardımcı olmaktadır. Generalin bir elinde kartal görülmekte diğer eliyle kılıcını tutmuş ve askeri üniforma giymiş halde resmedilmektedir. Özellikle Ortadoğu'da veya Kuzey Afrika'da yönetimi elinde tutan ilkel kabile yönetimlerini temsil eden bu fotoğraf diktatörlerin otoriter, zalim ve benmerkezci yanını temsil etmektedir. Sistemin esas gücünü elinde bulunduran bu tip yöneticilerin tek korkusu elde ettikleri yönetimin değişerek yerine demokratik bir modelin geçmesidir.

Despot yönetimlerde olması arzu edilen güçlü birey profilinin sembollere ihtiyaç duyması psikolojik bir yöne dayanmaktadır. Diktatörün kültürel bir unsur olan kartal ile

resmedilerek elinde kılıç ile görülmesi kişinin otoritesini toplumdan aldığı mesajını içermektedir. Genellikle çöl iklimine sahip ülkelerde yer alan bir adet olan kartal kuşunun evcilleştirilmesi filmde karakterin arkasında bulunan fotoğrafla temsil edilmektedir. Böyle bir yerin Doğu ülkesi olduğunu belirtmek mümkündür. Filme yerleştirilen bu resimlerden gelenekselliğe değer veren Doğu medeniyeti insanı temsiliyeti anlaşılmaktadır.

Tablo 3.2: Diktatör Filmi Otel Sahnesi Çözümlemesi

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Hükümdar	Despot Yönetici
Hayvan	Kartal	Güç, Hüküm
Nesne	Resim	Egoist Birey

Yardımcı oyuncuların yönetici karakteri daha güçlü gösterme gayretleri ve zulmü meşrulaştıran diyalogları filmin tematik bütünlüğünü destekleyen ve karakter motivasyonlarını güçlendiren yapısal bir işleve sahiptir. Tamir'in yeğenine *"sevgili zalim"* şeklinde seslenmesi otoriter figürlerin çevresinde odaklanmış olan ve onların kararları üzerinde nüfuz sahibi danışman/yakın çevrenin varlığını simgelemektedir.

Filmde General Aladeen'e karşı gerçekleştirilen protesto sahnesi, Batı'nın medeniyet ve özgürlük iddialarını destekleyen bir örneklem sunmaktadır. Mutlakiyetçi bir lidere yönelik bu toplumsal muhalefet Batı merkezli demokratik anlayışın dayanaklarını yansıtmaktadır.

Şekil 3.3: Diktatör Filmi Cadde Sahnesi

Söz konusu sahnede protesto seslerinin ritmik müzikle örtülmesi eylemlerin politik içeriğini geri plana itmektedir. Geniş açılı kamera kullanımıyla ön plana çıkarılan karnaval havası, görsel bir illüzyon yaratarak protestoların etkisini minimize etmekte ve yönetimin mutlak otoritesini estetik bir dille pekiştirmekte kullanılmaktadır.

Tablo 3.3: Diktatör Filmi Cadde Sahnesi Çözümlemesi

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Kalabalıklar	Etkisiz Protestolar
Nesne	Binalar	Zenginlik
Nesne	Araçlar	Şatafatlı Görüntüler

Film, Batılı bir bakış açısıyla "*öteki*" imgesini inşa ederken eş zamanlı olarak Batı'nın ekonomik refahını ve hegemonik gücünü de yansıtmaktadır. Kalabalıkların eylemi, tiran bir liderin ve çevresinin Batılı devletlerce ağırlanmasına yönelik bir itiraz niteliğindedir. Bu protestolar, söz konusu liderin gerçekleştirdiği barbarlıklar ile Batı'nın kurduğu bu organik bağa karşı bir tepkiyi temsil etmektedir. Bunun doğru bir eylem olması kendilerini "*iyi*" kılarken diğerlerini "*kötü*" yapmaktadır. Filmde bir diyalog içerisinde "*Amerika dışından gelen herkes Araptır*" söylemi kendi anlayışlarına bir göndermedir. Filmin insan algısı üzerinde yoğun kullanımı onu psikolojik yönü olan bir yapıma dönüştürmektedir.

3.6.2. Elite Dizi Çözümlemesi

Şekil 3.4: Elite Dizi Oyuncuları

İspanya'da fakir aileden gelen üç gencin seçkin bir okul olan Las Encinas'a kabul edilmesiyle birlikte gelişen olayları merkezine alan dizi, bolca entrika ve gerilim barındırmasıyla ün kazanmıştır. 2018 yılında yayınlanan dizide yer alan oyuncuların (Miguel Herrán, María Pedraza, Jaime Lorente, Danna Paola, Itzan Escamilla, Ester Expósito) karakter bağlamında gençleri kötü gösterdiği ve dizinin yanlış yönlendirmelere neden olduğu hakkında eleştiriler devam etmektedir. Dizinin LGBT, alkol, uyuşturucu, fuhuş gibi birçok sorun yaratabilecek içerik barındırması diziyi hedeflerin odağına yerleşmiştir. Dizi toplam 8 sezon boyunca Netflix adına çekilmiş ve büyük sükse yapan bir yapım olmuştur. Dizinin belli başlı karakterleri şu şekilde sıralanabilir:

Marina: Ailesinden hoşnut olmayan zengin kızı temsil etmektedir. Genellikle isabetli olmayan kararlar vermesine rağmen son derece zeki ve asi bir kızdır. Guzman: Marina'nın abisi olan Guzman, kardeşini korumayı hedefleyen biridir. Zengin bir aileden gelmesine rağmen en büyük derdi kardeşini kollamak olmuştur. Samuel: Ekonomik olarak orta sınıftan olan karakter, Marinaya aşıktır. Saf ve temiz bir genç olan Samuel'in yaptığı hatalar Marina'ya zarar vermektedir. Christian: Popüler ve zengin sınıfa dahil olmaya çalışan orta sınıf aile çocuğudur. Kötü alışkanlıkları bulunan ama tatlı bir yanı olan karakterdir. Nano: Asiliği ile bilinen Samuel'in abisi olan karakterdir. Hırsız olması yanında kolay para kazanma isteği kendisini ve sevdiklerini sıkıntıya sokmaktadır. Nadia: Ailevi sorunları olan, başarılı, zaman içerisinde değişime uğrayan bir karakterdir.

Dizinin popüler olmasının en önemli nedeni gençlere hitap etmesidir. Okulda ölü bulunan zengin bir ailenin kızı üzerinden ilerleyen dizinin farklı bir atmosferinin oluşu diziyi izlenir kılmaktadır. Cinsellik, alkol ve uyuşturucu gibi toplumsal sorunların yansıtılması da dizinin Z kuşağı arasındaki çekiciliğini arttırmaktadır.

İslam inancına sahip Nadia karakterinin okul yönetimiyle yaşadığı kriz dizinin yayınlandığı dönemde büyük bir tartışma dalgası yaratmıştır. Özellikle okul müdiresinin, dini bir vecibe olan başörtüsünü basit bir *"aksesuar*" olarak nitelendirip Nadia'dan onu çıkarmasını talep etmesi Batı'nın dini sembollere yönelik indirgemeci ve dışlayıcı bakış açısını yansıtması iddiaları üzerinden sert eleştiriler almıştır. Nadia, okula devam edebilmek için taktığı başörtüsünü çıkarmak zorunda kalmaktadır. Okulun

en başarılı öğrencilerinden biri olan Nadia, inancı ile eğitim hakkı arasında bir seçim yapmaya zorlanmış bu ağır ikilem karşısında eğitimine devam edebilmek için kendisine dayatılan değişimi -başörtüsünü çıkarmayı- kabul etmek zorunda kalmıştır.

Şekil 3.5: Elite Dizisi Müdür Odası Sahnesi

Bu sahnede müdür ile öğretmenin arasında kalan Nadia'nın çaresizlik girdabına düştüğünü görmekteyiz. Nadia'nın elinde bulunan kitaptan da anlaşılacağı üzere okuma isteği görülmektedir. Masada yer alan çiçeklerin lale olması zariflik ve aşkı dile getirmesi bağlamında okul değerlerini belirttiğini ifade edebiliriz. Fakat uygulamada çelişkiler olduğu sahnede sunulan konuşmalarla belli olmaktadır. Başörtüsüne aksesuar gözüyle bakan müdirenin kuralların buna izin vermediğini belirtmesi aynı olguya farklı bakış açıları şeklinde nitelendirme yapılmakta olduğunu göstermektedir. Ortamın sakin ve yarı ışıklandırılmış hali de konuşmanın seyrini yumuşatmakta ve yasak zihniyetine alan açmaktadır.

Tablo 3.4: Elite Dizisi Müdür Odası 1. Sahne Çözümlemesi

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	**Gösteren**	**Gösterilen**
İnsan	Öğretmen ve Öğrenci	Yönetici ahlakı ve dini değerlere saygısızlık
Bitki	Lale	Zarafet
Nesne	Duvar, Masa, Sandalye	Resmi Kurum

Nadia karakterinin başörtüsünü çıkarma kararı ile akademik motivasyonu arasında kurulan doğrusal ilişki modern eğitim sisteminin seküler dayatmalarıyla bireyin kimlik

inşası arasındaki çatışmayı simgelemektedir. Öte yandan, okul yönetiminin başörtüsünü işlevsel bir nesne indirgemeciliğiyle ele alması bazı Batılı kurumların kendi kültürel normları dışındaki kutsiyet atfedilen unsurları marjinalleştirme ve değersizleştirme eğilimini yansıtmaktadır.

Şekil 3.6: Elite Dizisi Müdür Odası Sahnesi

Nadia'nın müdür odasında gerçekleştirdiği görüşme esnasında arka planın ve genel atmosferin görsel kompozisyonu dizideki iktidar temsillerini anlamlandırmak açısından kritik bir öneme sahiptir. Müdürün odası düzenli, ferah ve modern yapılı bir şekildedir. Bunun temsil ettiği şey yönetimin pozitif tutumuna, dışadönük açılımına vurgu şeklindedir. Müdirenin arkasında kalan ışığın onun önünden daha fazla olması dikkatleri arka fona çekmiştir. Ön alanda konuşmanın gerginliğine bağlı olarak arka mekânda sakin görüntü sağlanmış ve müdirenin sert sözlerinin etkisini yumuşatan bir dekor oluşturulmuştur.

Tablo 3.5: Elite Dizisi Müdür Odası 2. Sahne Çözümlemesi

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	Gösteren	Gösterilen
İnsan	Müdür ve Öğrenci	Dini değerlere saygısızlık
Nesne	Müdür Odası	Ferah bir ortam
Nesne	Masa, Sandalye, Bitkiler	Yenilikçi bakış açısı

Müdirenin kaldığı odanın görüntüsü, zenginlere hitap eden bir kuruma ait olması sebebiyle modern bir tasarıma sahiptir. Gelişmiş toplumlara ait anlayışı simgeleyen ve

modernizmin mimariye yansıması şeklinde tezahür eden bu yapının zihinsel tarafında aynı gelişmişlik bulunamaması ilginç bir realite olarak karşımıza çıkmaktadır. Müdirenin diğer öğrencilere Nadia gibi sert davranmaması ve tolerans alanlarını daha geniş tutması temel alınan modern eğitim değerleriyle uyuşmamaktadır.

Şekil 3.7: Elite Dizisi Ayna Sahnesi

Nadia, Okul yönetiminin başörtüsü yasağını kendisine bildirmesinden sonra lavaboda ayna karşısında "*hijab*" diye nitelendirilen örtüsünü çıkarmaktadır. Sahnede Nadia'nın kendisi ile yüzleşmesi gösterilmektedir. Yarı karanlık bir ortamda çekilen sahnede kamera açıları ve ışıklar Nadia'nın bu yüzleşmesini anlamlı kılmaktadır. Ayna metaforunda Nadia'nın çıkarmak zorunda kaldığı örtü ile kendi özü arasında bağlantı kurulmaktadır. Özgürlük ve umudun rengi olan mavinin aksi bir durumdan dolayı kısıtlı hale gelmesi dizinin bu sahnesinden çıkarılabilecek önemli çıkarımlardan biridir.

Şekil 3.8: Elite Dizisi Sınıf Sahnesi

Yukarıda bulunan film karesinde, Lu'nun (Danna Paola), başörtüsünü çıkardıktan sonra sınıfta sırasına oturmaya gelen Nadia ile dalga geçtiği görülmektedir. Lu, "*saçın bugün güzel görünüyor*" diyerek sınıf arkadaşının yeni durumuyla dalga geçmektedir. Arkadaşı için empati kurmak yerine dalga geçmek Lu için daha keyiflidir. Lu'nun küçümseyici ve alaycı tarzı toplumsal değerlere uzak yaşadıklarını göstermektedir. Gündüz olmasına rağmen kamera açısının Nadia'yı flu göstermesi dikkatleri Lu'ya çekmektedir. Ön planda tutulan sözleri bu sayede daha çok etkili durmaktadır. Başörtüsü takması konusunu salt bir aksesuar olarak görmeyen Nadia'nın karşılaştığı tepkiler karşısında ikilem arasında bırakılması ve ardından gelen yorumlar olayın keyfiliğini göstermektedir. Dini hassasiyeti görmezden gelinen genç kızın buna üzüldüğü ama elinden birşey gelmediği için konulan kurallara boyun eğmek zorunda kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.6.3. Homeland Dizi Çözümlemesi

Şekil 3.9: Homeland Dizi Afişi

2011 yılında başlayıp 8 sezon süren dizinin sürükleyici olması, polisiye ve casusluk türünde çekilmesi sebebiyle oldukça popüler olmuştur. Dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın söz konusu diziyi takip ettiğini açıklaması, yapımın yayınlandığı süreçte reytinglerin zirve yapmasını sağlamıştır. Dizinin 2011 ve 2012 yıllarında En İyi Televizyon Drama dizisi kategorisinde Altın Küre ödülü kazandığı ayrıca Emmy ödülünün de bulunduğu bilinmektedir (Sbouh, 2021, s. 111). Dizi, İsrail'de çok izlenen bir dizinin uyarlanmış hali olsa da dünya çapında izlenmesi Homeland'ın değer katsayısını arttırmıştır.

Homeland dizisi; 2003 yılında kaybolan ABD askeri Brody'nin, sekiz yıl sonra sağ bulunarak ülkesine dönmesi ve kamuoyunda bir kahraman olarak karşılanması etrafında şekillenir. Ancak bir CIA ajanı olan Carrie Mathison, Brody'nin esaret altındayken El Kaide ile iş birliği yaptığından ve ABD'ye yönelik bir saldırı hazırlığında olduğundan şüphelenmektedir. Dizinin karakterleri şunlardır:

Clarrie Mathison: Yetenekli CIA ajanı olan ve bipolar hastası kişiliktir. Analiz gücü yüksek olup enerjik biridir. Nicholas Brody: El Kaide tarafından kaçırıldıktan sonra kurtarılan ve buna bağlı olarak kahraman ilan edilen ABD ordu personelidir. Jessica Brody: Eşinin öldürüldüğünü düşünen Jessica başka bir ilişkiye başlamış fakat eşinin ülkesine dönüşü sonrası kendisi için herşey başka bir hal almaya başlamıştır. David

Estes: İnsanların duygularına önem vermeyen, işine odaklı üst düzey yönetici konumunda olan biridir. Saul Berenson: CIA başında yer alan ve güvenlik politikalarını yönlendiren kişidir. Sabırlı, kararlı ve mantıklı bir kişiliği vardır. Mike Faber: Nicholas'ın yakın arkadaşı olan Mike, duygusal tarafı güçlü olan ve zaman zaman aşırılığa giden bir yönü bulunmaktadır. Peter Quinn: Açık sözlü ve istediğine ulaşma noktasında sınırları zorlayabilecek kişiyi temsil etmektedir. Başarısızlık konusunda tahammülsüz olan Peter'in amacı görevde olan Carrie'yi korumaktır.

Homeland dizisine yayınlandığı süre boyunca ve hatta sonrasında bile çok fazla eleştiri gelmiştir. Bunun temel sebebi hassas konulara savurgan yaklaşımı olmaktadır. 2001 sonrası ABD'nin dünyada "*teröre karşı savaş*" stratejisi çerçevesinde şekillenen düşünsel yapı üzerinden dizinin hareket ettiğini ve buna göre içeriklerini oluşturduğunu düşünenlerin sayısı oldukça fazladır. Edward Said, Batılı toplumların Doğu'ya yönelik yaklaşımının sadece akademik bir merak değil, sistematik bir üstünlük kurma aracı olduğunu savunur (Said 1989, s. 8).

Şekil 3.10: Homeland Toplantı Sahnesi

Dizinin bu sahnesinde yer alan masada bulunan kişiler CIA adına çalışan istihbarat çalışanları olup onlara Suriye'de devam eden savaş hakkında brifing veren Peter Quinn'in anlattıkları merkeze alınmıştır. Konuşmacı sıfatında bulunan Quinn, görev yaptığı Suriye'deki dini, kültürel ve politik konulara değinmektedir. Tehlike arz etmesi durumunda insanların nasıl kıyımdan geçirilmesi gerektiği ile ilgili konuşan Quinn, hilafet amacıyla savaşan kişilerin (IŞİD) varlığından bahsederken kutsal kitaba (Kur'an-

ı Kerim) atfen hakaret edici ifadeler kullanmaktadır. Olaya kendi bakış açısı ile yaklaşan CIA çalışanının saygısız tutumu, karşısında oturanları olumsuz etkilemezken zaman ilerledikçe bu saygısızlığın boyutu artmaktadır. Hafif karanlık atmosferin verdiği izlenim, ortamda konuşulan konuların ciddi ve önemli olduğunu göstermektir. Kamera açılarından diziye katılan derinlik ile toplantının önemi seyirciye verilmekte olup bunun gizlilik yanı ortaya konulmaktadır.

Tablo 3.6: Homeland Toplantı Odası Sahne Çözümlemesi

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	**Gösteren**	**Gösterilen**
İnsan	CIA çalışanları	Güçlü ve Etkili Ajanlar
Yer	Toplantı Salonu	Karar Vericiler
Nesne	Bilgisayarlar ve Not Defterleri	Resmi işler, Ciddiyet

ABD istihbarat merkezinde çalışmaların analizinin konuşulduğu görülmektedir. Takım elbiseli, asık suratlı, rütbeli oldukları belli olan bu kişilerin konuştukları şeyler aynı zamanda yol haritası kapsamında değerlendirilmektedir. Çatıştıkları alanlar hakkında bilgi veren Peter Quinn, herhangi bir politikalarının olmadığını ve karşı tarafta yer alan düşmanlarının bir politikası olduğunu söylerken ABD'nin Suriye'de bulunma gerekçesini (ekonomik, jeopolitik) görmezden gelmektedir.

Şekil 3.11: Homeland Toplantı Yakın Çekim Sahnesi

Bu sahnede, masada oturan kişiler arasında yer alan ABD subayının temsil ettiği resmi duruş, Homeland dizisi hakkında doneler sunmaktadır. Toplantıda kişilerin sıralama olacak şekilde ve aydınlıktan karanlık tona doğru geçişlerle verilmesi şahısların önem

sırasını göstermektedir. Ses yoğunluğunun olmaması konuşmaları daha açık ve anlaşılır kılmaktadır. Siyasi ve askeri yetkililerin bir arada bulunması ülke çıkarları için Suriye'de bulunan ABD çalışanlarının sistematik şekilde mücadele ettiğini göstermektedir.

3.6.4. South Park Dizi Çözümlemesi

Şekil 3.12: South Park Dizi Afişi

1997 yılında yayın hayatına başlayan South Park, günümüze kadar etkinliğini sürdürmekte olan çizgi dizi formatına sahip bir yapımdır. Kara mizah türünde bir içerik sunan dizi, ABD yapımı olup seslendirmesini Trey Parker, Matt Stone, Isaac Hayes, Mary Kay Bergman, Eliza Schneider, Mona Marshall, April Stewart, John Hansen, Jennifer Howell ve Adrien Beard yapmıştır. ABD'nin Colorado eyaletinin South Park kasabasında yaşamakta olan 4 küçük çocuk olan Stan Marsh, Kyle Broflovski, Eric Cartman ve Kenny McCormick'in absürd hikâyelerini ele almaktadır. Dizi her ne kadar çocuk karakterler üzerinden ilerliyor olsa bile 18 yaş üzeri kişilerin izlemesine uygun bir içerik sunmaktadır. Dizide yer alan şiddet, cinsel espri, argo cümleler sebebiyle çocukların izlemesine uygun bulunmayan bu çizgidizi; sosyal, siyasal, ahlak, sağlık, toplum, din vb. konularda sözünü sakınmayan üslubu nedeniyle sürekli tepkilerin odağında olmuştur.

South Park dizisinde 30'un üzerinde karakter bulunmaktadır. Bunlardan bir kısmını inceleyecek olursak: Eric Cartman: Zeki ama çocukluğun saflığını taşıyan, özgüvenli, azimli, tombul karakteri temsil eden antipatik kişiliğe sahiptir. Kenny McCormick: Ne konuştuğu tam anlaşılamayan, sapık ve sürekli argo konuşan, yoksul olması yanı sıra bazı bölümlerde hayatı son bulmasına rağmen tekrar diziye dahil olan grubun ilginç

yapıda üyesidir. Stan Marsh: Grubun en akıllı ve doğru kişiliğine sahip üyesidir. Kyle Broflovski: Yahudi kökeni olan ve Eric Cartman ile sürekli atışan, Stan'ın yakın arkadaşı olan saf çocuğu temsil etmektedir. Tweek: Kahve bağımlısı ve korkak birisidir. Babasının kahve işletmesi olduğu bilinmektedir. Timmy: Okul yönetimi tarafından engelli olduğu bilinmeyen, spastik, sandalyeye bağımlı çocuktur. Jimmy Vulmer: Yürüme engeli olan, zeki ve kekemeyi canlandırmaktadır. Memur Barbrady: Dizide olayın geçtiği kasabadaki bilgisiz polisi oynamaktadır. İlk başta okuma yazma bilmeyen ve net suçları dahi çözümleyemeyen kişidir. Leopold "Butters" Stotch: Dizide yer alan saf karakteri oynayan üyedir. Adına "Batters" de denilebilir. Başkalarının işlediği suçları üzerine almakla birlikte yapılan o suçları kendi yapmış gibi özümser. Terrance ve Phillip: Kanada kökenli olan küfürbaz komedyenlerdir.

ABD'nin dünya üzerindeki kültürel hegemonyasını yansıtan South Park, sorunlara ilişkin kullandığı hicivli yöntemiyle dikkati çekmektedir. Kullandığı yöntem çok eleştirilse de etkili bir anlatım dili olduğu ve dünya genelinde televizyon yada platformlarda gösterildiği için çarpıcı bir başarıya sahip olduğu ifade edilebilir. South Park'ın toplumsal tepkileri dikkate almadan dobra bir sunum ile söylemek istediklerini anlatmasından dolayı dizinin geleceğini tehlikeye atacağı düşüncesini paylaşanlar zaman içerisinde yanılgıya düşmüşlerdir. Kullanılan hiciv, South Park'ı güçlü bir yapım haline getirmiş, bu anlatım dili ile dünya genelinde izlenen bir yapım olmayı başarmıştır (Demir, 2014, s. 35).

Şekil 3.13: South Park Dizi Oyuncuları

South Park, Amerikan kültür yapısını dile getirmektedir. Kapitalist bir ülke olan ABD'yi ve genel olarak da Batı ahlakını iğneleyici bir üslupla eleştirmekte bunu yaparken sözünü sakınmayan bir tavır sergilemektedir. Dizide, içerisinde bulunulan toplumun dini, sosyal, siyasal, ekonomik ve cinsel kimlik yapısına dair çarpıcı göndermeler yapılmaktadır. Aile kavramına ilişkin tavrı ve Müslümanlara eleştirel bakışı dizinin diğer önemli sayılabilecek vurgu tonu yüksek başlıkları arasındadır.

Şekil 3.14: South Park Hz. Muhammed Sahnesi

Dizide yer alan bu görselin flu olarak yansıtılan kişisinin Hz. Muhammed olarak verilmesi ciddi toplumsal tepkileri beraberinde getirmiştir. İslam inancına sahip bireylerin Hz. Peygamber'in görsel olarak tasvir edilmesini inanç değerlerine aykırı bulması sebebiyle söz konusu içerik bir saygısızlık olarak nitelendirilmiş ve bu durum toplumsal protestolara dönüşmüştür. Bu tepkinin temelinde, İslam'daki tasvir yasağı ve Peygamber'in manevi şahsiyetine duyulan derin hürmet yatmaktadır. Dizi genelinde toplamda üç kez Hz. Muhammed konusu işlenmiştir. Her işlenişte ayrı sorunlara sebebiyet verdiği ve yapımcılara tehditler yağdığı için gündem konusu olmuştur. Görseli verilen bölümde Hz. İsa ve Buda arasında flu olarak yansıtılan Hz. Muhammed başka bir bölümde de Ayı kostümüne girmiş şekilde ele alınmıştır. Dizide ses kullanımı tonlaması yine dikkat çekici şekilde kişiyi ön plana çıkarmaktadır.

Tablo 3.7: South Park Hz. Muhammed ile İlgili Sahne Çözümlemesi

Göstergelerin Çözümlemesi		
Gösterge	**Gösteren**	**Gösterilen**
İnsan	Kutsal Kişilikler	Güçlü ve Etkili Kişiler
İnsan	Hz Muhammed	Hakaret, Saygısızlık
Yer	Arka Sahnede Yangın	Provokasyon, Hakaret

Hz. Muhammed'in bu şekilde gösterilmiş olması önemli bir şahsiyetin sunumuna saygısızlık olarak değerlendirilmiştir. Kamera açısının dar tutularak yarı karanlık bir atmosferde önemli kişilerin görünmesi sağlanmış ve ortamda neler olduğunun fark edilmesi istenmiştir. Bu bağlamda, Hz. Muhammed gibi dini ve tarihsel açıdan merkezi bir figürün anlatıya dahil edilmesi, yapımın küresel ölçekte popülarite kazanma stratejisi ya da bilinçli bir provokasyon zemini oluşturma çabası olarak yorumlanmıştır.

Şekil 3.15: South Park Ayı Kostümü Sahnesi

Dizinin bu bölümünde, ortada yer alan Ayı kostümü giydirilmiş figürün Hz. Muhammed olduğu belirtilmiştir. Dizide, Hz. Muhammed'in yüzünün verilmemesi dizi yöneticilerinin korkularının sonucu olduğu çünkü Müslümanların rahatsız olup kendilerine zarar vereceği ifade edilmiştir. Kısmen karanlık bir atmosferde gösterilen sahnenin dikkat çekici yanı, arka fonda yanan binaların Müslümanlarla ilişkilendirilmesi ve tam ortada duran Ayı kostümlü kişinin varlığıdır. Kostümlü kişi dışında herkesin endişeli ve korku dolu bakışları terör olayları öncesinde bilinçli bir bekleyiş olduğunu göstermektedir. Dizinin bu kesitinde yapılan terör eyleminde bombaların patlaması ile birlikte herkes koşuşturma içerisinde olup tedirgin bağırışlar hakimdir. Bu gösterimler sonrasında, milyonlarca Müslümanın kutsal kabul ettiği bir şahsiyetin bu tarzda gösterilmesi düşünce özgürlüğü ile yorumlanmamış, insanların kalabalıklar halinde protesto yapmasına neden olmuştur.

Dini, kültürel ve toplumsal değerlerle anılan şahsiyetlerin kolay bir şekilde hakaretamiz bir biçimde ele alınış şekli Avrupa ve Amerika'da zaman zaman uygulama alanı

bulurken bunun kutsal kişiliklere dair olup olmamasına pek aldırış edilmemektedir. Özellikle İslamofobi ekseninde yapılan eylemler, sonuçları bakımından önemli problemlere kapı aralamaktadır. Bunun yansımaları en çok Müslüman ülkelerde olmakta, yapılan eylemlerde en çok zararı da Müslümanlar görmektedir.

3.6.5. Tematik Analiz

Tematik analiz çalışmasında Z kuşağı öğrencilere yapılan derinlemesine görüşme ve anket sonucunda elde edilen veriler kullanılmaktadır. Araştırmada elde edilen bu veriler MAXQDA ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde) kullanılmıştır. 100 kişiye yapılan anket sorularına göre çıkarımlar şu şekilde olmuştur:

Tablo 3.8: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	**n**	**%**
Kadın	74	74.0
Erkek	26	26.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %74'ünün kadın, %26'sının erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.9: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Yaş	**N**	**%**
18-20	26	26.0
21-23	46	46.0
24 ve üzeri	28	28.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların yaşlarına göre dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %26'sının 18-20, %46'sının 21-23 ve %28'inin 24 ve üzeri olduğu görülmektedir.

Tablo 3.10: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	**n**	**%**
Evli	6	6.0
Bekâr	93	93.0
Boşanmış	1	1.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %6'sının evli, %93'ünün bekâr ve %1'inin ise boşanmış olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	**n**	**%**
Ön lisans	100	100.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %100'ünün eğitim durumunun ön lisans olduğu görülmektedir.

Tablo 3.12: Cihaz Türüne Göre Netflix İzleyici Dağılımı

Netflix İzlemek İçin Tercih Edilen Araç	**n**	**%**
Tablet	2	2.0
Bilgisayar	15	15.0
TV	41	41.0
Telefon	40	40.0
Diğer	2	2.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların Netflix izlemek için tercih edilen araca göre dağılımı Tabloda verilmiştir. Katılımcıların %2'sinin tablet, %15'inin bilgisayar, %41'inin televizyon, %40'ının telefon ve %2'sinin ise diğer olduğu görülmektedir.

Tablo 3.13: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri Beğenme Durumlarına Göre Dağılımı

Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri Beğenme Durumları	**n**	**%**
Çok beğeniyorum	15	15.0
Beğeniyorum	59	59.0
Fikrim yok	20	20.0
Beğenmiyorum	3	3.0
Hiç beğenmiyorum	3	3.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların Netflix'te yayınlanan dizileri ve filmleri beğenme durumlarına göre dağılımı tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde, katılımcıların %15'inin çok beğeniyorum, %59'unun beğeniyorum, %20'sinin fikrim yok, %3'ünün beğenmiyorum ve %3'ünün ise hiç beğenmiyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 3.14: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, Aile Yapınıza Uygun İçeriklere Sahip Olduğunu Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı

Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, Aile Yapınıza Uygun İçeriklere Sahip Olduğunu Düşünme Durumları	n	%
Evet	16	16.0
Hayır	22	22.0
Kısmen	48	48.0
Fikrim Yok	14	14.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların Netflix'te yayınlanan dizilerin ve filmlerin, aile yapınıza uygun içeriklere sahip olduğunu düşünme durumlarına göre dağılımı Tablo verilmiştir. Katılımcıların %16 evet, %22'sinin hayır, %48'inin kısmen ve %14'ünün ise fikrim yok cevabını verdiği görülmektedir. Tablodan anlaşılacağı üzere, Netflix yayınlarını izleyen katılımcıların platformda aile yapısına uygun olmayan dizi/filmler olabileceği düşüncesi içeresinde oldukları görülmektedir. Z kuşağı gençlerin Netflix'i izlemek istemesinin bireysel tercihleri olacağı fakat aile üyelerinin bu izleme durumunu onaylamadığı çıkarımı yapılmaktadır.

Tablo 3.15: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri, Aile Bireylerinize veya Çevrenize Tavsiye Etme Durumlarına Göre Dağılımı

Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri, Aile Bireylerinize veya Çevrenize Tavsiye Etme Durumları	n	%
Kesinlikle tavsiye ederim	14	14.0
Tavsiye ederim	28	28.0
Bazen	49	49.0
Tavsiye etmem	6	6.0
Kesinlikle tavsiye etmem	3	3.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların Netflix'te yayınlanan dizileri ve filmleri, aile bireylerinize veya çevrenize tavsiye etme durumlarına göre dağılımı Tabloda verilmiştir. Katılımcıların %14'ünün kesinlikle tavsiye ederim, %28'inin tavsiye ederim, %49'unun bazen, %6'sının tavsiye etmem ve %3'ünün ise kesinlikle tavsiye etmem cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların Z kuşağı olması sebebiyle izledikleri yapımların kendilerine uygun içerikler olduğu düşünülmekte fakat ailelerine ve çevrelerine uygun içerikler olmayabileceği kanaatine ulaştıkları sonucuna

varılmaktadır. Bu yapımların ahlaki olarak sözü edilen kitleye (aile, akraba, çevre) hitap edemeyeceği düşünülebileceği için de tavsiye mahiyeti kazanamamış olması mümkündür.

Tablo 3.16: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, Dini ve Kültürel Değerlerinize Karşı Bir Tavır Aldığını Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı

Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, Dini ve Kültürel Değerlerinize Karşı Bir Tavır Aldığını Düşünme Durumları	**n**	**%**
Kesinlikle düşünüyorum	6	6.0
Düşünüyorum	25	25.0
Fikrim yok	40	40.0
Düşünmüyorum	21	21.0
Kesinlikle düşünmüyorum	8	8.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların Netflix'te yayınlanan dizilerin ve filmlerin, dini ve kültürel değerlerinize karşı bir tavır aldığını düşünme durumlarına göre dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %6'sının kesinlikle düşünüyorum, %25'inin düşünüyorum, %40'ının fikrim yok, %21'inin düşünmüyorum ve %8'inin ise kesinlikle düşünmüyorum cevabını verdiği görülmektedir. Tabloya göre analiz yapacak olursak; Netflix'in dini ve kültürel bağlamda değerlere karşı geldiği düşüncesi katılımcılara yaklaşık olarak aynı oranda etkide bulunmaktadır. Bazı katılımcıların fikir beyan etmemelerinin sebebinin Netflix'e dair genel bir yorumda bulunmak yerine dizi veya film bazlı değerlendirilmesi gerektiği inancı bulunmaktadır.

Tablo 3.17: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Dini Hassasiyeti Yüksek Olan Bireylerin, Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri İzlemesinin Uygun Olduğunu Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı

Dini Hassasiyeti Yüksek Olan Bireylerin, Netflix'te Yayınlanan Dizileri ve Filmleri İzlemesinin Uygun Olduğunu Düşünme Durumları	**n**	**%**
Evet	22	22.0
Hayır	30	30.0
Fikrim yok	48	48.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların dini hassasiyeti yüksek olan bireylerin, Netflix'te yayınlanan dizileri ve filmleri izlemesinin uygun olduğunu düşünme durumlarına göre

dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %22'sinin evet, %30'unun hayır ve %48'inin fikrim yok cevabını verdiği görülmektedir. Platformda yer alan dizi/filmleri uygun bulmayan oranın daha yüksek olması katılımcıların bireysel olarak yaşadıkları kültürel veya dini hassasiyet farklılıklarına bağlı olabilmektedir. Fikirlerini beyan etmeyen yüksek oranın bireysel inançlara saygı bağlamında konuyu ele aldığı düşünülmektedir.

Tablo 3.18: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Bazı Dizilerin ve Filmlerin, İslamiyet ve Mensuplarını Hedef Aldığını Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı

Netflix'te Yayınlanan Bazı Dizilerin ve Filmlerin, İslamiyet ve Mensuplarını Hedef Aldığını Düşünme Durumları	**n**	**%**
Evet	17	17.0
Hayır	34	34.0
Fikrim yok	49	49.0
Toplam	**100**	**100.0**

Araştırmaya katılan katılımcıların Netflix'te yayınlanan bazı dizilerin ve filmlerin, İslamiyet ve mensuplarını hedef aldığını düşünme durumlarına göre dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %17'sinin evet, %34'ünün hayır ve %49'unun ise fikrim yok cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu konuya karşı fikirlerini beyan etmemek üzere kayıtsız kalırken diğer önemli kısmı ise bu fikre katılmamaktadır. İçerik çeşitliliği nedeniyle Netflix yapımlarına dönük genelleyici olumsuz değerlendirme yapılmamıştır.

Tablo 3.19: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, İslamiyet'i ve Müslümanları Kötülemek Amacı Güttüğünü Düşünme Durumlarına Göre Dağılımı

Netflix'te Yayınlanan Dizilerin ve Filmlerin, İslamiyet'i ve Müslümanları Kötülemek Amacı Güttüğünü Düşünme Durumları	**n**	**%**
Evet	17	17.0
Hayır	43	43.0
Fikrim yok	40	40.0
Toplam	**100**	**100.0**

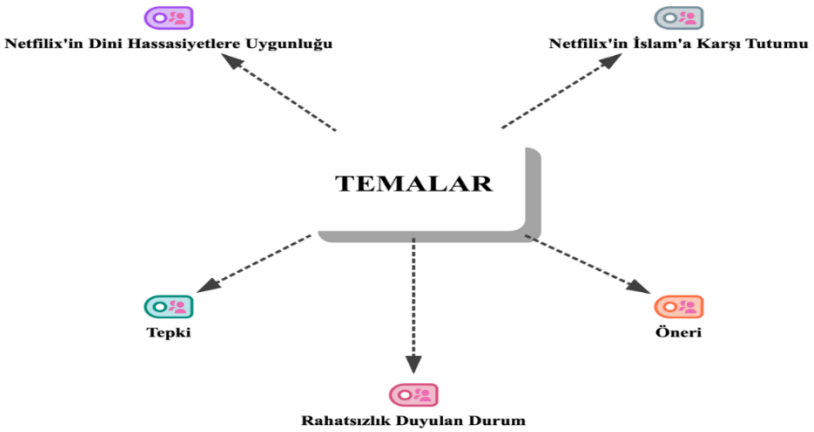
Araştırmaya katılan katılımcıların Netflix'te yayınlanan dizilerin ve filmlerin, İslamiyet'i ve Müslümanları kötülemek amacı güttüğünü düşünme durumlarına göre dağılımı Tabloda verilmiştir. Katılımcıların %17'sinin evet, %43'ünün hayır ve

%40'ının ise fikrim yok cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu Netflix dizi/filmlerinin İslamı ve Müslümanları kötülemediğini ve buna bağlı olarak bu yapımların oluşturulmadığını ifade etmiştir. Yaygın kanaat Netflix'te bulunan yayınların art niyetle yapılmadığına yönelik olmuştur. Bu soruda verilen cevaplar önem arz etmektedir çünkü temel sorunsalımız Netflix'in İslamofobik içerikleri barındırıp barındırmadığı üzerine olduğundan üstünde durulması gerekmektedir. Fikrim yok diyenlerin yüksek bir oranda olması Netflix içerikleri üzerinde İslamofobik bir şüphe olması yanında dizi/filmlerde yer alan sahnelerin sorun teşkil etmesine dönük bulguların açığa çıkmamasına da işaret etmektedir. Buna rağmen %43 gibi yüksek bir oran Netflix izlenen içeriklerinin İslam dinine ve Müslümanlara zarar verme amacı gütmediğine kanaat getirmiştir. Kalan %17 ise net bir şekilde adı geçen platformu İslamofobik bulmuş olsa bile düşük bir katılımcı sayısı olması dikkati çekmektedir. Netflix'te yer alan bu yapımların kesitleri, İslamofobik bağlamda güçlü bir bağ elde etmemiştir. Bu anlamda veriler, Netflix'in kısmi şekilde kötüleme amacı güttüğüne yönelik bir çıkarım olmaktadır.

Araştırmanın derinlemesine görüşme bulgularına gelecek olursak yapılan çalışmaya toplamda 20 katılımcı dahil olmuştur. Katılımcılar K1-K20 şeklinde kodlanmıştır. Bu kodlama esasına bağlı olarak oluşturulan sisteme göre nitel çıkarımlar saptanmaya çalışılmış olup temalar yoluyla analizler gerçekleştirilmiştir. Bazı temaların güçlendirilmesi adına nicel bulgular da eklenmiştir.

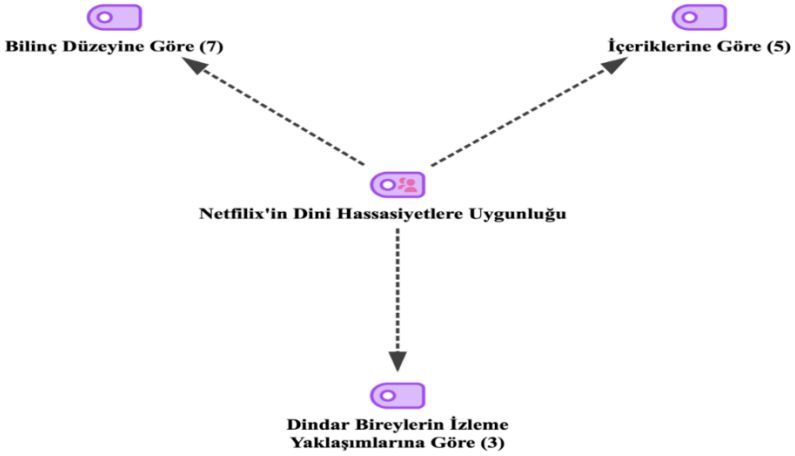
Yapılan çalışma aşağıdaki Şekil 3.16'da görüldüğü üzere 5 tema altında toplanmıştır. Bunlar; Netflix'in dini hassasiyetlere uygunluğu, Netflix'in İslam'a karşı tutumu, rahatsızlık duyulan durum, tepki ve öneridir.

Şekil 3.16: Temalar Gösterimi

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan "Netflix'in Dini Hassasiyetlere Uygunluğu" temasına ait üç kod oluşturulmuştur. Bunlar; içeriklerine göre, bilinç düzeyine göre ve dindar bireylerin izleme yaklaşımlarına göredir.

Şekil 3.17: Netflix'in Dini Hassasiyetlere Uygunluğu Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Netflix'in Dini Hassasiyetlere Uygunluğu temasında katılımcılar içeriklere göre yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar platformda izlenebilir ve uygun içerikler olduğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K1, K5 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K1) "Uygun olup olmaması içeriğe göre değişir."

(K5) "Netflix'i kendi filtremden geçiriyorum. Kısmi olarak uygundur."

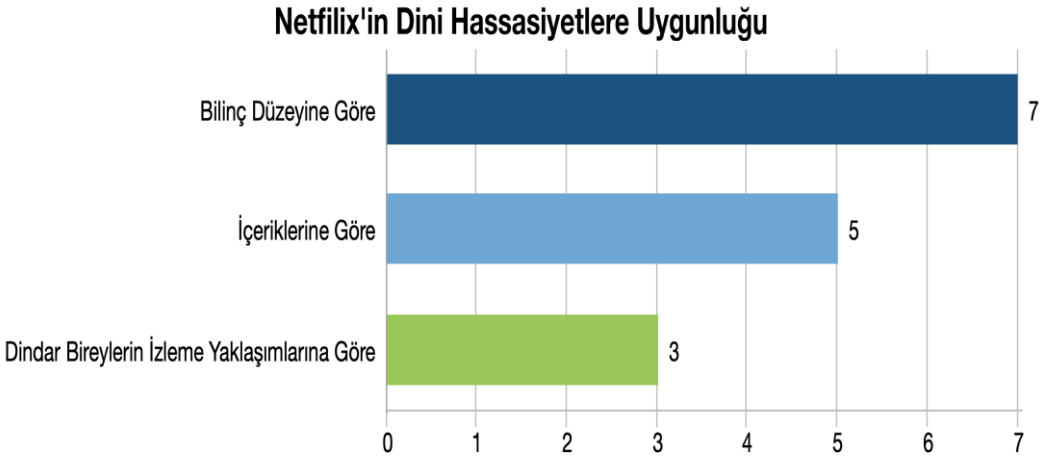
(K9) "İzlediğim kesitlerden araştırma yapıldığını düşünmüyorum ama belgesel tarzında olanlar güzel. Kulaktan kulağa bilindik şeyleri anlatıyor."

Netflix'in dini hassasiyetlere uygunluğu temasında katılımcılar bilinç düzeyine göre yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar içeriklerin bilinç düzeyine göre izlemeye uygun olduğunu, bilinç düzeyi düşük kişilerin ise etkilenebilecek nitelikte olduğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K4) "10-11 yaşlarında olan çocuklar bundan etkilenir. Dinime karışacaklarsa yada kültürüme karışacaklarsa izlemeyeyim gibi bir düşünceye kapılabilirler. Bunlar olumsuz örnekler."

(K9) "Ergenlik döneminde kendimi tanımaya çalışırken Netflix yanlış özendirme ve yönlendirme yapabiliyor. Dini ve siyasi olarak yanlış yönlendirme olabilir."

Şekil 3.18: Netflix'in Dini Hassasiyetlere Uygunluğu

Netflix'in dini hassasiyetlere uygunluğu temasında katılımcılar dindar bireylerin izleme yaklaşımlarına yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar platformdaki içeriklerin dindar bireylerin izlemesine uygun olmadığını dile getirmişlerdir. Araştırmanın nicel aşamasında katılımcıların %30'u dini hassasiyeti yüksek bireylerin Netflix'te yayınlanan dizileri ve filmleri izlemesinin uygun olmadığı cevabını vermişlerdir. Konuyla ilgili K8, K11 ve K14 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

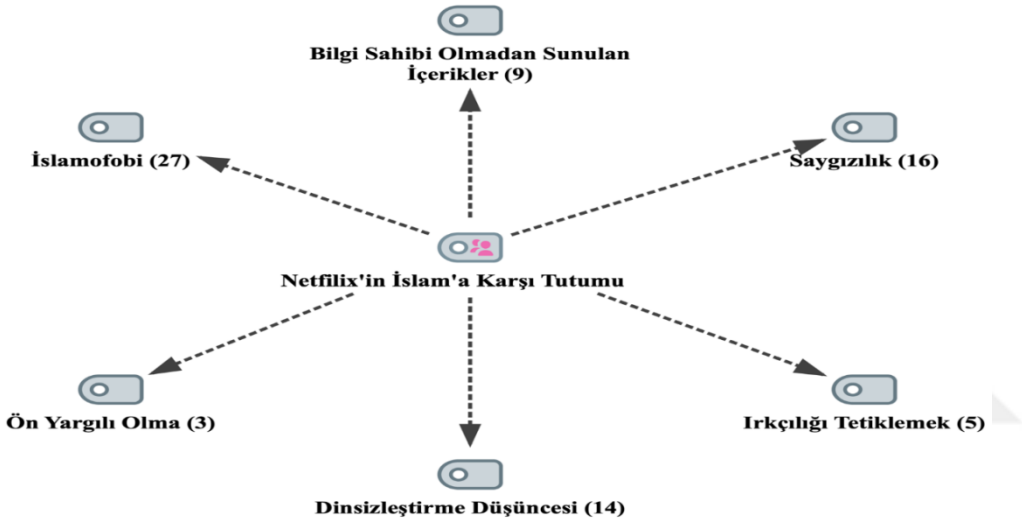
(K8) "Uygun olduğunu düşünmüyorum. Dindar insanlar izlememeli"

(K11)"Dörtdörtlük araştırma yapılıyor ama bir nevi bizimle dalga geçtikleri için bu yapımlar işleniyor. Dinimizle ilgili bilinçli olmamız gerekir."

(K14) "Dindar bireylerin izlemesine uygun film/diziler çekilmiyor."

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan "Netflix'in İslam'a karşı tutumu" temasına ait 6 kod oluşturulmuştur. Bunlar; İslamofobi, dinsizleştirme düşüncesi, ön yargılı olma, bilgi sahibi olmadan sunulan içerikler, ırkçılığı tetiklemek, saygısızlıktır.

Şekil 3.19: Netflix'in İslam'a Karşı Tutumu Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

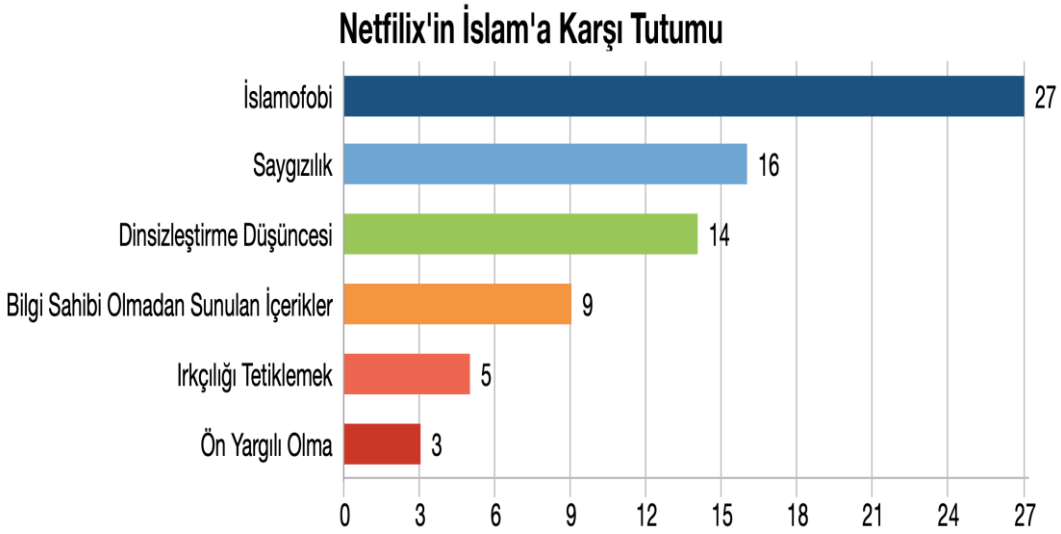
Netflix'in İslam'a karşı tutumu temasında katılımcılar İslamofobi ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar platformdaki dizilerin İslam dinini dünyaya kötü tanıtmayı ve İslam karşıtlığını pekiştirmeyi amaçladıklarını dile getirmişlerdir. Araştırmanın nicel bulgularında katılımcıların %17'si Netflix'te yayınlanan dizi ve filmlerin İslamiyet ve mensuplarını hedef aldığı cevabını vermiştir. Konuyla ilgili K2, K14 ve K17 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K2) "Yeterli araştırmalar yapılmıyor. Başka dinleri kötülemiyorlar, sadece İslam dinini kötülüyorlar. İslam dininden hazzetmiyorlar"

(K14) "Olumsuz etkisi var. İslamın kötü gösterilmesi amaçlanıyor. Kendilerinden olmayan herkesi dışlamasını Diktatörde Amerikalı olmayan herkesin Arap olarak sunulması örneğinde görebiliriz."

(K17) "İslamofobi çok vardı. Örneğin Elite dizisinde başörtüsünün zorla çıkarılması ve Diktatör filminde İslamın kötülenmesi."

Şekil 3.20: Netflix'in İslama Karşı Tutumu

Netflix'in İslam'a karşı tutumu temasında katılımcılar dinsizleştirme düşüncesi ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar platformdaki dizilerin dini kötüleyerek izleyicileri dini değerlerden uzaklaştırmayı amaçladıklarını dile getirmişlerdir. Araştırmanın nicel aşamasında katılımcıların %17'si içeriklerin İslamiyet ve Müslümanları kötüleme amacı güttüğü cevabını vermiştir. Konuyla ilgili K7, K10 ve K18 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K7) "Türbanlı kızın başındaki örtü aksesuar olarak görülüp kötüleniyordu ama başı açık olanlar için takılar süs olarak nitelendiriliyordu. İzlediğimiz bölümlerin dini kötülemeye ve yok etmeye dönük diziler olduğunu düşünüyorum."

(K10) "Dini değerlere saygısızlık çok fazla. Netflix değerlerden uzaklaştırmak çabasındadır. Ama beni kötü hissettiren bir durum olmadı."

(K18) "Sanmıyorum. Dünya siyaseti din üzerine kurulmuş. Dinler köreltmeye çalışılıyor."

Netflix'in İslam'a karşı tutumu temasında katılımcılar ön yargılı olma ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar platformdaki içeriklerin İslam dinine karşı

olan ön yargıları yansıttığını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K4 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K2) "Tabi ki önyargılı. İslam dinini bilmedikleri için böyle yapıyorlar."

(K4) "Saygısızlık demeyelim ama önyargı var. Diktatör filminde Amerikalının kendileri dışındakilere Arap demesi gibi."

Netflix'in İslam'a karşı tutumu temasında katılımcılar bilgi sahibi olmadan sunulan içerikler ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar platform içerikleri üretirken dini hassasiyetlerle ilgili araştırma yapılmadığını düşündüklerini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K2 ve K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K2) "Yeterli araştırmalar yapılmıyor. Başka dinleri kötülemiyorlar, İslam dinini kötülüyorlar. İslam dininden hazzetmiyorlar"

(K9) "İzlediğim kesitlerden araştırma yapıldığını düşünmüyorum ama belgesel tarzında olanlar güzel. Kulaktan kulağa bilindik şeyleri anlatıyor."

Netflix'in İslam'a karşı tutumu temasında katılımcılar saygısızlık ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar dini değerlere ve dini tutumlara saygısızlık gösterildiği dile getirmişlerdir. Araştırmanın nicel aşamasında katılımcıların %25'i yayınlanan dizi ve filmlerin dini ve kültürel değerlerimize karşı bir tavır aldığını düşünmektedir. Konuyla ilgili K3, K9 ve K19 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K3) "Tabiki var. Müslüman ülkedeyiz, içeriklerin ona göre oluşturulması gerekir. Saygısız bir tutum olduğunu düşünüyorum. Kitaba (kuran-ı kerime) küfredilmesi (Homeland Dizisi), başörtüsünün çıkarılması bir hakarettir (Elite)."

(K9) "Her yerin kendine göre inanışı var. Diğer dinlere saygı gösterilmemesi ile ilgili bir durum var. Başörtünün yasaklanması konusunda dinden rahatsız olunduğu anlamı var. Birbirimize olan düşüncelerimizi dayatmak var Netflix'te."

(K19) "Muhtemelen bilerek yapılıyor. Müslümanları rencide etmek amaçlanıyor."

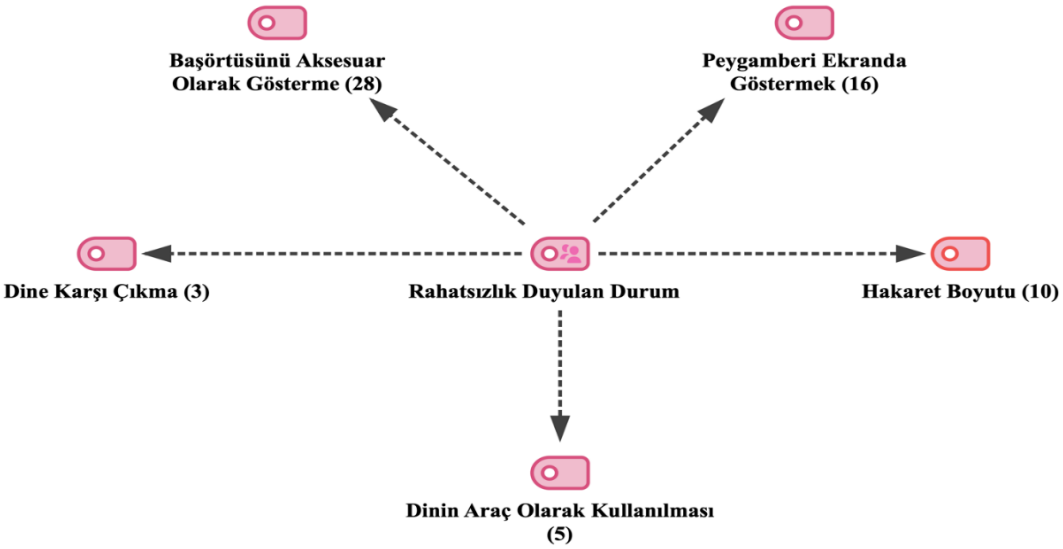
Netflix'in İslam'a karşı tutumu temasında katılımcılar ırkçılığı tetiklemek ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar platformdaki söylemlerin ırkçılığı inşa ettiğini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K4 ve K14 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K4) "Saygısızlık demeyelim ama önyargı var. Diktatör filminde Amerikalının kendileri dışındakilere Arap demesi gibi."

(K14) "Olumsuz etkisi var. İslamın kötü gösterilmesi amaçlanıyor. Kendilerinde olmayan herkesi dışlaması, Diktatörde Amerikalı olmayan herkesin Arap olarak sunulması örneğinde görebiliriz."

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan "Rahatsızlık Duyulan Durum" temasına ait 5 kod oluşturulmuştur. Bunlar; başörtüsünü aksesuar olarak gösterme, Peygamberi ekranda göstermek, hakaret boyutu, dinin araç olarak kullanılması ve dine karşı çıkmadır.

Şekil 3.21: Rahatsızlık Duyulan Durum Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

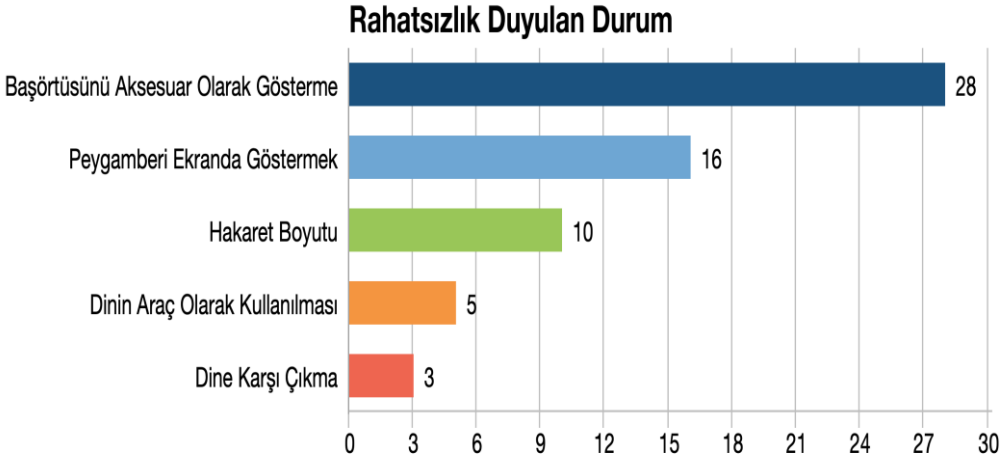
Rahatsızlık duyulan durum temasında, katılımcılar başörtüsünü aksesuar olarak gösterme ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar başörtüsünün dini bir öge değil aksesuar olarak gösterilmesinden rahatsızlık duyulduğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K3, K7 ve K14 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K3) "Başörtüsünü kötü lanse ediyorlar (Elite). Bir aksesuar gibi gösteriliyor. Gençleri kötü etkilediğini düşünüyorum. Kitaba ve Kuranı-kerim'e saygısızlık olarak görüyorum."

(K7) "Türbanlı kızın başındaki örtü aksesuar olarak görülüp kötüleniyordu ama başı açık olanlar için süs olarak nitelendiriliyordu. İzlediğimiz bölümlerin dini kötülemeye ve yok etmeye dönük diziler olduğunu düşünüyorum."

(K14) "Başörtüsünün zorla çıkarılması ve okuldan atılması tehlikesinin gösterilmesi (Elite). Şeytanın inine girilmesi konusuna değinilmesi ve Rakka'yı yerle bir ederiz düşüncesi, ya kendilerine göre kalınır yada kendilerine göre gidilmediğinde farklı davranılması"(Homeland).

Şekil 3.22: Rahatsızlık Duyulan Durum Teması

Rahatsızlık duyulan durum temasında katılımcılar Peygamberi ekranda göstermek ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar Hz. Muhammed'in sahnede insan görünümüyle gösterilmesinin dini inançla örtüşmediğini ve rahatsızlık uyandırdığını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K11, K17 ve K20 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K11) "İnançlı insanlar üzerinde olumsuz etkisi olur. Örneğin Peygamberimizin gösterildiği sahne. Başka inançtan olanların da bu durumlara karşı çıkması gerekir."

(K17) "Hz Muhammedin görünümü sansürlenmişti. Normalde sansür kötü olan şeyler için yapılıyor bu durumla bağ kurularak kötü yorumlanmıştır."

(K20) "Hz. Muhammed verildiği South Park bölümünde kötü etkilendim. Bilmediğimiz bir yüz olmasına rağmen farklı bir yüz olarak Peygamberimizin gösterilmesi doğru değil, bizi zedeler."

Rahatsızlık duyulan durum temasında katılımcılar hakaret boyutu ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar dini kutsallara küfür edilmesinden rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K11 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K3) "Tabiki var. Müslüman ülkedeyiz içeriklerin ona göre oluşturulması gerekir. Saygısız bir tutum olduğunu düşünüyorum. Kitaba (Kuran-ı Kerim'e) küfredilmesi (Homeland Dizisi), başörtüsünün çıkarılması bir hakarettir (Elite)."

(K11) "Vardı. İnançlarıma göre kutsal olan kitaba hakaret edilmesi beni rahatsız etti. Empati kurularak bunun yapılmaması gerekirdi."

Rahatsızlık duyulan durum temasında katılımcılar dinin araç olarak kullanılması ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar dini kullanan kişilerin İslam ile özdeşleştirilmesinden rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K5 ve K20 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K5) "Diktatör filmindeki karakter (oyuncu) dini kullanıyor ama faydası olmayan bir yapıdadır."

(K20) "South Park'ta Hz. Muhammed'in sansürlü bir şekilde gösterilmesi çok yanlış. Diktatör filminde Müslümanları farklı göstermesi de öyle."

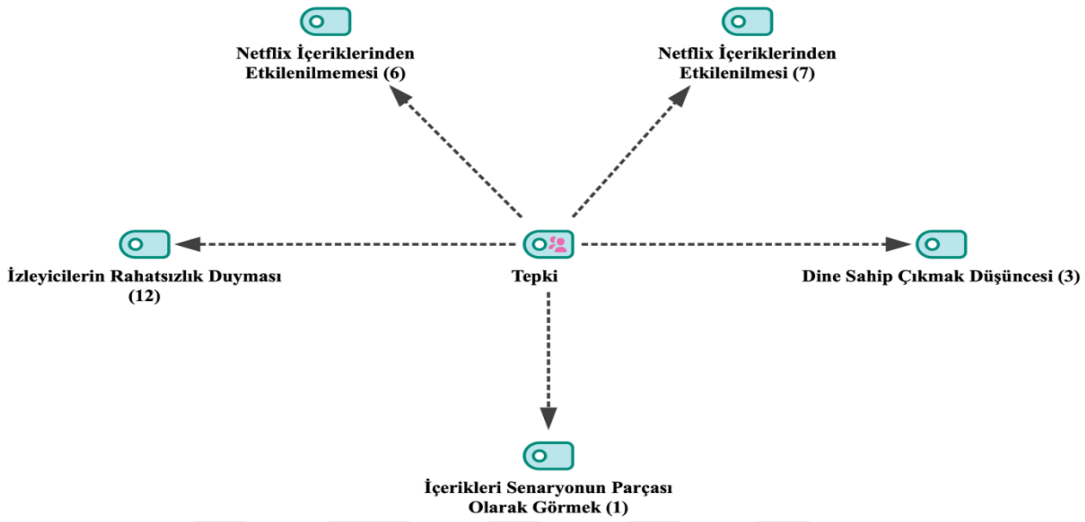
Rahatsızlık duyulan durum temasında katılımcılar dine karşı çıkma ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar İslam dinine karşı çıkıldığını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K7 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K7) "Homeland dizisinde Müslümanları yok etmeye dönük tutumlar sergiliyorlar. Dini hiçe saymaktaydılar."

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan "Tepki" temasına ait 5 kod oluşturulmuştur. Bunlar; izleyicilerin rahatsızlık duyması, Netflix içeriklerin

etkilenilmesi, Netflix içeriklerinden etkilenilmemesi, dine sahip çıkmak düşüncesi ve içerikleri senaryonun parçası olarak görmektir.

Şekil 3.23: Tepki Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

Tepki temasında katılımcılar izleyicilerin rahatsızlık duyması ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar dini hassasiyetlerine ters düşen sahnelerde rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K15 ve K18 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K15) "Özellikle Müslüman kişiler açısından baya rahatsız edici sahneler vardı. Hz Muhammedin Sansürlenmesi (South Park) ve Başörtüsü konusunda yapılanlar" (Elite).

(K18) "Göreceli birşey. Dini inancı tam olan izlememeli çünkü ahlaki olarak ters düşüyor. Kalbinize siniyorsa ahlakidir ve izlenebilir."

Tepki temasında katılımcılar Netflix içeriklerin etkilenilmesi ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar içeriklerin insanlar üzerinde etki uyandırabileceğini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K3 ve K20 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K3) "Olumsuz yönleri var ama olumlu yönlerini bilemem. Dini aşağılayıcı şekilde görüntüler var. Sık sık izlendiği için kötü etkilenmeler oluyor."

(K20) "Bu tarz bölümler izlenirse kötü etkilenir insanlar."

Tepki temasında katılımcılar Netflix içeriklerinden etkilenilmemesi ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar içeriklerin düşünce ve duygularında bir etki uyandırmadığını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K13 ve K20 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K13) "Etkisi yok izliyoruz sadece. Bilinçaltımıza işlenen şeyler var ama dikkate almıyorum."

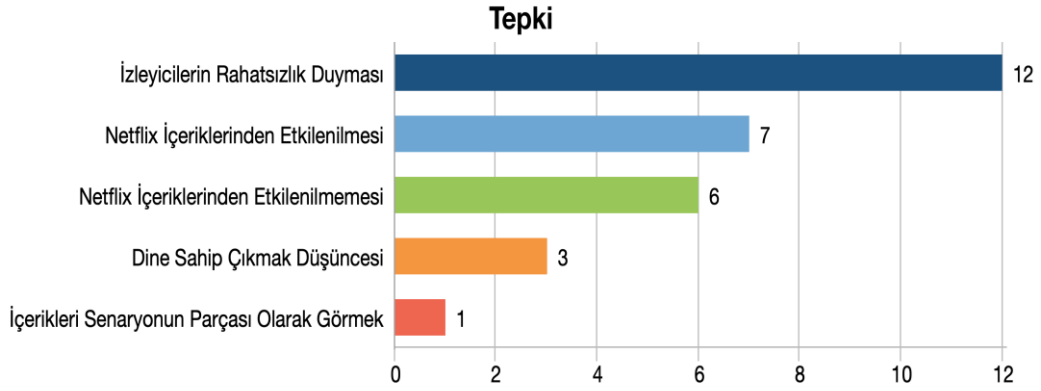
(K20) "Benim ibadetlerimi etkileyeceğini düşünmüyorum. İzlediğim için psikolojim bozulmaz."

Tepki temasında katılımcılar dine sahip çıkmak düşüncesi ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar dini hassasiyetlerin üzerine gidilmesi durumunda dininin önemini kavramalarına yardımcı olduğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K10 ve K15 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K10) "İzlenebilir. Çünkü bu yolla kendilerini sorgularlar. Bu şekilde dinlerine düşkünlük yada hâkimiyetlerini anlarlar."

(K15) "Şahsen dini fikirlerime etki etmiyor hatta benim daha bilinçli olmamı sağlamam gerektiğini düşünüyorum."

Şekil 3.24: Tepki Teması

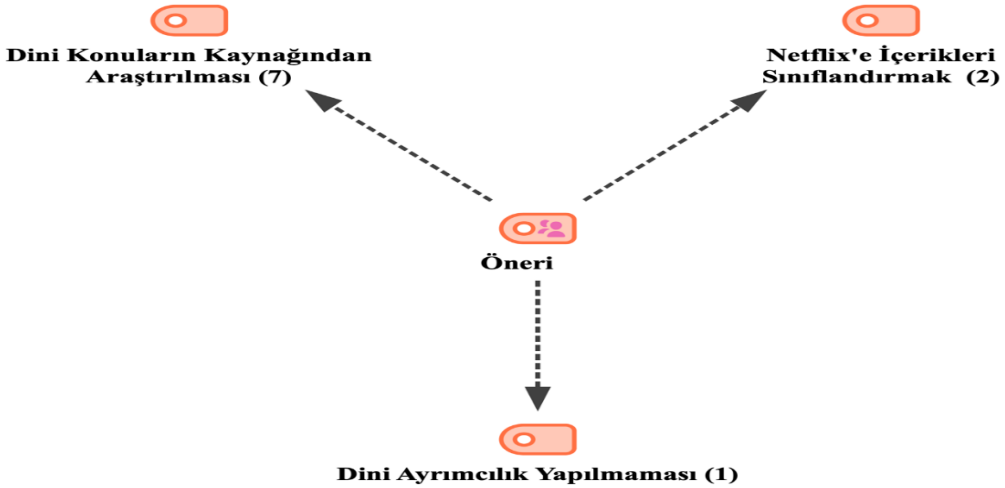

Tepki temasında katılımcılar içerikleri senaryonun parçası olarak görmek ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar içeriklerin din ile ilgili değil senaryo gereği bir sahne olduğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K2 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K2) "Nadia'nın başörtüsünün çıkarılması konusunda kızın dinine bağlı olmadığını düşünüyorum. (ELİTE)."

Araştırma kapsamında ele alınan temalardan biri olan "Öneri" temasına ait 3 kod oluşturulmuştur. Bunlar; dini konuların kaynağından araştırılması, Netflix'e içerikleri sınıflandırmak ve dini ayrımcılık yapılmamasıdır.

Şekil 3.25: Öneri Temasına Ait Hiyerarşik Kod-Alt Kod Gösterimi

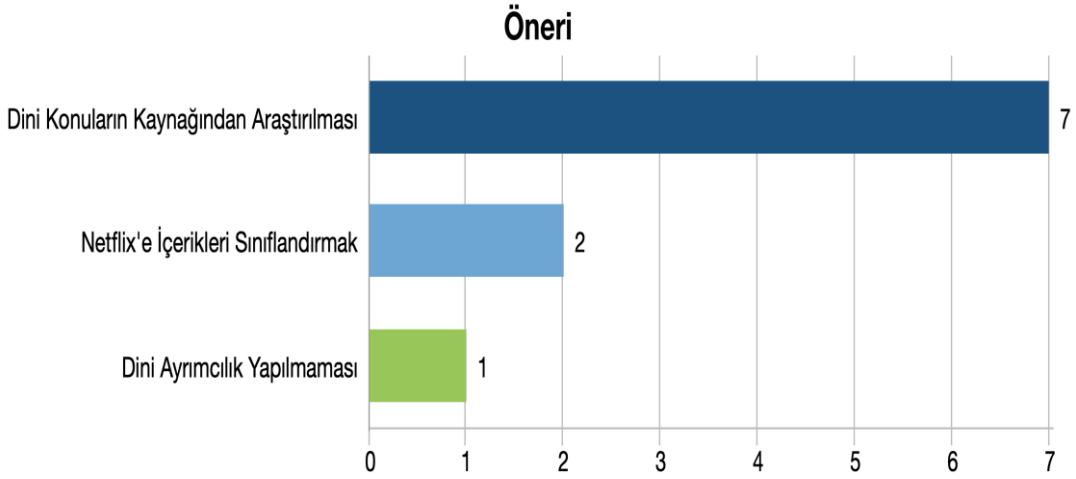
Öneri temasında katılımcılar dini konuların kaynağından araştırılması ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar dinin doğru kaynaklardan araştırılması halinde yanlışlıkların önüne geçilebileceğini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K11 ve K14 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K11) "Dinimizi daha iyi öğrenmemiz gerektiği ve bu yapımlara karşılık gelecek filmler yapılması gerekir diye düşünüyorum."

(K14) "İslamiyet'i tam bilseler okusalar böylesi hatalar yapılmaz. Hz. Muhammed bu şekilde gösterilmez ve Nadia başını bu şekilde açmazdı."

Öneri temasında katılımcılar Netflix'e içerikleri sınıflandırmak ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar içeriklerin kategorize edilmesinin dini hassasiyeti olan kişiler için izleme kolaylığı sağlayacağını dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K9 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

Şekil 3.26: Öneri Teması

(K9) "Netflix'in kategorilere ayrılması ve yaşlara uygun bölümleri getirmesi lazım."

Öneri temasında katılımcılar dini ayrımcılık yapılmaması ile ilgili yoğun olarak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar içerikler hazırlanırken dini ayrımcılık yapılmaması gerektiğini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili K3 kodlu katılımcılar şunlardan bahsetmiştir:

(K3) "Netflix, insanların dini inançlarını yadırgamadan, aşağılamadan ve kötü imalar yapmadan yapımların gösterilmesini isterim."

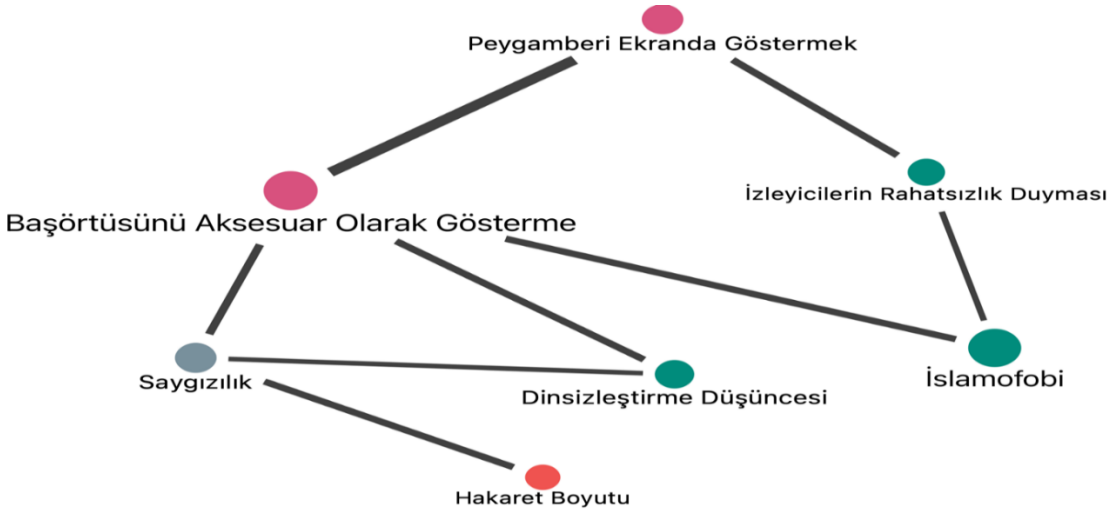
Şekil 3.27: Kod Bulutu

Katılımcı ifadelerinin yoğunluğa göre dağılımı Şekil 3.27'de gösterilmektedir. Daha büyük puntolu olarak gösterilen kodlar daha yoğun olarak kullanılan ifadeleri

gösterirken, daha küçük puntolu olan ifadeler, kodların daha az yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir.

Şekil 3.28: Kod Haritası

Katılımcılar tarafından sıkça bahsedilen kodlar Şekil 3.28'de gösterilmiştir. Harita, kodlar arasındaki ilişkileri ve hangi kodların sıklıkla birlikte anıldığını göstermektedir. Çizgiler, birlikte bahsedilen daha sık bahsedilen kodların ilişkisini yansıtmak için daha geniş gösterilmiştir. Buna göre başörtüsünü aksesuar olarak gösterme kodundan bahseden katılımcılar; aynı zamanda saygısızlık, dinsizleştirme düşüncesi, İslamofobi, peygamberi ekranda göstermek kodlarından da bahsetmişlerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu tez çalışması, dünyanın en büyük dijital yayın platformlarından biri olan Netflix'in içeriklerinde yer alan Elite, Homeland, South Park dizileri ile Diktatör filminin alımlama analizine dair sonuçları barındırmaktadır. Küresel ölçekte geniş bir kullanıcı tabanına sahip olan Netflix'in önemi, başta gençler olmak üzere farklı toplumsal grupların kültürel tüketim alışkanlıklarını ve gündelik yaşam pratiklerini dönüştürme gücünden kaynaklanmaktadır. Söz konusu platform, ABD merkezli Batı kültürel normlarını ve toplumsal yapılarını küresel ölçekte yayma stratejisi; yerel ahlaki değerlerin erozyona uğraması ve genç kuşakların kültürel yabancılaşmaya maruz kalması yönündeki eleştirel yaklaşımların odağında yer almaktadır. Literatürde *"Kültürel Emperyalizm"* bağlamında ele alınan bu durum, Batı eksenli yaşam tarzının dayatılmasıyla yerel kimliklerin dejenere edildiğine dair yaygın bir sosyo-politik endişeyi beraberinde getirmektedir. Bu düşünceyi içeren bakış açıları, incelemeye esas alınan 4 Netflix yapımı üzerinden tartışılmıştır. Z kuşağı gençleri üzerinden yapılan alımlamanın sonuçları temalarla desteklenerek açıklanmıştır.

Frankfurt Okulu temsilcilerinin modernizme yaptığı sert eleştirilerden günümüz formatı içinde nasibini alan Netflix'in kapitalist ekonomi anlayışını temsil etmesi bakımından geçmişteki farklı pratiklerle benzer izler taşıdığı görülmektedir. Frankfurt Okulunun söylemlerinin üzerinden geçen yaklaşık 100 senede bu okulun öne sürdüğü anlayışın ve popüler kültür ürünlerinin biçim değiştirmesi dışında herhangi bir azalma şöyle dursun gittikçe tüketim kanalıyla hızlı cereyan eden bir süreç işlemekte olduğu görülmektedir. Günümüz dünyasında moda temsilinin medya kanallarıyla hızla değiştiği ve topluma dayatmalarda bulunduğu görülmektedir. Toplumsal gelişimin bu akıma (moda) uyulması halinde gelişebileceğine dair yaygın bir kanı yaratılmıştır. Modernizmin bütün dünyada hâkim olması için geliştirilen çaba, insanların köleleşmesine ve

tektipleşmesine sebep olmaktadır. Netflix'in, Batının medeniyet anlayışının tezahürü olarak üretildiği, insanları Batı düşünsel görüşünü esas alarak tüketen, düşünmeyen, cinsiyetsizliği yaymakta olan yeni medya aracı olduğu iddia edilmektedir. Özellikle Netflix dizi içeriklerinin temelinde hızlı tüketim sarmalıyla genç bireylerin hedeflendiği ve modernizm diye tanımlanan düşünceye dahil edildiği fikri hakimdir. Yürütülen bu çalışma, söz konusu eleştirel perspektiflerin ve kuramsal tartışmaların belirli bir mekânsal ve yerel düzlemdeki izdüşümlerini ampirik olarak çözümlemeyi mümkün kılmıştır. Bu sayede, küresel kültür endüstrisinin yarattığı varsayılan (Netflix) platform, spesifik bir örneklem üzerinden somutlaştırılarak literatürdeki teorik boşluğun doldurulmasına katkı sağlanmıştır.

Bu çalışma, Netflix'te yer almış olan dört yapım içeriği analiz edilerek Cizre Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 100 kişiye 12 soruluk anket, 20 kişiye ise 9 soruluk derinlemesine görüşme çalışması yapılmıştır. Z kuşağı olan bu gençlerin daha önce Netflix platformunu izlemesi önceliği temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç, çalışmaya dahil edilen bireylerin Netflix'in yazılı ve görsel medyada tartışılagelen ve İslamofobik olduğu öne sürülen 4 yapımının analizini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmada, Netflix içeriklerinde yer aldığı düşünülen İslamofobik söylem ve tutumların belirlenmesine yönelik olarak anket ve derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılacaktır. Dijital yerli kuşağı kapsayan bu veri toplama süreci analizinde göstergebilimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen verilerin anlamlandırılması sürecinde ise, yine aynı kuşakla gerçekleştirilecek derinlemesine görüşmeler ve tematik analiz yöntemi esas alınacaktır. Çalışma, yarı yapılandırılmış sorular aracılığıyla kodlama ve kodaçımlama modeline dayalı olarak yürütülecektir.

Elite, Homeland, South Park ve Diktatör yapımlarından seçilen 9 dakika 18 saniyelik bir video kesiti, Cizre Meslek Yüksekokulu öğrencilerine izletilerek derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Z kuşağı öğrencilerin Netflix'e yoğun ilgi göstermesi sebebiyle İslamofobik etki analizinin bu yaş grubu tarafından daha iyi yapılabileceği inancı hasıl olmuştur. Anket ve derinlemesine görüşme yapılacak yerin Cizre Meslek Yüksekokulu olarak seçilmesinin sebebi, kolay ulaşılabilir durum örneklemesi bağlamında okulun Z kuşağı bireylerini barındırması, çalışmanın yapılacak çevre alanı içerisinde olması ve öğrencilerin bilinçli bir kitle olması hedefiyle bağlantılıdır.

Görüşme yapılmadan önce öğrencilerin gönüllü olduklarına dair imzalı onayları alınmış ve sürecin sorunsuz tamamlanması için gerekli ortam sağlanmıştır. Yapılan anket ve derinlemesine görüşme bulguları neticesinde, Netflix'in çalışmaya konu edinen yapımlarının ne derecede İslamofobik öğeler taşıdığı sözü edilen öğrenci grubunun bakış açılarıyla çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, Netflix'in İslamofobik etkisinin olup olmadığını daha iyi anlamamıza ve bundan çıkarımlar yapmamıza imkân tanımıştır.

Araştırmanın literatür taraması sürecinde Google Akademik ve YÖK Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanları temel alınmıştır. Ayrıca bu mecralarda yer alan hakemli dergi makaleleri, akademik kitaplar ve ilgili dijital yayınlar sistematik bir biçimde incelenmiştir. Özellikle 11 Eylül sonrasında Batı medya ve sinemasında ele alınan İslamofobik söylemler dikkate alınmıştır. Çalışmanın devamında, İslamofobinin özellikle Batı toplumlarında azınlık statüsündeki Müslüman bireyler üzerindeki sosyo-psikolojik ve yapısal tahribatları irdelenmiştir. Bu bağlamda, Müslüman toplulukların söz konusu dışlayıcı pratiklere karşı geliştirdikleri direnç mekanizmaları ve hak arama stratejileri analiz edilmiş ayrıca İslamofobik eylemlerin İslam dünyasındaki sosyo-politik yankıları kapsamlı bir biçimde değerlendirilmiştir. Yapılan tez çalışması 3 bölümde incelenmiştir.

Tez çalışmasının Birinci bölümünde; kavramsal ve tarihsel bağlamda İslamofobi tanımlanıp bu başlık etrafında genel bir çerçeve oluşturulduktan sonra Netflix'in Z kuşağı bireyleri üzerinde bıraktığı etki incelenmeye başlanmıştır. Netflix içeriklerinin genel ahlak ve kültür yapısıyla uyumunun incelendiği çalışmada; gençlerin kültürel değerlerden uzaklaşmasıyla toplumsal yapının zayıfladığı, köklü ahlaki normların hızla dönüştüğü ve yeni neslin kültürel korumacılık ekseninde hareket etmediği bulgularına ulaşılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü; dijitalleşme olgusu, geleneksel ve yeni medya ayrımı, Z kuşağı literatürü ve Netflix'in tüketim motivasyonları üzerine inşa edilen kuramsal çerçeveyi kapsamaktadır. Bunların Netflix platformu ile örüntülü yapısı hakkında geniş bir çerçeve çizildikten sonra bireyin yabancılaşması, kültürel değerler, Z kuşağı gençleri gibi tezin bağlamı içinde olup önem arz eden başlıklar ele alınmıştır.

Tezin Üçüncü bölümünde; yapılacak araştırma hakkında geniş bilgiler verildikten sonra göstergebilimsel ve tematik analize dair tanımlamalar ele alınmıştır. Ardından yapılan bu çalışmalara dönük veriler ortaya konulmuştur. Çalışmalar kayıtlı işlemler (anket, görüşme, analiz) silsilesiyle sonuçlandırıldığı için bilimsel değerler taşıdığını ifade etmek mümkündür.

Tez çalışmasına dair literatür araştırması yapılırken yüksek lisans ve doktora tezlerinin Netflix hakkında ele alınan çalışmalarında, göstergebilimsel veya tematik analizlerin ayrı şekilde ele alındığı tespit edilmiştir. Bu tezlerle ilgili analizler yapılırken genellikle tek bir analiz yöntemiyle çalışma yürütülmüş olduğu sonucuna varılmıştır. Doktora ve yüksek lisans tezlerinin ele alındığı bu eserlerde İslamofobi dışında yer alan konular işlenmiştir.

Netflix'teki yapımların dijital yerli kuşak olan Z kuşağına uygulanması, İslamofobi gibi günümüzün küresel ölçekte problem arzeden bir konu olması sebebiyle dikkate alınması gereken bir çalışma olmuştur. Tamamen gönüllülük esasına bağlı kalınan ve özgür iradeleriyle katılım sağlayan öğrencilerin verdiği cevapların oluşturduğu analiz sonuçları, hem Netflix hemde İslamofobi hakkında yürütülecek çalışmalara kaynaklık etmesi açısından Literatür ekseninde önem kazanmaktadır. Bu açıdan tez çalışmasının alan çalışması olarak yürütülmesi, analiz verilerinin ortaya konulmuş olması, bilimsel veriler içermesi, İslamofobi ve Netflix gibi iki farklı popüler başlığın birbiriyle bağlantısının elde edilerek bir sonuca ulaşılması sebebiyle bilim alanına katkı sunması beklenmektedir.

100 kişiye yapılan anket sonuçlarına katılım sağlayan bireylerde cinsiyet olarak kadın profilinin daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca eğitim, medeni durum, yaş, izleme tercihleri gibi kriterlere açıklık getirilmiştir. 100 kişi arasından Netflix'te yayınlanan dizi ve filmleri beğenenlerin sayısı %74 olurken bu yapımları aile bireylerine ve çevrelerine tavsiye etme oranı ise %42'ye kadar düşmektedir. Bundan çıkarılacak sonuç, katılımcılar Netflix'in bireysel olarak izlenmesinin verdiği hasarı göze almakta iken aile üyeleri veya çevresi için aynı riski taşımak istemediklerini göstermektedir. Netflix'te yayınlanan dizilerin ve filmlerin dini ve kültürel değerlerinize karşı bir tavır aldığını düşünme durumlarını olumlu olarak görenler %31 iken olumsuz bakanların oranının %29 olduğu görülmektedir. Dini hassasiyeti yüksek olan bireylerin Netflix'te

yayınlanan dizileri ve filmleri izlemesinin uygun olduğunu düşünme durumlarına evet diyenler %22 iken hayır diyenler %30 olmaktadır. Netflix'te yayınlanan bazı dizi ve filmlerin İslamiyet ve mensuplarını hedef aldığını düşünme durumlarına evet diyenler %13 iken hayır diyenler %43 olmaktadır. Netflix'te yayınlanan dizilerin ve filmlerin, İslamiyet'i ve Müslümanları kötülemek amacı güttüğünü düşünme durumlarına evet diyenler %17 iken hayır diyenler %43 olmaktadır. Yapılan anket çalışmasında, Z kuşağı gençleri arasında Netflix platformunun bireysel olarak izlenmesinin bir sorun yaratmayacağı fakat aile veya çevresel yakınlık kurduğu kişiler için sakıncalı görüldüğü sonucuna varılmıştır. Bu verilere göre, genç kuşağa hitap eden Netflix'in izleme tercihlerinin toplumsal beklentilerle bağlantısının güçlü olmadığı ve Netflix içeriklerini sağlıklı bulunmasa da cazip bir yanı bulunması sebebiyle genç bireylerin bu platformu tercih ettiği anlaşılmıştır. Erotizm, şiddet ve aksiyon tarzı dizi/filmlerin etkili bir prodüksiyon dahilinde işlenmesi ve popüler kültür araçları yoluyla izlenmelerin arttırılması bu kuşağın tercihlerini belirlemesinde etkili olmaktadır.

20 kişiye derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş olup bunun sonucunda yer alan tematik analiz verilerine göre; Netflix'in dini hassasiyetlere uygunluğu, Netflix'in İslam'a karşı tutumu, rahatsızlık duyulan durum, tepki ve öneri olmak üzere 5 tema oluşturulmuştur. İlk tema, Netflix'in dini hassasiyetlere uygunluğu başlığı altında olmuştur. Katılımcılar, bilinçli izleyicinin Netflix'te bulunan dizi/filmlerden etkilenmeyeceğini, bilinçli olmayan katılımcıların Netflix'in bazı yapımlarından etkileneceğini veya izleme alışkanlığına göre etkilenmelerinin mümkün olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların çoğunluğu, Netflix'in İslama karşı tutumuna göre verdikleri yorumda; Netflix'in İslamofobik yapıda olduğu, saygısızlık ve dini kötüleme amacının olduğunu belirtmiştir. Rahatsızlık duyulan durum temasında kullanıcıların; Peygamberimizin ekranda gösterilmesi (South Park), başörtüsüne aksesuar gözüyle bakılması (Elite), dine hakaret edilmesi (Homeland), dinin araç olarak kullanılması (Diktatör) gibi konu başlıklarında Netflix'te İslam inancına sahip bireyleri rahatsız edecek zararlı bölümlerin olduğunu ortaya koymuştur. Tepki temasında katılımcılardan bir kısmı, Netflix'te yayınlanan zararlı dizi veya filmlerin kendilerini dinlerine bağlanmaları için aksi yönde ters etki yapacak itici bir güç olarak görürken, bir kısmı ise bu yapımlardan etkilenilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Öneri temasında ise

kullanıcılar; Netflix'in içeriklerini sınıflandırması, dini konuları kaynağından araştırarak sunması, dini bağlamda ayrımcılık yapılmaması gibi taleplerde bulunmuştur.

Tezde araştırmaya konu edilen dizilerden South Park'ta, Hz. Muhammed'in fotoğraflanmasının yasak olmasına gönderme yapılarak filtrelenmesi ve onun Ayı kostümü şeklinde gösterilmesinin saygısız bir tutum olduğu, infiale yol açacak tarzda içerikler sunulmasının bilinçli olsun veya olmasın Müslüman topluluklar tarafından hoş görülemeyeceği sonucu çıkmıştır. İslam dininin en yüksek figürü olarak Peygamber sıfatına sahip Hz. Muhammed'in reyting uğruna bu tarzda gösterilmesi, toplumsal olaylara ve protestolara neden olmaktadır. Elite dizisinde, başörtüsünü takarak okula giden Nadia'nın okul yönetimi tarafından ikaz edilerek başı örtülü şekilde okula gelmesinin engellenmesi dini değerlere saygısızlık olarak görülmektedir. Üstelik Nadia karakterinin taktığı başörtüsüne okulun müdiresi tarafından "*aksesuar*" muamelesi yapılması hakaretin başka bir boyutunu oluşturmaktadır. Homeland dizisinde, Suriye'deki savaşta karşı tarafta yer alan örgüt mensuplarının okuduğu kitap olan Kuran-ı Kerim'e ağır hakaretler (küfür) edilerek uygun olmayacak şekilde konu malzemesi yapılmıştır. Yapılan bu paylaşım, katılımcılar tarafından dini hoşgörü olarak değil farklı bir dine tahammülsüzlük ve kendine ait olmayanı düşmanlaştırma olarak görülmüştür. Dizide, toplantı salonunda servis edilen konuşmanın İslami değerleri aşağılama maksadını taşıdığı ifade edilmiştir. Diktatör filminde, General Aladeen'in sakallı hali ve abartılı kıyafetleri, demokrasiyi düşmanlığı, despot yönetim anlayışı, etrafındaki kötü kişilikler, onun azgın ve zalim bir diktatör olarak temsiline sebep olmuştur. Bu duruma bağlı olarak General Aladeen Doğulu toplumları aşağılayan lider motifi almıştır. Diktatörlerin yaşadığı toplumlarda halk durumlarından memnun olmadıkları gibi yoğun baskı altında yaşamaktadırlar. Filmde verilmekte olan algı ise gerçekte bu yönetim tarzını benimsemeyen milyonlarca insanı görmezden gelen bir çıkarım olmuştur. Doğu ülkelerindeki yönetim modellerine gönderme yapılan bu filmde insanların bu tarz yöneticilere ılımlı baktığı ve toplumsal zihniyetin bu tiplemelerle örtüştüğü izlenimi verilmiştir.

Derinlemesine mülakat verilerinden elde edilen bulgular, içeriklerdeki İslamofobik tutumların ve Müslüman kimliğine yönelik tahkir edici göstergelerin, izleyici nezdinde ciddi bir rahatsızlık uyandırdığını kanıtlamaktadır. Bu durum, izleyicinin platformla

kurduğu duygusal bağı zayıflatmakta ve içerik alımlama süreçlerinde *"savunmacı/eleştirel"* bir yaklaşımın benimsenmesine yol açarak tüketim motivasyonlarını köklü bir biçimde dönüştürmektedir. Müslüman kimliğine sahip olan katılımcılar, anket çalışmasında Netflix içeriklerinden ciddi rahatsızlık duymamalarının sebebi, izledikleri yapımların satır aralarına sıkıştırılan İslamofobik imgeleri fark etmemeleridir. Derinlemesine görüşmede ise, izletilen kesitlerin çalışma yapılan Z kuşağı gençlerini rahatsız ettiği, bu platform hakkında yaptıkları yorumların da büyük ölçüde buna göre değiştiği görülmüştür. Bu haliyle iki farklı durumun anlamlı bir paradoks içerdiğinden söz edilebilir.

İzleyicinin araştırmaya konu edinen Netflix içeriklerinden alımladığı şey, bireyin bakış açısına bağlı olsa da rasyonel şekilde düşünen insanların tasvip edemeyeceği sonuçlar barındırmaktadır. Dizilerde sunulan İslamofobik içeriklere izleyiciler karşıt bir tavır göstermiştir. Fakat yapımlarda aksiyon, cinsellik, özgünlük gibi unsurlar öne çıktığında bunlar özellikle Z kuşağı bireylerinin egemen alımlamasına dahil olabilmektedir. Netflix içeriklerinde sunulan ve izleyicinin alımlamasına konu edinilen İslamofobi, yapılan derinlemesine görüşme çalışmasıyla İslam dinine ve Müslümanlara karşı kullanılan tavır, hareket ve yorumların izleyicide olumsuz bir deneyime neden olduğunu göstermiştir. Çünkü toplumsal barışa katkı sunmayan yaklaşımlar, nihayetinde insanları ayrıştıran özelliklere sahiptir.

Batı toplumları içerisinde yer alan ahlaki değerlerin Doğu toplumları ile bağdaşmayan taraflarının olması birini iyi diğerini kötü yapmamaktadır. Fakat kültürel değerlerin farklı olmasına dönük tahammülsüzlük dünyada hâkim kültür ile ifade edilebilir. Bazı Avrupa ülkelerinde bireylerin hukuki haklarına güvenerek İslam dinine ve Müslümanlara karşı ırkçılıklara varan protestolar yapması, dini eserlerin yakılması, orada yaşayan insanların dışlanması gibi eylemlerin genellikle cezasız kalması buna örnek olarak verilebilir. Medeniyetin önemli değerleri arasında olan insan hakları, farklılıklara saygı, kültürel zenginliklerin esas alınması gibi kıymetli ögeler sadece belli toplumlara ait bir hak olarak görülemez. Bütün insanların kendi kültürlerini, dinlerini, gelenek-göreneklerini, düşünce anlayışlarını yaşamaya hakları olduğu gibi bunun sınırlaması başkasının sınırlarını aşmaktan geçmelidir.

Günümüzde meydana gelen terör olayları, ırkçılık ve ayrımcılıklar dünyayı yaşanılır bir yer kılmaktan uzak hale getirmektedir. Bununla birlikte İslamofobiye dair yapılan olumsuz çalışmalar ateşe körükle gitmekle eşdeğer sayılabilir. Dışlanan ve fakir bırakılan toplumlar, fonlanan terör örgütleri, silahlanan devletler dünyayı daha iyi bir yer haline getirmemektedir.

Medyanın yüksek teknoloji ile buluştuğu günümüz dünyasında, bazı Batı toplumlarının ellerindeki imkânları kendi menfaatleri için kullanmaları bilinen bir gerçektir. Batı medyası, türlü dezenformasyon oyunları ile kitleleri hatta devletleri arkasından sürüklemektedir. 11 Eylül ABD saldırısı sonrasında, önce Afganistan'ın hedef alınması daha sonra kitle imha silahları olduğu iddiası üzerinden Irak'ın işgal edilmesi, küresel ölçekte Müslümanlara karşı nefret duygusunun artmasına neden olmuştur. Milyonlarca insanın ölmesine ve ülkelerin yıkılmasına varan sonuçlarla başbaşa kalan bu yalan-yanlış haberler silsilesi İslamofobinin dünyada kök salmasına yol açmıştır. İslamofobinin siyasal, ekonomik, kültürel ve dini bakımdan bir takım kişi/gruplar için malzeme niteliği kazandığı yorumu çıkarılabilir.

Modern dönemde İslamofobi, rasyonel bir korkunun ötesine geçerek Batı merkezli hegemonik söylemin bir aygıtı haline gelmiş; Müslüman kimliği, medya aracılığıyla sistematik bir "*canavarlaştırma*" sürecine tabi tutulmuştur. Edward Said'in "*Oryantalizm*" perspektifinde vurguladığı üzere, Doğu'nun *"irrasyonel, barbar ve şiddet eğilimli"* olarak kurgulanması, günümüzde medya ve özellikle sosyal medyanın algoritmik gücüyle yeni bir boyuta evrilmiştir. Bu süreçte Müslüman özne; iyiliği istismar eden, toplumsal huzuru tehdit eden ve ontolojik olarak "*zararlı*" kabul edilen bir prototipe indirgenmektedir. Bilgisizlik ve kökleşmiş önyargılar üzerine inşa edilen bu "*barbar*" imgesi, dijital mecralarda yankı odaları aracılığıyla kitlesel bir *"ahlaki paniğe"* dönüştürülmekte; böylece İslamofobi, sadece toplumsal bir mesafe değil, medya eliyle üretilen dijital bir silaha dönüşmektedir.

Özetle, Batı'nın hegemonyasına paralel olarak ilerleyen medya tasarımlarının dünyayı şekillendirmesi uzun süredir devam eden bir süreçtir. Batı toplumları *"hakim"* kültür olarak varlığını sürdürmek ve başka toplulukları etkisi altına almak için sanat, siyaset, medya, iktisat vs. gibi alanlarda söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda küresel medyanın platform olarak en büyük kuruluşu olan Netflix'in dört dizi/film içeriğine

dönük inceleme yapılmıştır. Çalışmalar sonucunda araştırmamıza konu edilen Netflix yapımları arasından seçilen dizi/filmlerin İslamofobik yönü ağır basmaktadır. Netflix'teki bu film ve dizilere dair yapılan anketler ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen alımlama sonuçları; söz konusu yapımların İslamofobiyi besleyen içerikler barındırdığı ve toplumları birbirinden uzaklaştırdığı tespitini doğrulamıştır. Sonuç itibariyle verdiği mesajlar yoluyla çalışmaya konu edilen Netflix yapımlarının İslamofobik tanımlamaya dahil olduğu görülmüştür. Z kuşağının dünya görüşünü olumsuz etkileyen bu tür yapımlar, gençlerin sağlıklı bir alımlama süreci yürütmesini zorlaştırmaktadır. İslamofobik unsurlar barındıran içeriklerin yerini yapıcı ve duyarlı bir yaklaşımın alması, bu tür dijital platformlar aracılığıyla İslamofobinin etkisini en aza indirebilecektir.

KAYNAKÇA

Adorno, T. (2016). *Kültür endüstrisi: Kültür yönetimi* (E. Gen, N. Ülner ve M. Tüzel, Çev.). İletişim Yayınları.

Adorno, T. W. (2009). *Kültür endüstrisi kültür yönetimi* (N. Ülner, M. Tüzel ve E. Gen, Çev.). İletişim Yayınları.

Aijaz, A. (1995). *"Oryantalizm ve sonrası: Edward Said'in eserindeki metropolitan konum ve kararsızlık", Teoride ulus, sınıf, edebiyat Jameson, Salman Rüşdi, Edward Said eleştirisi* (A. Fethi, Çev.). Alan Yayınları.

Aktaş, M. (2014). Avrupa'da yükselen İslamofobi ve medeniyetler çatışması tezi. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 13*(1).

Aktürk, Z. (2019). Kodlama-kodaçımı bağlamında nuri bilge ceylan sinemasındaki dini figürler: Ahlat ağacı ve kış uykusu örnekleri. *Toplum Bilimleri Dergisi*, (26), 105.

Alizade, B. (2022). *Bir kültür endüstrisi olarak Netflix ve içerikleri: Platformun endüstri ve içerik boyutuna ilişkin bir inceleme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.

Arslan, D. A. (2019). Dünya'da ve Türkiye'de medya ve İslamofobi. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi, 2019*(2), 28-52.

Aslan, A. (2020). *İslamofobi, İslam düşmanlığı ve İslam karşıtı ırkçılık nedir?* https://perspektif.eu/2020/01/18/islamofobi-islam-dusmanligi-ve-islam-karsiti-irkcilik-nedir/

Aydın, G. Ç. ve O. Başol. (2014). X ve Y kuşağı: Çalışmanın anlamında bir değişme var mı? *Electronic Journal of Vocational Collages (EJOVOC), 4*(4), 1-15.

Balcı, Ş. ve Karadeniz, B. (2021). Nefret söylemi pratiği olarak İslamofobi: Fransa'da yükselen İslamofobik söylemlerin Türk yazılı basınında yansıtılma biçimleri. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD), 4*(1), 7.

Barthes, R. (2005). *Göstergebilimsel serüven* (M. Rıfat ve S. Rıfat, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Bayyiğit, R. (2021). *İslamofobinin tarihsel boyutları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Amber Heard-Johnny Depp davası: Heard karar sonrası ilk kez konuştu. (2022, 14 Haziran). *BBC /Türkçe*. https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61793080

Belsey, B. (2007). Cyberbullying: A real and growing threat. *ATA Magazine, 88*(1), 14-21.

Berkup, S. B. (2014). Working with generations X and Y in generation Z period: Management of different generations in bussiness life. *Mediterranean Journal of Social Science, 5*(19), 218-229.

Binbirçiçek Akdeniz, E. (2017). *J.P. Santre'da yabancılaşma fenomeni*. Pales Yayınları.

Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*, 77-101.

Buehler, A. F. (2014). İslamofobi: Batı'nın "Karanlık Tarafı"nın bir yansıması. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 55*(1), 125.

Bulut, H ve Bulut, S. (2023). *YouTube'da haberciliğin maddi koşulları ve platformun çizdiği sınırların incelenmesi*. Erciyes İletişim.

Burç, M. ve Tanyeri Mazıcı, E. (2023). Kültür endüstrisi aracı olarak dijital yayıncılık: Dijital Tv platformları üzerine durum çalışması. *İletişim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 3*(1), 133-166. https://doi.org/10.5281/zenodo.7785622

Büker, S. (1985). *Sinema dili üzerine yazılar*. Dost Kitabevi Yayınları.

Clarke, V. ve Braun, V. (2013) Teaching thematic analysis: Over-coming challenges and developing strategies for effective learning. *The Psychologist, 26*(2), 120-123.

Coşgun, M. (2012). Popüler kültür ve tüketim toplumu. *Journal of Life Sciences, 1*(1). https://dergipark.org.tr/tr/pub/buyasambid/issue/29824/320933.

Çakır, H. ve Topcu, H. (2005). Bir iletişim dili olarak internet. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*, 71-96.

Çarıkçı, K., ve ark. (2024). Nitel araştırmalarda tematik analiz. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies, 10*(37), 128-138. https://doi.org/10.5281/zenodo.10509707

Çeken, B. ve Aypek Arslan, A. (2016). İmgelerin göstergebilimsel çözümlenmesi "Film afişi örneği". *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(2).

Demir, S. (2014). '*South Park' çizgi dizisindeki toplumsal norm mesajlarının göstergebilimsel analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Elazığ Üniversitesi.

Demir, T. (2020). *Amerikan Hollywood sinemasında İslamofobi: Keskin nişancı film örneği incelemesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Batman Üniversitesi.

Demirkent, I. (1994). Haçlı Seferleri'nin doğuşu ve hedefleri. *Tarih Dergisi, 35*, 66.

Dilmen, N. E. (2007). Yeni medya kavramı çerçevesinde internet günlükleri-bloglar ve gazeteciliğe yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi, 12*(12), 113-122.

Döndü Çınar, D. (2021). İslamofobi'nin üretilmesinde medyanın rolü. *Genç Mütefekkirler Dergisi, 2*(2), 290.

Dursun, S., Gökçe, A. ve Aytaç, S. (2020) Siber zorbalık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Inquiry, 13*, 465-485.

Efe, F. (1993). *Dram sanatı.* Yapı Kredi Yayınları.

Ekinci, M. (2020). *Dijital emek ve yabancılaşma*. Urzeni Yayınevi.

Ersin, N. (2023). Türkiye'de Netflix dizilerini aşırı izleme [Binge-Watching] motivasyonları üzerine bir araştırma. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (61), 41-64. https://doi.org/10.47998/ikad.1130445

Fiske, J. (2014). *İletişim çalışmalarına giriş* (S. İrvan, Çev.). Pharmakon Kitap.

Fromm, E. (1990). *Sağlıklı toplum* (Y. Salman ve Z. Tanrısever, Çev.). Payel Yayınları.

Güney, E. (2015). İslamofobi: Eski inanç, yeni icat. S. Tosun. (Ed.), *Boğaziçi Üniversitesi Avrupa çalışmaları merkezi öğrenci forumu bülteni* içinde (s. 19).

Güngör, N. (2020). *İletişim kuramlar ve yaklaşımlar* (5. Baskı). Siyasal Kitapevi.

Hafez, F. ve Bayraklı, E. (2017). *Avrupa İslamofobi raporu*. https://www.setav.org/en/assets/uploads/2018/07/EIR_2017.pdf

Havas People. (2014). *Marketing to generation Z.* https://www.coursehero.com/file/67722979/The-Generation-Zpdf/

Işık, S. (2019). *Dijital çağda kuşaklararası farklılıklar ve Z kuşağı: dijital yerliler ve dijital göçmenlerin teknoloji kullanım özelliklerine yönelik bir araştırma* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.

Ivanov, A. S. ve Vertinsky, A. V. (2017). Bir kamu bilinci kavramı olarak İslamofobi. *Perm Devlet Beşeri Pedagoji Üniversitesi Bülteni. Seri No. 3. Beşeri ve Sosyal Bilimler, 2,* 34-39. https://elibrary.ru/item.asp?id=32529663.

Kalın, İ. (2016). *Ben öteki ve ötesi: İslam-Batı ilişkileri tarihine giriş.* İnsan Yay.

Karagülle, A. E. ve Çaycı, B. (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication, 4*(1), 1-9.

Karslı, N. (2013). İslamofobi'nin psikolojik olarak incelenmesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 13*(1), 86.

Karslı, N. (2013). İslamofobi'nin psikolojik olarak incelenmesi. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 13*(1), 79.

Karşal, C. (2022). *Kültür endüstrisi kuramı bağlamında Netflix dizilerinin içerik analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.

Kartal, A. ve Tatlı, E. (2020). Yeşil reklamların Z kuşağı tüketicilerin satın alma kararları üzerine etkisi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 6*(1), 208-224.

Kartal, G. (2012). *Kültür endüstrisinde birey, otorite ve tahakküm ilişkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Kaya, A. (2023). *Kültür endüstrisi bağlamında Netflix film jeneriklerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Kepenek, B. (2016). *Avrupa'da İslam düşmanlığı*. http://diam.sakarya.edu.tr/sites/diam.sakarya.edu.tr/file/AVRUPA_da_islam_dusmanligi.pdf

Kılıç, S. (2012). *Örnekleme yöntemleri (İnternet makalesi).*

Kılıç, Ü. ve Acar, N. (2022). Müslüman toplumlarda İslamofobi'nin algılanışı ve medyanın etkisi üzerine bir saha araştırması. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi, 6*(2), 79.

Kırık, A. M. ve Arvas, N. (2015). Sosyal medyanın kültürel yabancılaşma olgusundaki rolü. A. Büyükaslan ve A. M. Kırık (Ed.), *Sosyal medya araştırmaları 2* içinde (s. 131-158). Çizgi Kitabevi.

Kırık, A. M. ve Şengül, E. (2021). Suskunluk sarmalı bağlamında "Bir başkadır" dizisine sosyo psikolojik bir bakış. *Kavram ve kuramlarla bir başkadır* içinde.

Massoumi, N., Mills, T. ve Miller, D. (2017). Islamophobia, social movements and the state: For a movement-centred approach. N. Massoumi, T. Mills ve D. Miller

(Ed.), *What is Islamophobia? Racism, social movements and the state* içinde (s. 3-34). Pluto Press.

Medin, B. (2018). Dijital kültür, dijital yerliler ve günümüzdeki yeni film seyir deneyimleri. *Erciyes İletişim Dergisi, 5*(3), 148.

Medin, B. (2018). Günümüz sinema seyir gündeminin belirlenmesi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, 28*, 56. https://doi.org/10.16878/gsuilet.436018

Medin, M. (2017). Dijitalleşen dünyada fikri haklar sorunu. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(2), 51-68

Medin, M. ve Kaymak, A. (2022). *Sinema ve dijital platformlar*. Doruk Yayınları.

Mercan, N. (2016). X, Y ve Z kuşağı kadınların farklı tüketim alışkanlarının modern dünyada inşa edilmesi. *Kadın Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 59-70.

Monaco, J. (2001). *Bir film nasıl okunur? Sinema dili, tarihi ve kuramı* (E. Yılmaz, Çev.). Oğlak Yayıncılık.

Morley, D. (1980). *The "Nationwide" Audience: Structure and decoding.* British Film Institute.

Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve toplum.* TRT.

Mutlu, E. (2012). *İletişim sözlüğü*. Sofos Yayınları.

Nas, U. (2024). *Netflix bağlamında dijital platformlar, kültür endüstrisi ve izleme deneyimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Başkent Üniversitesi.

Nasiri, M., Ukko, J., Saunila, M. ve Rantala, T. (2020). Managing the digital supply chain: The role of smart Technologies. *Technovation, 96-97,* 1-6.

Netflix (2024). *Netflix gençlik dizileri.* https://www.netflix.com/tr/browse/genre/60951

Olcay, S. (2018). Sosyalleşmenin dijitalleşmesi olarak sosyal medya ve resimler arasında kaybolma bozukluğu: Photolurkıng. *Yeni Medya Elektronik Dergi, 2*(2), 92.

Osur, L. (2016). *Netflix and the development of the internet television network*. Surface, Syracuse University.

Özçelik Baloğlu, Ö. (2023). Teknolojik bir dönüşüm olarak dijitalleşme kavramı ve etkileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 13*(2), 1191.

Richardson, R. (2009). *Islamophobia or anti-Muslim racism–or what? Concepts and terms revisited.* http://www.insted.co.uk/pdfs/anti-muslim-racism.pdf

Richardson, R. (2012). *Islamophobia or anti-Muslim racism – or what? Concepts and terms revisited.* http://www.insted.co.uk/anti-muslim-racism.pdf

Said, E. (1989). *Oryantalizm-sömürgeciliğin keşif yolu* (S. Ayaz, Çev.). Pınar Yayınları.

Sbouh, S. (2021). Çerçeveleme kuramı bağlamında yabancı televizyon dizilerinde İslamofobi: Homeland, caliphate ve bard of blood [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Seeman, M. (1959). On the meaning of alienation. *American Sociological Rewie, 24*(6), 783-791.

Sevinç, K. (2019). *Batı'da İslamofobi ve psikolojik temelleri*. Emin Yayınları.

Sönmez, F. (2016). *Sosyal medyanın, Z kuşağı tüketicilerinin satın alma davranışları üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Celal Bayar Üniversitesi.

Stein, S. J. (2007). *Make your workplace great: The 7 keys to an emotionally intelligent organization.* Jossey-Bass Leadership Series.

Tezcan, M. (1985). Gençlik ve yabancılaşma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 18*(1), 121-127.

Tolan, B. (1981). *Çağdaş toplumun bunalım ı anomi ve yabancılaşma*. İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.

Turner, G. (2016). *İngiliz kültürel çalışmaları* (D. Özçetin ve B. Özçetin, Çev.). Heretik Basın Yayın.

Türkmen, M. Y. (2018). *Hollywood sineması ve İslamofobi: 11 Eylül sonrası Hollywood sinemasında İslamofobinin yeniden üretimi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.

Ulukan, G. (2019, 25 Şubat). *Netflix filmi Roma, "En iyi yönetmen" dahil üç Oscar ödülü kazandı.* Webrazzi. https://webrazzi.com/2019/02/25/oscar-2019-kazanalari/

Uslu, F. ve Demir, E. (2023). Nitel bir veri toplama tekniği: Derinlemesine görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 40*(1), 290. https://doi:10.32600/huefd.1184085

Uzun, N. (2012). *Avrupa'da İslamofobi: İngiltere örneği.* Pınar Yay.

Van der Valk, İ. (2017). 2016 Avrupa İslamofobi raporu: Hollanda'da İslamofobi. *SETA Analiz, 199*, 7-23.

Varol, S. (2011). Frankfurt Okulu'ndan postmodernizme televizyona dair eleştirel perspektifler. *Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, *2*(1), 118-134.

Willard, N. (2006). Flame retardant. *School Library Journal, 52*(4), 55-56.

Yalınız, M. O. (2025). *Netflix dizilerinde kimliğin yeniden inşası* (1. Baskı). Eğitim Yayınevi.

Yavuzcan, İ. H. (2007), Almanya'da İslamofobi, Batı dünyasında İslamofobi ve Antiislamizm. Ö. Hıdır ve K. Canatan (Ed.), içinde (1. Baskı, s. 323-325). Eskiyeni Yayınları.

Yaylagül, L. (2016). *Kitle iletişim kuramları: Egemen ve eleştirel yaklaşımlar* (7. Baskı). Dipnot Yayınları.

Yetkin, Gülhanım Bihter. "*Marshall Mcluhan'ın 'Global Köy' Teorisinden XXI. Yüzyıl Rus Blogger Edebiyatına Bakış: Olga Savelyeva Portakallar. Bir Yetişkinin Dürüst Öyküsü*". Mevzu – Sosyal Bilimler Dergisi 10 (Eylül2023), 116. https://doi.org/10.56720/mevzu.1312281.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 5. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yücekök, A. (2019). *Türkiye'de Z kuşağının sosyal medya kullanım alışkanlıkları bağlamında kültürel yabancılaşma olgusunun rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Yüksel, M. (2012). İslamofobinin tarihsel temellerine bir bakış: Oryantalizm ya da Batı ve Öteki. O. Alacahan ve B. Duman (Der.), *İslamofobi, Kolektif Bir Korkunun Anatomisi Sempozyumu Bildiriler Kitabı.* Sivas Kemal İbn-i Hümam Vakfı Yayınları, Ankara.

ETİK KURUL ONAYI

Bu çalışma için etik kurul onayı Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 26/12/2023 tarihli ve 546 numaralı kararı ile alınmıştır.

EKLER

EK 1: Anket

18-24 Yaş Arası Dijital Yerli Kuşağa Yönelik Netflix İçerik Analiz Anketi

1. Cinsiyet

   A-Kadın B-Erkek

2. Yaş

   A- 0-16 B- 16-24 C-24-35 D-35-44 E- 45 Ve Sonrası

3. Medeniz Durum

   A- Evli B- Bekar C- Boşanmış

4. Eğitim Durumu

   A- İlkokul B- Ortaokul C- Lise D- Önlisans E- Lisans

   F- Yüksek Lisans D- Doktora

5. Netflix İzleme Aracı

   A- Tablet B-Bilgisayar C-Tv D-Telefon E-Diğer

6. Netflix Dizi/Film Platformundaki İçerikleri Beğeniyor Musunuz?

A- Beğeniyorum B-Çok Beğeniyorum C-Fikrim Yok

D- Beğenmiyorum E- Hiç Beğenmiyorum

7. Netflix Dijital Platformunun Aile Yapısı İçin Uygun İçeriklere Sahip Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

   A- Evet B- Hayır C- Kısmen Uygun D- Uygun Değil

8. Netflix İçeriklerini Aile Bireylerinize Ve Çevrenize Tavsiye Eder Misiniz?

   A- Kesinlikle Tavsiye Ederim B- Tavsiye Ederim C- Bazen

   D-Tavsiye Etmem E- Hiç Tavsiye Etmem

9. Netflix İçeriklerinin Dini/Kültürel Değerlere Karşı Bir Tavır Aldığını Düşünüyor

   Musunuz?

   A- Düşünüyorum B- Kesinlikle Düşünüyorum C- Fikrim Yok

   D- Düşünmüyorum E- Kesinlikle Düşünmüyorum

10. Dini Hassasiyeti Yüksek Olan Bireylerin Netflix Yayınlarını İzleyebileceğini Düşünüyor Musunuz?

    A-Düşünüyorum B- Düşünmüyorum C- Fikrim Yok

11. Netflix'te Yer Alan Bazı Dizi/Filmlerin İslami Hassasiyetleri Hedeflediğini Düşünüyor Musunuz?

    A-Evet B- Hayır C- Fikrim Yok

12. Netflix Yayınlarında İslamiyet'i Ve Müslümanları Kötüleme Amacı Güdülmekte

    Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

EK 2: Derinlemesine Görüşme Soruları

Derinlemesine Görüşme Soruları

1.İzlediğiniz bölümde, dini, siyasi, kültürel veya sosyal hangi mesajlar verilmektedir? Lütfen örneklerle açıklayınız.

2.İzlediğiniz bölümün, izleyiciler üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Neden olduğunu veya neden olmadığını belirtiniz.

3.İzlediğiniz bölümde, dini figür ve karakterler nasıl gösterilmiştir? Onların davranışları, sözleri ve görünümleri hakkında yorum yapınız.

4.Netflix'te yayınlanan dizi ve filmleri, dindar bireylerin izlemesinin uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden uygun olduğunu veya uygun olmadığını belirtiniz.

5.Netflix'te yayınlanan dizilerde ve filmlerde, İslamiyet dini ve mensuplarına karşı önyargılı veya saygısız bir tutum olduğunu düşünüyor musunuz? Neden bu tutum olduğunu veya olmadığını belirtiniz.

6.İzlediğiniz bölümde, dini inançlarınızı veya değerlerinizi yansıtan veya zedeleyen herhangi bir sahne var mıydı? Varsa, bunlar nelerdir ve nasıl hissettiniz?

7.Netflix'te yayınlanan dizileri ve filmleri izlemek, sizin dini yaşantınızı veya ibadetlerinizi nasıl etkiliyor? Olumlu veya olumsuz bir etkisi varsa, bunu nasıl açıklarsınız?

8.Netflix'te yayınlanan dizileri ve filmleri, dini konuları ele alırken, yeterli araştırma yapıldığını veya danışmanlık alındığını düşünüyor musunuz? Bu konudaki fikrinizi sebepleriyle beraber belirtiniz.

9.İzlediğiniz bölümle ilgili olarak eklemek istedikleriniz varsa lütfen ekleyiniz.